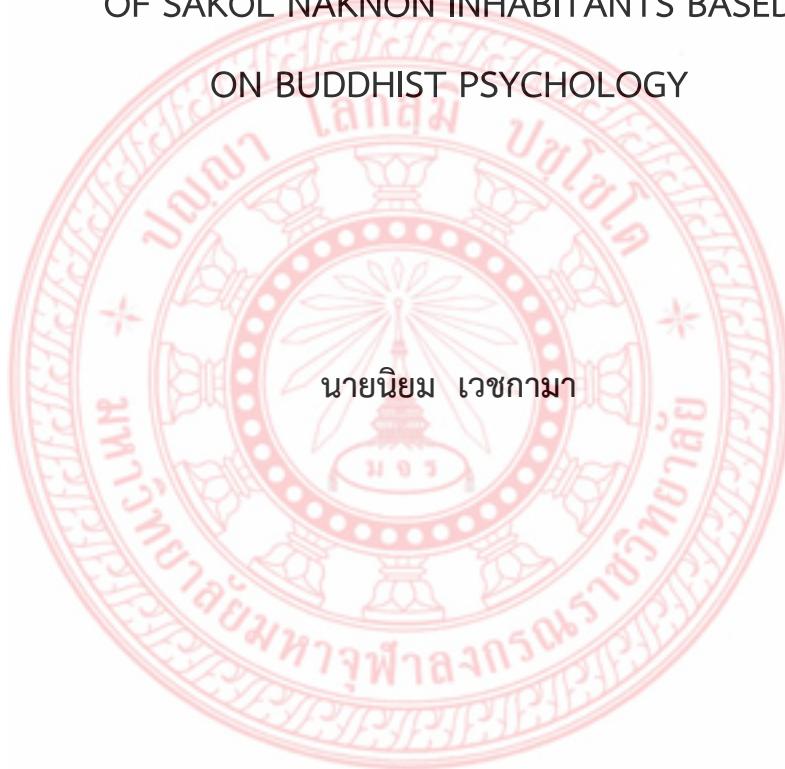

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

ของประชาชนชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยา

A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY
OF SAKOL NAKNON INHABITANTS BASED
ON BUDDHIST PSYCHOLOGY

ดุษฎีนินพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา พุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย
ของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา

ดุษฎีนิพนธ์^นเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา พุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY
OF SAKOL NAKNON INHABITANTS BASED
ON BUDDHIST PSYCHOLOGY

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Psychology)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหा�จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีบัณฑิตวิทยาลัย
“รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศตามแนวพุทธ
จิตวิทยา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฒิกิริ, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีบัณฑิตวิทยาลัย

ประธานกรรมการ

(น.อ.ดร.นภัทร แก้วนาค)

กรรมการ

(รศ.ดร.สมชัย ศรีนออก)

กรรมการ

(ผศ.ดร.เมราพันธ์ พోహిర్రోజున)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สมโภชน์ ศรีวิจิตรวงศ์กล)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีบัณฑิตวิทยาลัย ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.สมโภชน์ ศรีวิจิตรวงศ์กล

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายนิยม เวกามา)

ชื่อคุณภูนพนธ์	: รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยา
ผู้วิจัย	: นายนิยม เวชกามา
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	
	: ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง พ.ร.บ. (การบริหารการศึกษา) M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)
	: ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวงศ์ B.A. (Psychology), M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกุลคร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกุลคร ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกุลครตามหลักพุทธจิตวิทยา การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แบบ สัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ ท่าน และการสนทนากลุ่ม ส่วนการรวบรวม ข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙ คน ด้วยวิธีการ สุ่มตัวอย่างแบบ Random Sampling Method การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัยมีดังนี้

๑. จากการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกุลคร พบว่า ๑) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง ประชาชนทำหน้าที่เป็นสถาปัตย์ บริหาร และตุลาการ ด้วยตนเอง โดยมีความคิด พูด และทำด้วยเมตตาต่อกัน กระจายผลประโยชน์ ปฏิบัติตามระเบียบ วินัยและกฎหมาย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความคิดที่แตกต่าง ๒) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจนิติบัญญัติ และ บริหารแทนตนผ่านการเลือกตั้งด้วยความรู้รักสามัคคี ประธานาธิบดีและหัวงประโยชน์สุขร่วมกัน ๓)

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของตนในรูปของภาคพลเมืองหรือผ่านตัวแทนตามหลักสารานุยธรรม และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบถูกແลง เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันด้วยไมตรีจิต

๒. จากการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศ พบว่า แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกلنศตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบแบ่งการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถูกແลงตั้งอยู่บนหลักเมตตาภัยกรรม เมตตาเจียกรรม เมตตามโนกรรม คิดด้วยความปราณนาดีต่อกัน กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน เคราะห์ระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และเคราะห์ความคิดของผู้อื่นและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยเมตตา

๓. จากการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศตามแนวพุทธจิตวิทยา พบว่า

๑) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ย ๒.๖๘ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๗ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย ๒.๕๙ และน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกແลง ค่าเฉลี่ย ๒.๕๗

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศพิจารณาตามลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ น้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุดค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๕๙

Dissertation Title : A Model of Political Participation in Democracy of Sakol Nakhon Inhabitants Based on Buddhist Psychology

Researcher : Mr.Niyom Wechkama

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Psychology)

Dissertation Supervisory Committee

: Assist. Prof. Dr. Siriwat Srikruedong B.A (Education Administration), M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)
 Assist. Prof. Dr. Somphot Srivichitworakul B.A (Psychology) M.P.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)

Date of Graduation : February 11, 2019

Abstract

The study entitled ‘A Model of Political Participation in Democracy of Sakol Nakhon Inhabitants Based on Buddhist Psychology’ is of the following objectives: 1) to analyze the Buddhadhamma and psychological principles of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants; 2) to synthesize the Buddhadhamma and psychological principles of the model constructing methods of the political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants; and 3) to present a model of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology. The study is a mixed methods research between a qualitative method and quantitative one in nature. For collecting qualitative data an In-depth interview is used to collect data from 17 key informants and Focus Group Discussion is also used for collecting qualitative data. A questionnaire is used to collect quantitative data from 398 respondents who are selected by a Random Sampling Method. For analyzing qualitative data a content analysis is employed and statistics including Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation is used.

The results of the study were as follows:

1. From analyzing the Buddhadhamma and psychological principles of political participation in democracy of Sakol Nakhon inhabitants it found that 1) in the direct democracy inhabitants acted as the parliament to spend parliamentary, administrative and judicial sovereignty themselves with kind thinking, speech and doing to each other, common interest distribution, common law and common

resolution; 2) in the representative democracy inhabitants elected their representatives to spend parliamentary and administrative sovereignty based on the principle of kind thinking, speech and doing to each other, common interest distribution, common law and common resolution; 3) in the participatory democracy they had the decision making power of the key issues affecting their own living quality and course based on states of conciliation or virtues for fraternal living; and 4) in deliberative democracy it was the important politic process of public sector in the form of a democratic community to solve the problems of the representative democracy that could not respond to the people's complicated and multi-different needs with the solidarity based on virtues for fraternal living.

2. With regard to the synthesizing of the Buddhadhamma and psychological principles of the model constructing methods of the political participation in democracy of Sakon Nakhon inhabitants it found that the model constructing methods of the political participation in democracy of Sakon Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology in terms of direct, representative, participatory and deliberative democracy based on the principles of being amiable in deed, word and thought, sharing any lawful gains with virtuous fellows, keeping without blemish the rules conduct and being endowed with right views along with their fellows.

3. Regarding a model of political participation in democracy of Sakon Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology it revealed as follows:

1) A model of political participation in democracy of Sakon Nakhon inhabitants based on Buddhist Psychology was generally moderate with a mean value of 2.61, while considering in each aspect it found that the highest was the representative democracy with a mean value of 2.68, a runner-up was the direct democracy with a mean value of 2.61, the participatory democracy with a mean value of 2.61 and the least was the deliberative democracy with a mean value of 2.57.

2) A model of political participation in democracy of Sakon Nakhon inhabitants based on a hierarchy of needs was generally high with a mean value of 4.11 while considering in each aspect it found that the highest was a political participation in democracy based on safety and security needs with a mean value of 4.34, a runner-up was social needs with a mean value of 4.24 and the least was self-actualization needs with a mean value of 3.99.

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนินพน์เล่นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงตามกำหนดการและแผนงานที่วางไว้ เพราะความเมตตาให้คำแนะนำของ ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง ประธานคณะกรรมการคุณดุษฎีนินพน์ และผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล กรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนินพน์ ทั้ง ๒ ท่านได้ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และตรวจแก้งานจนได้มาตรฐานทั้งเนื้อหาและรูปแบบตามที่บันฑิตวิทยาลัยกำหนดไว้ทุกประการ นอกจากการให้คำแนะนำแล้ว ที่ปรึกษาทั้ง ๒ ท่านยังคอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้วิจัยทำงานตามแผนงานอย่างเคร่งครัด จนงานดุษฎีนินพน์สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่เมตตาให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลอเน�ตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และเมตตาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้ตามวันเวลาที่ได้นัดหมายอย่างเต็มที่ รวมถึงนักวิชาการ อาจารย์ ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชนทั้ง ๑๒ ท่านที่ได้กรุณามาร่วมสนทนากลุ่มเพื่อเสนอและให้ข้อมูล ที่ผู้วิจัยนำมารวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ในสำนักงานบันฑิตวิทยาลัยหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทุกคนที่ได้ช่วยเหลือในเรื่องธุรการ และดูแลรูปแบบของดุษฎีนินพน์ให้เป็นไปตามระเบียบของบันฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอโพนนาแก้วที่ให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลสภาพพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดต่าง ๆ ทุกคน ที่ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์เกี่ยวกับการเก็บข้อมูล

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา รุ่นที่ ๕ ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดการทำดุษฎีนินพน์เล่นนี้

ขอขอบขอบพระคุณอาจารย์ น.อ. ดร.ณภัทร แก้วนาค ที่ได้ให้การอบรมหลักการทำดุษฎีนินพน์ในรูปของคลินิกวิจัยให้แก่นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา รุ่นที่ ๕ ด้วยความเมตตาเสียสละ ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้จันสามารถทำให้งานดุษฎีนินพน์เล่นนี้สำเร็จ และได้ตามมาตรฐานของหลักสูตรทุกประการ

สุดท้ายขอบกราบขอบพระคุณผู้บริหารคณบดีมนุษยศาสตร์ มี พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิชนโน คณบดี พระมหาເ悱ອນ กิตติโสภโณ รองคณบดีฝ่ายบริหาร ผศ.ดร.เมราพันธ์ โพธิริโรจน์ รองคณบดีฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา พร้อมทั้งอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทุกท่าน ที่เมตตาให้คำแนะนำเป็นประโยชน์ต่อการทำดุษฎีนินพน์เล่นนี้ จนผู้วิจัยสามารถทำงานสำเร็จตามเป้าหมาย

นายนิยม เวชกามา
๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทบทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม	๑๗
๒.๓ หลักพุทธธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม	๓๔
๒.๔ ทฤษฎีจิตวิทยาการมีส่วนร่วม	๔๕
๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน	๔๗
๒.๖ สภาพพื้นที่ศึกษา	๕๖
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๐
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๐

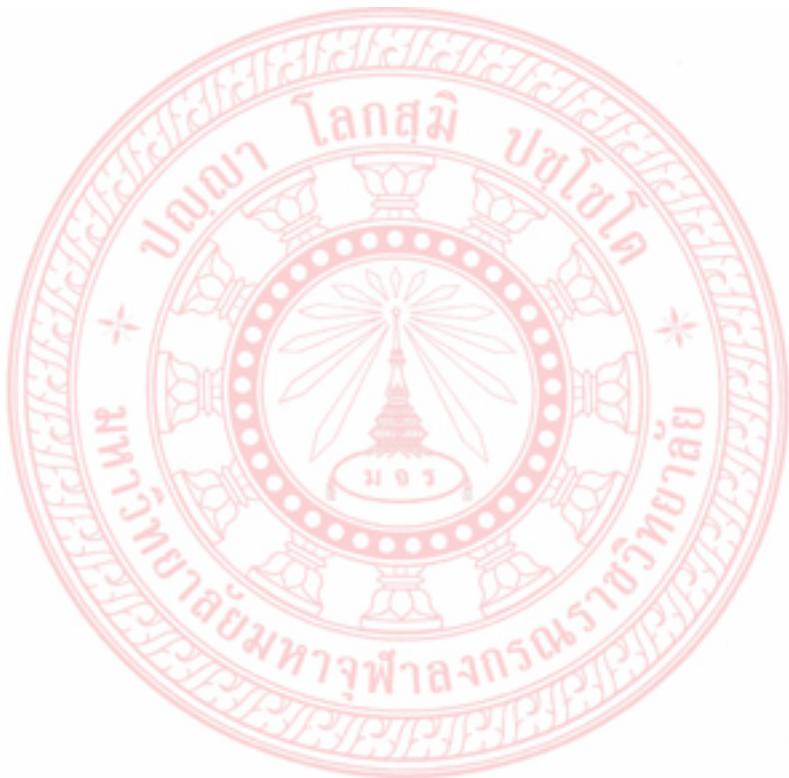
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๑
๓.๑ รูปแบบวิจัย	๙๑
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๙๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๖
๓.๕ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	๙๖
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๘
๔.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنดร	๙๘
๔.๒ ผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنดร	๑๒๑
๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنดรตามแนวพุทธจิตวิทยา	๑๓๐
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنดรตามแนวพุทธจิตวิทยา	๑๓๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๑๔๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๘
๕.๒ อภิปรายผล	๑๕๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๘
บรรณานุกรม	๑๖๐
ภาคผนวก	๑๖๘
ภาคผนวก ก รายงานผู้เขียนช่วยตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๖๙
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เขียนช่วยตรวจสอบเครื่องมือ	๑๗๑
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๗๔
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม	๑๗๗
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม	๑๗๙
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๗

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ ๓.๑	จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	๘๓
ตารางที่ ๔.๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ตามแนวพุทธจิตวิทยา	๑๓๐
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร โดยรวมและรายด้าน	๑๓๑
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตรง	๑๓๑
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอ้อม	๑๓๓
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบบมีส่วน	๑๓๔
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบบถูกแต่ง	๑๓๕
ตารางที่ ๔.๗	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร โดยรวมและรายด้าน ขณะปฏิบัติศาสนกิจ (โดยรวม)	๑๓๖

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ ๔.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง	๑๒๒
แผนภาพที่ ๔.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม	๑๒๔
แผนภาพที่ ๔.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม	๑๒๖
แผนภาพที่ ๔.๔ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง	๑๒๘
แผนภาพที่ ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๓๙

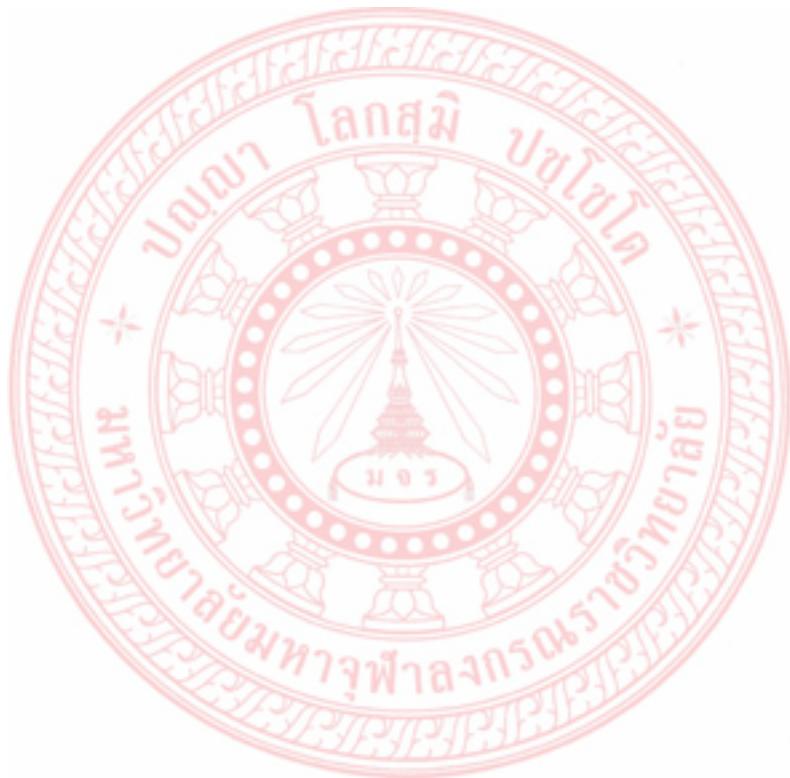

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ ๒.๑ เสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๘๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๗๘ บัญญัติไว้ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำการบริการสาธารณณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน^๑ ทั้งยังกำหนดให้หน่วยงานราชการต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกรายดับ และกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วม ทางการเมืองเพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เครื่องและไม่ล่ำเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสริยะโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจำเป็นต้องมีหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้มีจิตสำนึกราชการณ์ เพาะเจอนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจของประชาชนที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหานั้นที่มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม ภูมิศาสตร์ ฯลฯ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน ไม่ล่ำเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล อื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม โดยพระพุทธเจ้าได้ตรัสสิ่งสำคัญไว้ว่า^๒ ดูก่อนภิกษุหั้งหลายธรรม ๖ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการให้รัลลิกังกัน ทำให้เป็น

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ก), หน้า ๒๐.

^๒ อรหัย กึกผล, “การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน คู่มือพลเมืองยุคใหม่, หน้า ๔๐.

๗๙/๑๑๔/๑๑๑-๑๑๒

ที่รักเป็นที่เคารพย่อม เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์ เพื่อขอไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๖ ประการ คือ สารานุญัติธรรม ๖ อย่าง และตรัสว่า กิจธุทั้งหลายสารานุญัติธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^๔ แก่นของสารานุญัติธรรม คือ ความประราณາดีต่อ กัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน จึงสามารถประยุกต์ให้เป็นแนวทางสร้างสัมพันธ์ไม่ตรีระห่วง ประเทศได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ๑) เมตตาภัยกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อ ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมื่อมิตรประเทศประสบภัยต่างๆ เป็นตนว่า อุทกวัย แผ่นดินไหว ฯลฯ ประเทศไทยส่งเครื่องอุปโภคบริโภค ยาธิกษาโลก คณะแพทย์ หรือเงินไปช่วยตามกำลัง ความสามารถ ๒) เมตตาวจีกรรม คือ มีการกระทำทางวชาจาร์แสดงออกถึงความประราณາดีต่อมิตร ประเทศ เช่น ไม่กล่าวติดต่อในให้ร้ายต่อมิตรประเทศ ถ้ามีประปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้น ก็หาทางยุติด้วย การเจรจาทางการทูต ๓) เมตตามโนกรรม มีจิตใจประราณາดีกับมิตรประเทศ ปราศจากอคุกูลจิต ไม่ หวานแรง ๔) แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยชอบธรรมแก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกันระหว่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศร่วมพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยาก จนกว่า หรืออีกประการหนึ่ง แม่นำบางส่าย แม้จะมีตนกำเนิดจากประเทศของเรา ถ้าให้ผลผ่านเข้าไป สู่ประเทศเพื่อนบ้าน เราเก็บรักษาอย่างดี ไม่สร้างมลพิษให้กล้ายเป็นสายน้ำเสีย ๕) มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกับมิตรประเทศ และไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้อง ดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับมติสากล หรือสอดคล้องกับหลักการของสหประชาติ กล่าวคือ แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้วยวิธีการพูด ช่วยผดุงสันติภาพของโลก เครื่องอิปไตยของ ประเทศอื่น ๖) มีความคิดเห็นตรงกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่นนั้นเราต้อง ยอมรับกฎหมายที่มีกติกาที่นานาชาติกำหนดไว้ แม้ว่าบางครั้งเราจะไม่เห็นด้วย แต่ถ้าเสียงส่วนใหญ่ เขาเห็นชอบ เรายังต้องปฏิบัติตาม

พระพุทธศาสนา มีหลักของการประพฤติปฏิบัติในการมีส่วนร่วมกิจกรรมไดกิจกรรมหนึ่ง รวมถึงกิจกรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตย สมาชิกควรปฏิบัติต่อ กันด้วยความรักความเข้าใจต่อ กันอย่างจริงใจ เพื่อการที่จะระลึกนึกถึงกันอยู่เสมอ ตามหลักสารานุญัติธรรม^๕ ได้แก่ การปฏิบัติต่อ กัน ด้วยความเมตตา ด้วยการแสดงความมีไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจกรรม การร่วม ชุมชนด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ และแสดงอาการกริยาสุภาพ เครื่องนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง การพูดกันด้วยความเมตตาด้วยการช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้โดยวิธีการสั่งสอน หรือ แนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าวว่าจารสุภาพ และนับถือกันทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง การติดต่อกันด้วยความเมตตาด้วยการตั้งจิตประราณາดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มอง

กันในเมือง มีหน้าตาขี้มึนแม่จ่มใส่สต่อ กัน การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ด้วยการแบ่งปันลาภผลที่ได้มารับโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคหัวกัน มีความประพฤติดีเหมือนกันด้วยการมีความประพฤติสุจริต ดึงมา รักษาและเปียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และต้องมีการปรับความเห็นให้เข้ากันได้ด้วยการเคารพรับฟังคิดความเห็น การมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลัก เห็นความดีงามหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน⁵

ดังนั้น หลักสารานิยธรรม จึงเป็นหลักการใหญ่ที่ก่อให้เกิดเอกภาพหรือภารดรภาพ หลักสารานิยธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องระลึกถึงกัน เป็นหลักการที่จะทำให้เกิดความประسان พร้อมเพรียง สามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักธรรมนี้มีสาระสำคัญที่สอนว่า สังคมประชาธิปไตย จะต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอกสารศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น คนเรานั้นจะต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี การร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้น มีลักษณะการแสดงออกต่างๆ ซึ่งเน้นความมีเมตตาปรารถนาดี หวังประโยชน์สุขต่อกัน อันจะ啻ไปทางหลักการพื้นฐาน คือ การที่คนเราจะต้องใช้ปัญญา คือ จะต้องใช้ปัญญานั้นบนพื้นฐานของความเมตตา หมายความว่า ใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบหลักของความเป็นเอกภาพที่เรียกว่าสารานิยธรรมมี ๖ ประการ⁶ คือจะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายความว่า ทำด้วยความรัก ด้วยไมตรี ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีความช่วยเหลือกัน มีการร่วมมือกัน มีความพร้อมที่จะประสานงานกัน จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา โดยจิตเจรจา กันด้วยเหตุผล โดยใช้ปัญญา ไม่ใช้โทสะเป็นตัวนำ ฉะนั้นต้องพูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกร่วมกัน ต้องการสร้างสรรค์ จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา นั้นคือ การมีความหวังดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อกัน โดยการพิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน สร้างสันสัคਮ และมีไมตรีต่อกันอย่างแท้จริงมีกินมีใช้ร่วมกัน หรือมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ต่อกัน หรือการมุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว มีศีลสมอ กัน คือ มีความประพฤติดี รักษาและเปียบวินัย รักษาภูมิคติกา ของสังคม มีความสุจริตทางกายภาพที่เสมอ กัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และมีทิฐิ มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการ อุดมการณ์ และอุดมคติร่วมกัน หรือสอดคล้องกัน คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เช่น

⁵ พระธรรมปีปฏิ (ป.อ.ประยุตโต), ธรรมนูญชีวิตพุทธจิตธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓-๒๔

⁶ สถาบัน, ประชาธิปไตยในพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.writer.dek-d.com>, [20 มีนาคม 2556].

การยอมรับระบบประชาธิปไตย การเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ การเข้าใจเรื่องเสรีภาพ ภราดรภาพ และเอกภาพ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากกระบวนการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ อธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงานของรัฐบาล ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง สำหรับประเทศไทยได้เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน เป็นสำคัญ พร้อมทั้งรู้ต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามกระบวนการ ซ่องทางที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นรูปธรรม หากเป็นดังที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดของการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เป็นรัฐมาริปไตยด้วยหลักสารณิยธรรมที่สามารถสนองตอบความต้องการของคนในสังคมให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเพื่อศึกษาและนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธ จิตวิทยาด้วยวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาหลักพุทธธรรมและแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยา โดยนำหลักสารณิยธรรม ๖ มาบูรณาการเพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วน

ร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง เพื่อนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในภาพรวมต่อไป

๑.๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๑.๒.๒ เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร มีลักษณะอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ควรเป็นอย่างไร

๑.๔. ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลงตามหลักสารานุยธรรม ๖ และทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการซึ่งเป็นทฤษฎีจิตวิทยาการเกลี้ยกล่อมมวลชนของมาสโลว์เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

- (๑) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง
- (๒) หลักพุทธธรรม ได้แก่ สารานุยธรรม ๖ ประกอบด้วย เมตตาภัยกรรม เมตตาภาระกรรม เมตตามโนกรรม สารานุโภค สีลสามัญญาติ และทิภูมิสามัญญาติ
- (๓) หลักจิตวิทยา ได้แก่ทฤษฎีจิตวิทยาการเกลี้ยกล่อมมวลชนของมาสโลว์เกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- (๑) ประชากร คือ ประชาชนชาวจังหวัดสกลนครในเขตอำเภอโคกศรีสุพรรณจำนวน ๓๖,๗๘๘ คน และในเขตอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๖,๗๘๘ คน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน ๗๑,๑๕๖ คน
- (๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ ประสบณ์นักวิชาการ นักวิชาการ นักการเมือง ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการตำแหน่งหน่วยงาน จำนวน ๑๗ รูป/คน
- (๓) ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ ประสบณ์นักวิชาการ นักวิชาการ นักการเมือง ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการตัวแทนหน่วยงาน จำนวน ๑๓ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย ๑)อำเภอโคกศรีสุพรรณ จำนวน ๔ ตำบล ได้แก่ ตำบลทองโขบ ตำบลเหล่าโภนค้อ ตำบลด่านม่วงคำ และตำบลแมเดนาห่ม ๒) อำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๕ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลบ้านโพนตำบลนาแก้ว ตำบลนาตวัฒนา ตำบลบ้านแป้น และตำบลเชียงเสือ

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๖๑ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๖๑ รวมเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้มีความเข้าใจที่สอดคล้องเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา” ดังต่อไปนี้

รูปแบบ หมายถึง การจำลองหรือการย่อส่วน แนวความคิดหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้นและเข้าใจถึงสภาพที่แท้จริงอย่างลึกซึ้ง ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย หมายถึง กระบวนการแสดงความคิดเห็นถึงความต้องการไปในทิศทางเดียวกัน มีการคิด ดำเนินการ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในกิจกรรมทางการเมือง

ประชาชน หมายถึง ประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร ใน ๒ อำเภอ คือ อำเภอโคลาครีสพรรณ จำนวน ๓๔,๕๐๑ คน อำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๖,๗๘๘ คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๗๑,๒๘๙ คน

หลักพุทธธรรมหมายถึง หลักสารานิยธรรม ๖ เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ประยุกต์เข้ากับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ได้แก่

๑. เมตตาภัยกรรม หมายถึง ประชาชนช่วยเหลือกิจธุรของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวิจิกรรม หมายถึง ประชาชนช่วยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวว่าจากสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม หมายถึง ประชาชนมีจิตที่ปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔. สารณโภคี หมายถึง ประชาชนเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นสิ่งของเล็กน้อยก็ไม่หง่าวไร้แต่ผู้เดียว นำมาแบ่งปันผู้ที่อยู่ร่วมกัน

๕. สีลสามัญญา หมายถึง ประชาชนมีความประพฤติสุจริตดีงาม เคราะห์พระบี้บ กภูเกณฑ์ และกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

๖. ทิฏฐิสามัญญา หมายถึง ประชาชนมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและป้องกัน

หลักจิตวิทยา หมายถึงทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ เกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ระดับ ดังนี้

๑. ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๒. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๓. ความต้องการทางด้านสังคม (Social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๔. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศหรือเสียง (Self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้ เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

๕. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้ จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง
๒. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม
๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีอำนาจตัดสินใจ
๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกแต่ง

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทราบผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

๑.๖.๒ ทราบผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร มีลักษณะอย่างไร

๑.๖.๓ ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ควรเป็นอย่างไร

๑.๖.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผู้วิจัยจะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อ ต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- ๒.๓ หลักพุทธธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม
- ๒.๔ ทฤษฎีจิตวิทยาการมีส่วนร่วม
- ๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน
- ๒.๖ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบ เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่อทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่ слับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆ ได้ง่ายขึ้น เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง^๑ รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และ/หรือ บรรยายคุณสมบัตินั้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแห่งมุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการทำความเข้าใจ ส่วนรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด หรือควรมีองค์ประกอบใดบ้างไม่ได้มีการทำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการแต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะ อธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างไร^๒ เป็นภาพจำลองของสถานการณ์อย่างโดยย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมี

^๑H.L. Tosi and S.J. Carroll, **Management**, (2nd ed.), 9 New York: John Wiley & Sons, 1982), PP. 163.

^๒บุญส่ง หาญพานิช, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

รูปแบบตั้งแต่่ายๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความ слับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น^๓ เป็นโครงสร้างโปรแกรมแบบจำลองหรือแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลา และเทศพิจารณาว่ามีสิ่งใดบางที่จะต้องนำมาศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ได้ ปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^๔ หรืออาจเป็นแบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้สอนได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น^๕ ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างโดยยังหนึ่งต่อไป นอกจากนั้นแล้วยังหมายถึงสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้องสามารถตรวจสอบเบรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้^๖

กล่าวโดยสรุป รูปแบบหรือ Model เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว รูปแบบจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของอย่างโดยยังหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมควรรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

คำว่า รูปแบบ หรือ Model หมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างโดยยังหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท เป็นต้น พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman ให้ความหมายไว้ว่า ความหมาย แต่สิ่งที่สำคัญๆ จะมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. Model หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริง ซึ่งเท่ากับแบบจำลอง
๒. Model หมายถึง สิ่งของ หรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครุต้นแบบ

^๓ บุญชม ศรีสะคาด, การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.), หน้า ๔๕.

^๔ กรณิกร เจิมเทียนชัย, “การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิ์ที่ผลองค์กรคงวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข., วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต(สาขาวิชาบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

^๕ สุวิชา วิริยนาถวงศ์, “การวิจัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชบูรณะ, ๒๕๕๔).

^๖ Victoria Neufeldt, Webster's New World Dictionary, 3rd Edition, (New York: Simon and Schuster, Inc., 1988), p. 23.

๓. Model หมายถึง รุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ

พจนานุกรม Webster's New World ของ นูเฟร็ค (Neufeldt) ให้ความหมายของ รูปแบบว่าหมายถึง ภาพจำลองหรือตัวอย่างของข้อความเป็นจริงที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานของความ เป็นเลิศ^๘ ส่วนพจนานุกรมการศึกษา ได้ให้ความหมายรูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำข้ามเป็นตัวอย่าง เพื่อการเลียนแบบเป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติ ซึ่ง เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิดเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่ง กันและกัน ซึ่งรวมเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม ตามความหมายดังกล่าว อาจ กล่าวได้ว่า รูปแบบ คือแบบจำลองของสิ่งที่เป็น^๙ รูปแบบ คือวิธีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอด ความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏใน ลักษณะของการสื่อสารในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง^{๑๐} รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะ รูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์ แล้วรูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะ นำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์^{๑๑} รูปแบบจึงเป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบหรือเป็นตัวแบบที่ใช้ เป็นแบบอย่างเป็นแผนผังหรือแบบแผนของการดำเนินการอย่างโดยย่างหนึ่ง ต่อเนื่องด้วย ความสัมพันธ์เชิงระบบให้ความหมายรูปแบบ หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้น เพื่ออธิบายพฤติกรรมของ ลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหา ความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์^{๑๒} รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดย อาศัยหลักการของระบบรูปนัย ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบที่มีความเที่ยงตรงจะพัฒนาเป็นทฤษฎีต่อไป^{๑๓} นิยาม รูปแบบว่าเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์และ องค์ประกอบที่เป็นกระบวนการของปรากฏการณ์นั้นๆ ให้ง่ายขึ้น^{๑๔} มีบางท่านให้ความหมายที่ แตกต่างออกไป โดยที่รูปแบบเป็นสิ่งที่ออกแบบมา เพื่อแสดงถึงองค์ประกอบและกระบวนการ

^๘ Victoria Neufeldt, Webster's New World Dictionary, 3rd Edition, (New York : Simon and Schuster, Inc., 1988), p. 23.

^๙ Carter V. Good, **Dictionary of Education**. (New York: Mc Graw Hill Book, Co, Inc. 1973), p. 370.

^{๑๐} เยาวาดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ, พิมพครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

^{๑๑} T. Husen and N.T. Postlethwaite, **The international encyclopedia of education**, ๒nd, (New York: Simonand Schuster, Inc., 1975), Pp. 137-138.

^{๑๒} ทิศนา แขนมณี, รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑) หน้า ๑.

^{๑๓} R.H. Willer, **Leader and leadership process**, (Boston: Irwin / Mc Graw-Hill, 1967), p. ๑๕.

ตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับ pragmatics จริง¹³ รูปแบบคือสิ่งที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษา เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือ pragmatics ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ง่ายขึ้น โดยอาจแสดงออกมาในรูปแบบของแผนภาพทางความคิดด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ และยังได้ขยายความของรูปแบบว่ารูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของ pragmatics อย่างไร รูปแบบจึงไม่มีการบรรยายหรืออธิบาย pragmatics อย่างละเอียดทุกแห่งทุกมุม ส่วนการที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมและรูปแบบนั้นๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีความกำหนดตายตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ pragmatics แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการอธิบาย pragmatics นั้นๆ¹⁴ จากความหมายทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ คือ สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี ที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเอง เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สิ่งที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย กระชับ ถูกต้อง และสามารถตรวจสอบเบรี่ยบเที่ยบกับ pragmatics จริงได้ เพื่อช่วยให้ตัวเองและผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบยังรวมถึงแบบจำลองอย่างง่ายหรืออย่างย่อส่วน (Simplified form) ของ pragmatics ต่างๆ ที่ผู้สนใจรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมา เพื่อแสดงหรืออธิบาย pragmatics ที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำงาน pragmatics ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างโดยย่างหนึ่งต่อไป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบ หรือ Model เป็นการสร้างโมเดลทัศน์เกี่ยวกับชุดของ pragmatics โดยอาศัยหลักการของระบบปฏิบัติ เป็นการจำลองความจริงของ pragmatics ที่มีความสัมพันธ์และออกแบบมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบ ที่มีกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับ pragmatics จริง

๒.๑ ประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบอาจมีรูปแบบอย่างง่ายๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความ слับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบาย pragmatics ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ รูปแบบในทางสังคมศาสตร์มักหมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับ pragmatics ที่เราสนใจ เพื่อใช้เป็นการนิยามคุณลักษณะหรือบรรยายคุณสมบัติอื่นๆ ให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบาย pragmatics อย่างละเอียดทุกแห่งทุกมุม เพราะจะทำให้ไม่เดลิมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ¹⁵

^{๑๓} A.F. Stoner and C. Wankel, **Management**, 3rd ed, (New Delhi: Prentice – Hill Private, ๑๙๘๖), p. ๑๒.

^{๑๔} D.L. Haasler, **Comparison of different models for organizational analysis**, (New York : John Wiley & Sons, ๑๙๘๐), Pp. ๑๓๒ - ๑๖๑

^{๑๕} H.L. Tosi and S.J. Carroll, **Management**, ๒nd ed, (New York: John Wiley and Sons, ๑๙๘๒), p. ๑๖๓.

นักวิชาการต่างๆ ได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะ ซึ่งแตกต่างกันไป ผู้วิจัยพอสรุปประเด็นได้ และได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้นๆ และได้แบ่งกลุ่มแบบการสอนเอาไว้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. Information – Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลกรเจ้าของราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

๓. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior Model เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างของจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได¹⁶

มีการแบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์เอาไว้ ๔ ประการ คือ

(๑) รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบภาษาภาพ มาเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์ภาษาภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมาภิสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะกับระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาคารจำลองกับระบบธนาคารที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

(๒) รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างทางภาษาภาพ

(๓) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผน หรือโครงสร้าง (Schematic Models)

(๔) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือเป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

(๕) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ¹⁷

นอกจากนี้ Steiner จำแนกเป็นรูปแบบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or – Model – of) รูปแบบประเภทนี้เป็นรูปแบบจำลองทางภาษาภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบินภาษาจำลอง

^{๑๖} B. Joyce and M. Weil, **Model of Teaching**, (2nd ed), (New Delhi: Prentice – Hall of India Private Limited, 1985), p. 165.

^{๑๗} P.J. Keeves, **Education Research, Methodology, and Measurement: An International Handbook**, (Oxford: Pergamon Press, 1988), pp. 567 – 565.

๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model of Model – for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากการออบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองที่เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สมพันธ์กัน¹⁸

กล่าวโดยสรุปแล้ว ประเภทของรูปแบบนั้นสามารถแบ่งได้ตามหลักแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานได้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. Information – Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน

๒. Personal Model เป็นรูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่ม ให้ความสำคัญของปัจเจกบุคคล และการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย

๓. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ต่อสังคม

๔. Behavior Model คือรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ

และเป็นหลักทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ได้อีก ๔ รูปแบบ คือ

๑. Analogue Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม

๒. Semantic Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อในการบรรยายหรืออธิบายสิ่งที่ศึกษาด้วยภาษาและรูปภาพ

๓. Mathematical Model หมายถึง รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ

๔. Causal Model หมายถึงรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิค Path Analysis และ Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุผล

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่าไม่มีปรากฏหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สอนใจดำเนินการศึกษาส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการตามแนวคิดของ บราน์ และโมเบิร์ก (Brown and Moberg) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (System approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบประกอบด้วย¹⁹

^{๑๘}S.E. Steiner, *Methodology of Theory Construction*, (Sydney : Ecology Associates, 1988), p. 189.

^{๑๙}Brown and Moberg, *Organization Theory and Management: A Macro Approach*, (New York: John Wiley & Son, Inc., 1980, p. 45.

๑. สภาพแวดล้อม (Environment)
๒. เทคโนโลยี (Technology)
๓. โครงสร้าง (Structure)
๔. กระบวนการจัดการ (Management process) และ
๕. การตัดสินใจสั่งการ (Decision making)

องค์ประกอบของรูปแบบ ๖ องค์ประกอบ คือ^{๒๐}

๑. หลักการของรูปแบบ
๒. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
๓. ระบบและกลไกของรูปแบบ
๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ
๕. แนวทางการประเมินผลรูปแบบ
๖. เงื่อนไขของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้^{๒๑}

๑. วัตถุประสงค์ของรูปแบบในการพัฒนารูปแบบใดๆ ก็ตามผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นมา ก็เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

๒. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดค่าว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆ บนพื้นฐานความคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่น หลักการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ หลักร่วมกันรับผิดชอบ หมายความว่า คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น

๓. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบ เพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานต่างๆ และที่จำเป็นอื่นๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของระบบเรนา็น เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

^{๒๐} สมาน อัศวภูมิ, “การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก”, วารสารมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

^{๒๑} เรื่องเดียว กัน หน้า ๕๕

๕. แนวทางประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบ ว่า เป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ ว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใดและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

๖. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบ เพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

๗. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้น ผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จและข้อระมัดระวัง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลังจากออกแบบรูปแบบเสร็จแล้ว ผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ โดย นำสาระของรูปแบบทั้ง ๗ องค์ประกอบ เครื่องมือ และเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมด มา บรรจุไว้ในคู่มือด้วย จึงจะทำให้การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อ ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้ว รายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือด้วย จะ เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปอย่างยิ่ง

๒.๑.๔ การสร้างรูปแบบ

รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น รูปแบบต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างสามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลได้ ทำนายได้กว้างขวาง ขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ ได้ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและโซนของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงแบบก่อนนำรูปแบบ ไปใช้งานจริง ประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้จริง^{๒๒} การสร้างรูปแบบเพื่อให้สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ตัวรูปแบบจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ คือ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเชิง โครงสร้าง ทำนายและขยายผลได้ และนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น.

กล่าวโดยสรุป การสร้างรูปแบบที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดนั้น รูปแบบต้อง มีลักษณะที่สำคัญประกอบด้วย ความสัมพันธ์กันด้านโครงสร้าง สามารถทำนายและขยายผลได้อย่าง กว้างขวาง และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ ได้ การสร้างรูปแบบนั้น ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอน ว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบ ให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตาม หลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของ

^{๒๒} บุญส่ง หาญพานิช, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

รูปแบบต่อไป ส่วนการพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็น ๒ ตอนใหญ่ๆ คือ การสร้างรูปแบบ และ การประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๒.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนเอง จากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตประจำวัน ผู้วัยนี้มีแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของสถานีสำรวจ เพื่อนำไปสู่ความผาสุกของประชาชน เช่น การมีส่วนร่วมด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การจัดการจราจร การดูแลสาธารณสุข และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความสนใจ และได้ทำการศึกษา ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

การมีส่วนร่วมเป็นการได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้²³ การมีส่วนร่วม คือ การที่ป้าเจกบุคคลก็ได กลุ่มคน หรือองค์กรประชาชน ได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากการบุคคลภายนอกและเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจ และผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของกลุ่มองค์กรชุมชนมีการร่วมมือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตรห denn ก็อง ตันที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่บุคคลได้รับข้อมูลใหม่ที่ช่วยเพิ่มอำนาจ ความคิด และโอกาส ได้ร่วมวิเคราะห์และตัดสินใจกำหนดเป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น และเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะทำให้พนักงานมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนะต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน และมีแรงจูงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ (Recognition) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (Self-esteem)

---

^{๒๓} เนตินา โพธิ์ประสาร, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีบริษัทสิทธิผล ๑๙๑๙ จำกัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๑), หน้า ๕

นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลกรส่งผลให้เขามีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคลกรเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานในองค์การได้ดียิ่งขึ้นอีก ทั้งจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น^{๒๔} การมีส่วนร่วม “เป็นการเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม ที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม” การกระทำโดยตัวปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ได้มีการพยายามกดดันต่อชนชั้นนำ หรือ กลุ่มบุคคลเล็กๆ ที่สนใจในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การเขียนจดหมายถึงสมาชิกสภาพัฒนราษฎร การมีส่วนร่วมกันในองค์กร และการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมควร การวิงเต้นกับสำนักงานราชการ การมีส่วนร่วมในการเดินขบวน การเดินขบวนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือแสดงพลังทางการเมือง การประท้วง การร่วมประชุมทางการเมือง การร่วมพิง ป้าฐกถาทางการเมือง และการระดมพล^{๒๕}

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำไปปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้บุคลากรเกิดทัศนะต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคลกรเกิดความพึงใจในการทำงาน เกิดความผูกพันต่อหน่วยงานและการกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม มีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานได้

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมได้เข้ามายึดบทบาทสำคัญ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนทุกภาคส่วนในสังคมเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมและเป็นเหตุจูงใจให้คนในสังคมร่วมกันในการกระทำการตามต่างๆ ทางสังคมร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน และประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงาน เพื่อเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

^{๒๔} John w. Newstrom and Davis Keith, *Organizational Behavior: Human Behavior at Work*, (New York: Mc Graw-Hit Higher Education, 1997), p. 43.

^{๒๕} T.R. Dye, *Politics in America*, (3^{ed.}), Upper Saddle Rever, (New Jersey : Prentice-Hall. 1999), p. 236.

๒. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชน เป็นเครื่องขึ้นนำตนเองให้เข้ามา มีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามา มีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ และทัศนคติได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหมายในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
๒. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
๓. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
๔. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนใจ²⁶

การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เข้าร่วมการตัดสินใจที่เป็นไปอย่างมีอิสระภาพ เสนอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างพิวเพิน แต่เป็นการเข้าร่วมด้วยความจริงใจ และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของโครงการ และยังได้ให้หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมไว้ ๘ ประการ ดังนี้

๑. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ เพราะถ้ามนุษย์ไม่มาร่วมคิด ร่วมรับรู้ หรือเข้าใจเพียงพอก็อาจไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร หรืออาจใช้เพื่อทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองและสิ่งแวดล้อมได้
๒. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
๓. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วดีมาตั้งแต่เกิด โดยเหตุที่เขายากจนอยู่นั้น มิใช่จากรรมแก่
๔. เชื่อว่าชาวชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง บางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อยๆ ให้ปรับตัวผสานกับวิทยาการภายนอก
๕. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อยและชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง
๖. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของตนให้ดีได้ ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

๗. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบโดยตรง คือ มีส่วนร่วมโดยตัวบุคคล และแต่ละบุคคล หรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมา มีส่วนร่วม หรือให้มีตัวแทนมา มีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับ บริบทของแต่ละพื้นที่

๘. การมีส่วนร่วมยิ่งมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสม คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าเข้าได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง มีอิสระภาพ ได้รับความเสมอภาค และได้รับความจริงใจให้มีส่วนร่วม ต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้ มีการสื่อสาร ๒ ทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับรู้ข้อมูลอย่างถูกต้อง และสมบูรณ์ ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมรับทราบ ร่วมคิดมีทัศนคติที่ดีต่อ

เจ้าหน้าที่โครงการมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้วไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงาน หรือทางสังคมให้ลดน้อยลง ไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่า จะได้รับ และต้องมีกลวิธีการเลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการและผู้มีส่วนได้เสียเป็นอย่างดี²⁷

๒.๒.๓ ความจำเป็นของการมีส่วนร่วม

ในยุคปัจจุบันที่ประชาธิปไตยเป็นที่นิยมกัน ทั้งทาง การเมือง การบริหารราชการ กิจกรรม การบริหารชุมชน ทุกคนที่อยู่ในสังคม จึงมีความจำเป็นต้องเข้ามา มีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทในทุกกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ โดยแนวคิดในการปกครองและบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และส่งการลงมาจากการเบื้องบนที่ไม่คำนึงถึงการใช้ภาษาที่มีความแตกต่าง ศักยภาพของประชาชนที่ผ่านมา ทางราชการได้กำหนดและตัดสินใจ โดยที่ประชาชนเป็นเพียงผู้ที่รับผลกระทบจากการตัดสินใจของทางราชการเท่านั้น ประชาชนจึงมักขาด “จิตสำนึกสาธารณะ”²⁸ ซึ่งปัจจุบันการมีส่วนร่วมเริ่มขาดหายไปจากสังคม ด้วยวัฒนธรรมความจำเป็นในชีวิต ความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไป ทำให้สังคมกิดความโ侗ดเดี่ยมากขึ้น

ความจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดของการมีส่วนร่วมที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๔๙ ที่กำหนดสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน เป็นสำคัญ ซึ่งในรัฐธรรมนูญกำหนดให้หลายหมวด เช่น หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยใน มาตรา ๔๕ มาตรา ๔๗ มาตรา ๕๖ มาตรา ๕๘ และมาตรา ๖๐ หมวด ๕ แนวโนยบายพื้นฐานของรัฐ ในมาตรา ๓๖ และมาตรา ๗๙ และ นิรันดร์ชัย พัฒนาพงศ์ ได้ให้เหตุผลความจำเป็นของการมีส่วนร่วมว่า

๑. ประชาชนอยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ รับทราบและเผยแพร่ปัญหานั้นๆ เอง เช่น การรณรงค์การลดปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ใช้สิ่งสาธารณประโยชน์อย่างร่วมมือ ทุกคนมีความห่วงใยจึงต้องเข้ามาร่วมทำให้ประยุทธ์

๒. เมื่อชุมชนร่วมมิตร化ที่ปัญหาแล้ว ต่อไปมาก็ไปโดยพึ่งตัวเอง

๓. ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ทุกคนมีความห่วงใยจึงต้องเข้ามาร่วมทำให้ประยุทธ์ งบประมาณลงไปให้ได้

๔. เป็นหลักการบริหารบันพื้นฐานของความสุจริต ภายใต้ระบบประชาธิปไตย การให้มีส่วนร่วมจากประชาชน เป็นเหมือนการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานราชการ และการที่ชุมชนได้ร่วมค้นหาปัญหาร่วมวางแผน ทำให้พวกเขารับประโยชน์จากการพัฒนาทั่วถึงยิ่งขึ้น

²⁷ รินทร์ชัย พัฒนาพงศ์, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔-๑๕.

²⁸ นนท์ กอแก้วทองดี และภัชรา คติกุล, คู่มือประชาชนด้านการทุจริตโครงการฯ โครงการฯ ประชาศึกษาและชุมชนสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

๕. ทำให้เกิดฉันทามติที่คุณทั้งหลายต้องรับทราบเหตุผลของกันและกัน ที่มักจะเห็นพ้องทางเลือกที่ดีที่สุด

๖. จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลายคนฝ่ายร่วมดูแลผลประโยชน์ของตน เพราะที่ผ่านมาผลประโยชน์จากการพัฒนา มักตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น

๗. เพื่อให้ประชาชนและกลุ่มต่างๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ หรือในบางกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อยู่ในสถานะที่จะบังคับใช้การตัดสินใจนั้นๆ ได้ หรือต้องได้รับความสมัครใจ สนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ของชุมชนจึงจะสามารถดำเนินการได้ มีฉันนักลุ่มที่ขัดค้านอาจทำให้โครงการล้มเลิกไม่ได้ จึงต้องให้ชุมชนสนับสนุนโครงการให้มาก องค์การจึงจะยังยืนแผล เมื่อตัดสินใจอย่างไรแล้ว จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขให้รอบด้าน

๘. ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวของโครงการได้ ถ้าไม่ให้มีส่วนร่วม เพราะประชาชนต้องเป็นผู้ปฏิบัติ²⁹

การมีส่วนร่วมจึงมีความจำเป็นต่อประชาชนในสังคม เพราะประชาชนจะเป็นผู้ที่ได้รับหรือเสียผลประโยชน์ ฉะนั้นในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมประชาชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น และผลที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมแก้ไข และร่วมรับผลประโยชน์ หรือผลกระทบก็เป็นได้ โดยการกระทำการดังกล่าว ดำเนินไปด้วยเหตุด้วยผลบนหลักพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

๒.๒.๔ หลักการมีส่วนร่วมพื้นฐาน

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นสิ่งที่สังคมไทยตื่นตัว และถูกนำมาใช้กล่าวอ้างกันอย่างกว้างขวางเมื่อสิบกว่าปีนี้เอง เริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมือง หลังเหตุการณ์ เดือนพฤษภา ๒๕๓๕ซึ่งต้องยอมรับว่า เป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของการเมืองการปกครองไทย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาท และได้เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยที่เป็นการมีส่วนร่วมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ³⁰

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ และพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น ที่จะเป็นแรงกระตุ้นไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) เมื่อเกี่ยวข้องก็คิดช่วยเหลือกัน (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ในสิ่งนั้นๆ การมี

²⁹ นรินทร์ชัย พัฒนพงศ์, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร: ๕๘๙ Print, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐ - ๒๑.

³⁰ ปัทมา สุบากปั้ง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบศตวรรษที่ผ่านมา: สภาพปัจจุบัน และความท้าทายในอนาคต”, บทความ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๗) หน้า ๑๗.

³¹ วชิรยุทธ บุญมา, “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก”, ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

ส่วนร่วมทำให้เกิดการมีส่วนเกี่ยวข้อง (Commitment) การมีส่วนเกี่ยวข้องของทำให้เกิดความผูกพัน (Involvement) กับภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม จึงนับได้ว่า การมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน ดังนั้น เมื่อนำมาร่วมกับการบริหารจัดการในการปกครองห้องถินของกรุงเทพมหานครแล้ว จะก่อให้เกิดการร่วมมือในการพัฒนาระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในชุมชน ผู้ที่จะได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์นั้น และหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม โดยเชื่อว่า มนุษย์ต่างมีความคิดเห็นและมีศักดิ์ศรีเท่าเทينกัน ไม่ได้ชั่วหรือดีมาแต่เกิดมนุษย์ มีความสำคัญไม่น้อยกว่าเทคโนโลยีที่นำเข้ามาใช้ในชุมชนต่างๆ และภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับชีวิต ความเป็นอยู่ของตน จะมีส่วนในการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น³² ซึ่งปรัชญาการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า

๑. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการทำงานในบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ

๒. โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีข้อจำกัด ทำให้ไม่สามารถกระทำการสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยคนๆ เดียว และ

๓. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหาร จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมเกิดจากการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่จะต้องมีกิจกรรมร่วมกัน และเป็นไปตามเจตนาการมั่นคงของรัฐธรรมนูญการปกครอง ที่ต้องการกระจายอำนาจสิทธิเสรีภาพและโอกาสให้ทุกคนในสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนา ซึ่งหัวใจของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ จะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น คือ การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนา

๒.๒.๕ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การที่คนในสังคมจะมีส่วนร่วมนั้น และจะได้รับความร่วมมือหรือไม่อย่างไร มีหลายสาเหตุ หลายปัจจัย เช่น กฎระเบียบของสังคม ภาวะผู้นำของบุคคล และสภาพแวดล้อมในสังคม ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

๑.ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมสิกรรมได้กิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่นๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ ๒ ประการ คือ

๑.๑ การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจ

๑. การได้รับคำอကกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดสิ่งจูงใจ

๒ ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชานบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากการ

³² นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชานบท”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๗๘.

เข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม จึงควรมีลักษณะ

๒.๑ เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วม อาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรง หรือโดยมีตัวแทนก็ได้

๒.๒ ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

๒.๓ กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

๓. ปัจจัยในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อmega กำหนดเป้าหมายวิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรมเพาะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ โรเจอร์ Roger กล่าวว่า ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุนให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมใหม่ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ๆ คือการติดต่อสื่อสารและลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ

๔. ปัจจัยช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารใน ๒ ลักษณะ คือ

๔.๑ ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวกับการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือหนังสือประเภทอื่นๆ เช่น ภาพนิทรรศวิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ กระจายข่าวสาร สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้

๔.๒ ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคล เพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

๕. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (Person Characteristic) ประกอบด้วย อายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ขนาดที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง รวมถึงระดับการศึกษา³³

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

๑. ความศรัทธาที่มีต่อกำลังเชื้อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์

๒. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคราะห์นับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจ

๓. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำการต่างๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงท่าส ฯลฯ³⁴

^{๓๓} สาโนตตย์ บุญชู, การพัฒนาชุมชน: ชุมชนศึกษาและวางแผนโครงการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐ - ๑๑.

^{๓๔} นิรันดร์ จันทร์เวศย์, กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์สภาพารพิมพ์, ๒๕๔๓) หน้า ๑๘๓.

การมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ความร่วมมือ หรือการสนับสนุนขอความร่วมมือร่วมใจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่างๆ โดยการกระจายอำนาจ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิดและมีคุณค่า และคุณประโยชน์จำแนกการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ ๒ ลักษณะที่สำคัญ คือ

๑. ในด้านรูปธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในความสำเร็จทางด้านการพัฒนาด้านวัตถุ อัน ได้แก่ ถนน หนทาง คูคลอง เขื่อนเก็บน้ำ

๒. ในด้านนามธรรม หมายถึง ความสำเร็จในการพัฒนาจิตใจ โดยทำให้ประชาชนเกิดความ รักใคร่ สมัครสมานสามัคคี รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และสร้างจิตสำนึกให้รู้ว่ามีความสำคัญต่อการสร้างสันความเจริญให้แก่ท้องถิ่น และจะก่อให้เกิด ความผูกพันรักใคร่ห่วงเหงาห้องถิ่นและชุมชนของตนเอง³⁵

ปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพนั้น ได้แก่ การได้รับ ข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกและผลกระทบต่างๆ ที่อาจทำ ไว้ให้ประกอบการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายครอบคลุมมากกว่า การเป็นเพียงกระบวนการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ต่อสาธารณะเพียงด้านเดียว ซึ่งเป็นการ สื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) เท่านั้น และประเด็นสำคัญ คือ เป้าหมายของ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ครอบคลุมต่อสาธารณะ และการ เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบาย กิจกรรม และโครงการพัฒนาสามารถแสดง ความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่กระบวนการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย³⁶

จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมนั้น การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้ง ภายในและภายนอก เช่น ปัจจัยสภาพแวดล้อมของสังคม กฎระเบียบ กฎหมายของสังคม ซึ่งแต่ละ คนอาจจะมีประสบการณ์ต่างกันไป การที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่การมีส่วนร่วมนั้น ผู้ที่ขอความร่วมมือจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ทำให้เขาก�ดความรู้ความเข้าใจว่า หากมีการ ร่วมมือเกิดขึ้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเขาด้วย และสภาพแวดล้อม ความจำเป็นในแต่ละสังคมก็ ต่างกันออกไป โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครเป็นสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นเมืองหลวง เป็นศูนย์รวมเศรษฐกิจ การเมือง และความเจริญทางเทคโนโลยีของประเทศไทย

๒.๒.๖ รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น นักวิชาการหลายท่านที่ได้จำนวนแบบไว้หลายท่าน เช่น การจำแนกตามมิติระดับการมีส่วนร่วมใน ๓ รูปแบบ ดังนี้

^{๓๖} เสน่ห์ จุ้ยโต, องค์การสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๘) หน้า ๔๗.

^{๓๗} วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า และ มูลนิธิอาเซี่ยน, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

๑. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากร หรือความรู้ด้วยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๒. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วน บางเรื่องเท่านั้น

๓. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ³⁷

รูปแบบการมีส่วนร่วม United Nation ได้จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ไขปัญหาของตน โดยเป็นการกระทำไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

๒. การมีส่วนร่วมแบบขักนำ (Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการ ความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบที่นำไปของประเทศกำลังพัฒนา

๓. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการ ความเห็นชอบหรือสนับสนุน โดยรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว และมักจะมีผลเสียตรงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

นักวิชาการหลายท่านยังเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. การเข้าร่วมประชุม อภิประราย ทุกเลี้ยงปัญหา เพราะสอบถามความเห็น

๒. การทุกถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโดยไม่แย้งตามวิธีการประชาธิปไตย

๓. การให้คำปรึกษาแนะนำ และประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการ

๔. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง

๕. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วม ตั้งแต่การเริ่มคัดเลือกตัวแทนกลุ่มในการบริหารจัดการ

๖. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนมีการตัดสินใจอย่างโดยย่างหนึ่ง

๗. สัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อหาข้อมูลข้อคิดเห็นที่แท้จริงของความต้องการ

^{๓๗} เนลลี่yaw บุรีภักดี และคุณอื่นๆ, ทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๕.

๘. การトイ่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายกฎระเบียบในประเด็นต่างๆ ที่กระทบต่อประชาชนโดยรวม

๙. การสาเร็จ เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจน

๑๐. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจ หากมีการเปลี่ยนแปลงกีฬามารถแก้ไขได้ทันท่วงที³⁸

ซึ่งมีนักวิชาการได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

๑. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน.(Inclusive organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ

๒. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

๓. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงาน ที่เชี่ยวชาญหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไหร่ก็ได้ทุกเวลา³⁹

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน จำเป็นที่จะต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงและถูกต้อง โดยจะต้องมีการกำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมอย่างถูกวิธี และมีประสิทธิภาพ รูปแบบในการมีส่วนร่วม จำแนกได้ดังนี้

๑. รูปแบบของการสร้างกฎเกณฑ์ติกาจะเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างและสามารถใช้ควบคุมสังคมให้อยู่ได้ด้วยความ公正

๒. รูปแบบการสร้างเครือข่ายเนื่องจากปัญหา ดังนั้นรูปแบบของการสร้างความร่วมมือจึงมีความสำคัญยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการรวมตัวของกลุ่มตัวแทนประชาชน ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา ที่เป็นองค์กรของประชาชน หรือเป็นองค์กรเอกชนที่มีลักษณะเฉพาะมากยิ่งขึ้นก็ตาม

๓. การจัดตั้งกลุ่มเฉพาะกิจในการศึกษาและติดตามปัญหาที่คาดว่าจะเกิด การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการหนึ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นนี้อาจมีการรวมตัวกันและจะตั้งผู้แทนใน การศึกษาติดตามปัญหา เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการยับยั้งปัญหา และให้เกิดพลังอำนาจของข้อมูลข่าวสารในการเจรจาต่อรองอีกด้วย

๔. การจัดประชาริการณ์ กรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนที่เกี่ยวกับนโยบาย หรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนควรมีสิทธิ์ในการร่วมตัดสินใจด้วย เพราะจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดเวทีแสดงความ

^{๓๘} โภวิทย์ พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (ม.ป.ท.: ๒๕๕๕), หน้า ๑๑.

^{๓๙} นิรันดร์ จันทร์เวศย์, กลวิธีแนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์สภาพารพิมพ์, ๒๕๗๗), หน้า ๑๗.

คิดเห็นกัน ที่เรียกว่า ประชาพิจารณ์ หรือที่บางท่าน เรียกว่า การไตร่ส่วนสาธารณะ ใน การจัดประชาพิจารณ์ที่ดีควรจะมีลักษณะที่เป็นกลางและมีเหตุผล ควรมีการเตรียมข้อมูลโดยองค์กรที่เป็นกลาง ที่มี หลักฐานทางวิทยาศาสตร์สังคมและเศรษฐกิจ จะต้องให้ความสนับสนุนด้านข้อมูลและเปิดเผยข้อมูล โดยความโปร่งใสและให้เวลาทุกฝ่ายศึกษาข้อมูลอย่างเพียงพอ

การมีส่วนร่วมชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาแนวใหม่ ที่ต้องการให้งานพัฒนาต่างๆ ทำให้ ประชาชนได้มีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่หลายรูปแบบ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคติ เป็นลักษณะที่โครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชน โดยมี ชุมชนเป็นแกนนำในกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจไปจนถึงการควบคุมติดตามงาน และการ ประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้ มักจะพบในชุมชนชนบท ในเรื่องเกี่ยวกับงานของ ศาสนาหรืองานบุญประจำปี สมาชิกในชุมชนจะมีความรู้สึกทำเพื่อส่วนรวม แต่หากไม่ทำก็จะเกิด ความรู้สึกไม่ดีทั้งเกิดขึ้นกับตัวเอง และชาวบ้านอาจสนใจได้ เช่น เจ้าอาวาสในหมู่บ้านแห่งหนึ่งได้รับ พระราชทานพัดยศ ประชาชนต่างมีความยินดี และช่วยกันร่วมแรงกันวางแผนจัดงานฉลองพัดยศด้วย ความเต็มใจ และร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจ้างมหรสพมาฉลอง ตลอดจนการแบ่งหน้าที่กันทำงานจน สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อันหนึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้น จากแรงจูงใจภายในชุมชนเอง สมาชิกปรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความต้องการ รวมตัวกัน และมีการ ลงแรงสมทบทุน เพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมาย

๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบประชาชนเป็นแกนนำ การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบ ประชาชนเป็นแกนนำมุ่งผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก โดยสมาชิกในชุมชนได้ตระหนักรถึงปัญหา ร่วมกัน เนื่องจากประชาชนตระหนักรถึงสิทธิของตนเองและเห็นถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ต้องสูญเสียไป แต่อาจมีการต่อต้านในกลุ่มผู้เสียประโยชน์ก็ได้ เช่น ประชาชนยกขบวนไปยังหน้าอำเภอ เพื่อ เรียกร้องให้สร้างคลองส่งน้ำชลประทานให้ทั่วถึงที่ดินของประชาชนส่วนใหญ่ แทนที่จะสร้างผ่านที่ดิน ผืนใหญ่ไม่คุ้นในหมู่บ้าน จึงต้องอย่างที่แสดงให้เห็นถึงประชาชนได้ตระหนักรถึงปัญหาและความ ต้องการของชุมชน

๓. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเจ้าหน้าที่พัฒนาเป็นแกนนำ การมีส่วนร่วมของชุมชนนี้เป็น ลักษณะที่พึ่งเห็นท่าว่าในชุมชนต่างๆ เป็นลักษณะของการทำงานพัฒนาขององค์กรพัฒนาภายนอก ชุมชนที่มาจากฝ่ายรัฐบาลหรือเอกชน โดยได้มีข้อมูลมุติว่า ประชาชนจะต้องมีการเรียนรู้การมีส่วน ร่วมของชุมชน เช่น การนำประชาชนที่เกี่ยวข้องมาอบรมให้ทราบวิธีการ และภาวะความเป็นผู้นำใน การเรียกประชุมประชาชน ให้ตระหนักรถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่การกำหนดแนววิธีการ และ การดำเนินการพัฒนาโครงการต่างๆ วิธีการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่า เจ้าหน้าที่พัฒนายังคงเป็นแกนนำทั้งความคิดและการกระทำ แต่อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นวิธีการที่ เหมาะสมในภาวะปัจจุบัน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในอนาคตเปรียบเสมือน เป็นการ เปิดให้โอกาสประชาชนได้ศึกษาและเรียนรู้การมองปัญหาของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการ เรียนรู้ของประชาชนให้เข้าในการมีส่วนร่วม โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอยู่ให้ คำปรึกษา ให้กำลังใจ และสนับสนุนประชาชนให้เกิดความตระหนักรถึงปัญหา และให้ประชาชนได้รู้จัก ประเมินผลเสียจากการเข้ามามีส่วนร่วมประชาชนเป็นแกนนำในการพัฒนา

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสั่งการ การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสั่งการนี้เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมิได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านเกณฑ์ชาวบ้านให้ไปปรับปรุงถนน รั้วบ้าน หรือบริเวณบ้านให้สะอาด เพื่อต้องการที่จะส่งหมู่บ้านเข้าประกวด ลักษณะการมีส่วนร่วมจึงเป็นแบบสั่งการ ซึ่งมิได้นำไปสู่การพัฒนาความคิดของประชาชนในชุมชน มักจะเป็นเรื่องที่ทำเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม เริ่มจากการศึกษาข้อมูล หาสาเหตุ พิจารณาตัดสินใจ เลือกแนวทางการดำเนินการ หรือปฏิบัติงาน และสืบสุดที่การติดตามประเมินผล โดยการดำเนินการที่ให้ประชาชนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้สูญเสีย (Stakeholders) ในฐานะเจ้าของชุมชนหรือทรัพยากร ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาและมีส่วนร่วมตามกระบวนการในทุกขั้นตอน หรือมากขั้นตอนให้มากที่สุด มิใช่มีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ก็จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในทางที่ดีประสบผลสำเร็จได้ และเกิดผลดีตรงต่อความต้องการของชุมชน

๒.๒.๗ กระบวนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือหลายขั้นตอน หรือทุกขั้นตอนก็ได้ โดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ ตามประเภทของกิจกรรมไว้แตกต่าง ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นขั้นตอนที่แสดงวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ที่ประชาชนสามารถเข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ มีองค์กร หน่วยงาน นักวิชาการ ได้เสนอแนวคิดกระบวนการ มีส่วนร่วมไว้ในประเด็นต่างๆ หลายทัศนะ แต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้ องค์กรอนามัยโลก (WHO and UNICEF) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมไว้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการให้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประกาศที่สำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

๒. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และบริหารจัดการการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

๓. การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

๔. การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปแบบวัตถุก็ได้⁴⁰

การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปนั้น กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยัง

---

⁴⁰ WHO and UNICEF, Report of The International Conference on Primary Health Care, (New York: N.P. Press, 1981), p. 41.

ใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการ (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจนี้ เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน กล่าวคือ ผลประโยชน์นี้เป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์จะมาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีผลกระทบท่อนกลับ (Feedback) จากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย ดังนั้น ตามแนวคิดนี้สามารถแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ ๔ ลักษณะ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
  ๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
  ๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
  ๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลหลักการ ที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกัน และลดจำนวนอาชญากรรมในสังคมที่สำคัญ ได้แก่ การกระจายอำนาจในการบริหารงานยุทธิธรรม (Decentralization) พร้อมๆ กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่
    ๑. ประชาชนและชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในความพยายามให้ได้ฯ ที่จะป้องกันอาชญากรรม
    ๒. องค์กรในกระบวนการยุทธิธรรมจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนหรือโครงการที่เอกชน เป็นผู้ริเริ่ม
    ๓. จัดให้มีโครงการร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมระหว่างภาครัฐและเอกชนในระดับต่างๆ
    ๔. เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายจะต้องมีหน้าที่ให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ ในการป้องกันอาชญากรรม โดยแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้ คือ
      ๑. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
      ๒. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
      ๓. การพัฒนาในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
      ๔. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา^{๔๑}
- ซึ่งนักวิชาการเห็นว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการพัฒนาของประชาชนนั้น ควรจะมี ๔ ขั้นตอน คือ
๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากไม่ทราบปัญหาและไม่เข้าใจสาเหตุของปัญหา การดำเนินงานเพื่อกำกับปัญหา ย่อมไม่เกิดประโยชน์และไม่เห็นความสำคัญ

---

^{๔๑} วิรัช วิรัชนิภารรณ, การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพร์ไฟฟ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙.

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการวางแผน เป็นการช่วยให้รัฐวิธีคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน คนที่ยากจนก็สามารถลงแรงช่วยได้ ทำให้สามารถคิดต้นทุนการดำเนินการได้ด้วยตนเอง และเรียนรู้กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ถ้าไม่มีการติดตามก็จะไม่ทราบว่า การดำเนินงานนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร⁴²

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ร่วมตัดสินใจ กำหนดความต้องการ และรวมลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากร และแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

๓. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยร่วมช่วยเหลือด้าน ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่อง หรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้⁴³

จากแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี ๖ ขั้นตอน ได้แก่

๑. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข

๒. ตัดสินใจกำหนดความต้องการ

๓. ลำดับความสำคัญ

๔. วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร

๕. ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือ สนับสนุนการดำเนินงาน

๖. ประเมินผล

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่แสดงวิธีการและแนวทางการดำเนินงานที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา การบริหารการใช้ทรัพยากรในการแก้ปัญหา การรับประโยชน์จากการแก้ปัญหาทั้งส่วนตนและสังคม

๒.๒.๙ สาเหตุที่ต้องมีส่วนร่วม

การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองและสามารถตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่น ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาสูงขึ้นในสร้างงาน/อาชีพ การออมการช่วยเหลือ

^{๔๒} โกริวิทย์ พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๕) หน้า ๘.

^{๔๓} อภิญญา กังสนารักษ์, รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔ - ๑๕.

ผู้ด้อยโอกาส การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แต่ชุมชนจำนวนมากยังอ่อนแอกและมีการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง นโยบายของรัฐหลายเรื่องได้มีส่วน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในหลายด้าน เช่น การบริหารจัดการด้าน เศรษฐกิจชุมชน แหล่งทุนของชุมชน ปัญหาที่ฝังลึกมานาน หรือเรียกได้ว่า เป็นปัญหารากเหง้าของ สังคมไทย ซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อน ได้แก่ วิกฤตค่านิยมของสังคมไทยอันพัฒนาด้านเทคโนโลยี ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต การย้ายคนอย่างเสรี ซึ่งเป็นผลมาจากการโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดปัญหาสังคม ต่างๆ เช่น ปัญหาสังคมในชุมชน การค้ามนุษย์ อาชญากรรม ยาเสพติด การแพร่ของโรค เป็นต้น

สร้างให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อ กระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค สาเหตุการมีส่วนร่วมเป็นเหตุผลที่ทำให้ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ว่า

๑. มีความสนใจและความห่วงใยร่วมกัน
๒. มีความดีอธร้อนและความพึงพอใจร่วมกัน
๓. มีการตกลงร่วมกัน และจะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงประสงค์
๔. มีความศรัทธาต่อบุคคลสำคัญหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงเข้ามามีส่วนร่วม
๕. มีความความเกรงใจต่อบุคคลที่เคารพ นับถือ มีเกียรติ มีตำแหน่ง จึงเข้ามาร่วม
๖. มีอำนาจบังคับจากผู้มีอำนาจหนึ่งอกว่า จึงใช้การบังคับให้ร่วม เช่น กรณีทางสื่อดีต⁴⁴

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีบทบาทสำคัญของการพัฒนาสังคมจะเข้มแข็ง ประชาชาติจะมั่นคง ความสัมพันธ์ของคนในสังคมจะยืนยาว วัฒนธรรมที่ดีงามจะคงทน ไปข้ามลูกช่วงหวานได้นั้น บุคคลใน สังคมวันนี้จะต้องร่วมกันเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตาม ก็เพื่อให้ทุกคนอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข

๒.๒.๑๐ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ต่อการบริหารจัดการชุมชนของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการกระจายการปกครองไปยังชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของ ตนเอง โดยการเลือกผู้แทนชุมชนในการติดต่อประสานงานกับสำนักงานเขต ซึ่งเป็นตัวแทนของ กรุงเทพมหานคร การมีส่วนร่วมมีสาระและความจำเป็นของแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน จึงแบ่งการมี ส่วนร่วมออกเป็นระดับ ดังนี้

๑. ร่วมคิดตัดสินใจ คือ ต้องทั้งร่วมคิดและต้องมีอำนาจตัดสินใจในระดับที่แน่นอนระดับหนึ่ง
๒. ร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนของการดำเนินการทั้งหมด
๓. ร่วมสนับสนุน อาจเป็นไปได้ตั้งแต่ให้ข้อมูล ถึงการสนับสนุนทรัพยากรบริหาร

---

⁴⁴ นรินทร์ชัย พัฒนาพศานา, “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน”, รายงานการ วิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๖) หน้า ๑๙๒

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่ประชาชนได้ใช้คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความรู้ ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปร่วมคิดตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมหนึ่งๆ ด้วยตนเองหรือองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นอย่างมีเสรีภาพและเสมอภาค การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้อย่างง่ายๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่าย และความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะ และศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

จากแนวคิดและทฤษฎี ผลการศึกษาของนักวิชาการและนักวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักในการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมพุทธวิธี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน

๒.๓ หลักพุทธธรรมสำหรับการมีส่วนร่วม

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับต่างๆ ทางวิชาการของนักวิชาการ หล่ายท่าน จึงได้ประมวลแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสารณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความรักถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมั่นหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของสารณียธรรม

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิบายถึงหลักธรรมสารณียธรรม ๖ ไว้ว่าสารณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้รักถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ละลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันสารณียธรรม ๖ คือ

(๑) เมตตาภัยธรรม ตั้งเมตตาภัยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุรของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคราะพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๒) เมตตาวิจีธรรม ตั้งเมตตาวิจีธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนและตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวว่าจากสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๓) เมตตามโนธรรม ตั้งตั้งเมตตามโนธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ่มแย้มแจ่มใส่ต่อกัน

(๔) สารณโภคติ ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่ห่วงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่ว กัน ข้อนี้ใช้อปปภวิตตโภคติได้

(๕) สีลมมัญญา มีศีลบริสุทธิ์เสมอ กันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหล่ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖) ทิภูธิสามัญญาติ มีทิภูธิกรรมเสมอ กับเพื่อนพระมจरายทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขัดปัญหา

ธรรม ๖ ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสาระฝ่าย ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรณ์ ทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรณ์ ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาก เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน⁴⁵ สารานุยธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน คือ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัวพึงปฏิบัติตาม หลักอยู่ร่วมกันได้แก่

(๑) เมตตาภัยธรรม ทำต่อ กันด้วยเมตตา คือ แสดงไม่ตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุรัต่างๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือ กันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๒) เมตตาภารีธรรม พุตต์ต่อ กันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน หรือแนะนำ ตักเตือน กันด้วยความหวังดี กล่าวว่า จาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือ กันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๓) เมตตามโนธรรม คิดต่อ กันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ กัน มอง กันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส่ต่อ กัน

(๔) สารานุโภค ได้มาแบ่ง กัน กิน กัน ใช้ คือ แบ่งปัน ลาภผล ที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของ เด็กน้อย ก็ แจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วม ใช้สอย บริโภค กัน ทั่วถึง

(๕) สีลสามัญญาติ ประพฤติให้ดี เมื่อ นิ เชา คือ มีความประพฤติสุจริต ดี งาม รักษา ระเบียบ วินัย ของ ส่วนรวม ไม่ ทำ tan ให้ เป็น ที่ น่า รัง เกียจ หรือ เสื่อมเสีย แก่ ทุก ค ณ ะ

(๖) ทิภูธิสามัญญาติ ปรับ ความเห็น เข้า กัน ได้ คือ เครา พ รับ ฟัง ความคิดเห็น มี ความเห็น ชอบ ร่วม กัน ตกลง กัน ได้ ใน หลัก การ สำคัญ ยึดถือ อุดม คติ หลัก แห่ง ความดี งาม หรือ จุด หมาย สูง สุด อัน เดียวกัน⁴⁶ หนังสือ “พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลธรรม” สารานุยธรรม ๖ แปลว่า ธรรม เป็น ที่ ตั้ง แห่ง ความ ให้ ระลึก ถึง, ธรรม เป็น เหตุ ที่ ระลึก ถึง กัน, หลัก การ อยู่ ร่วม กัน ได้ แก่

(๗) เมตตาภัยธรรม : ตั้ง เมตตาภัยธรรม ใน เพื่อน พระมจ รย ทั้ง ต่อ หน้า และ ลับ หลัง คือ ช่วยเหลือ กิจธุ ของ ผู้ ร่วม ค ณ ะ ด้วย ความ เต็มใจ แสดง กิริยา อา การ สุภาพ เคารพนับถือ กัน ทั้ง ต่อ หน้า และ ลับ หลัง

(๘) เมตตาภารีธรรม : ตั้ง เมตตาภารีธรรม ใน เพื่อน พระมจ รย ทั้ง ต่อ หน้า และ ลับ หลัง คือ ช่วย บอก แจ้ง สิ่ง ที่ เป็น ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ด้วย ความ หวังดี กล่าวว่า จาสุภาพ แสดง ความ เคารพนับถือ กัน ทั้ง ต่อ หน้า และ ลับ หลัง

^{๔๕} ท.ป. (ไทย) ๑๐/๓๓๗/๒๕๗.

^{๔๖} พระพรมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมนูญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๗), หน้า ๒๓.

(๓) เมตตามโนกรรม : ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพระมหาจาร్ยทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตประณานดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตาอิมัยมั่นแจ่มใสต่อ กัน

(๔) สารานโนโก : ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หง่าววัดคนเดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่ว กัน ข้อนี้ใช้อปปภีกตตโนโกก็ได้

(๕) สีลมณ์ญาต : มีศีลบริสุทธิ์เสมอ กัน กับเพื่อนพระมหาจาร్ยทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

(๖) ทิภูธิสามัญญาต : มีทิภูธิดีงามเสมอ กัน กับเพื่อนพระมหาจาร్ยทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในครัว ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสันทุกข์หรือ ขัดปัญหา⁴⁷ หลักการปฏิบัติของสารานณิธรรมไว้ว่า ตามสัญชาตญาณของคนที่อยู่ร่วมกันนั้น ยัง ประรรณความรัก ความอบอุ่น ความปลดลดภัย ต้องการสิ่งที่เพียง พา ผู้พากาศัยต้องการได้มีการ พักผ่อนหย่อนใจ ต้องการให้มีสันทนาการในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะความเรียกร้อง ความต้องการ ตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ในทางพุทธศาสนา กลุ่มพุทธบริษัททั้งฝ่ายคหัสต์และบรรพชิต เมื่อมaoอยู่ ร่วมกันในวัฒนธรรมของชาวพุทธแล้ว จำเป็นที่จะต้องอยู่ด้วยความมีคุณธรรม เป็นจุดกลางทาง ความคิดที่มาพบกัน โดยการปลูกฝังให้เกิดความรัก ความเคารพต่อ กัน ซึ่งความรักความเคารพต่อ กัน นั้นเป็นผลซึ่งจะเกิดขึ้น อาจจากการแสดงความมีน้ำใจ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ เมื่อมีความรัก ความเคารพต่อ กัน ในการสังเคราะห์อนุเคราะห์ต่อ กันแล้ว การทະ เละ วิวากัน ก็จะไม่เกิดขึ้น ความ สามัคคีซึ่งเป็นผลที่เพียง ประรรณ ของหมู่คณะ ไม่ว่า ยุค ใด ยุค ใด ก็จะบังเกิดขึ้น จากนั้นเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่ง อันเดียว กัน ทาง กิจกรรม ทาง ผลประโยชน์ ทาง การศึกษา การประพฤติปฏิบัติก็จะ บังเกิดขึ้น ติดตามมา เรา นี้ เป็น เหตุผล ของ กัน และ กัน แต่ ใน ขณะ เดียวกัน สิ่ง ที่ ดี งาม เหล่านี้ เป็น ผล รวม ยอด ซึ่ง กัน และ กัน โดย การ สร้าง เทdu เฉพาะ ใน ที่ นี่ ทรง แสดง ว่า เป็น สารานณิธรรม คือ ธรรมะ ที่ จะ นำ ใจ ของ บุคคล ให้ ระลึก ถึง กัน ผูกพัน เชื่อมโยง บุคคล ไว้ ด้วย น้ำ ใจ ประ กอบ ด้วย ๖ ประ กการ คือ

๑) เมตตามากยกรรม จะ ทำ อะ ไร ก็ ให้ ทำ ด้วย เมตตา ได้ แก่ การ แสดง ความ มี น้ำ ใจ ช่วย เหลือ ขวน ขวย ใน กิจกรรม ต่างๆ ที่ ควร ของ เพื่อน กิจ ชุ สามเณร ของ เพื่อน อุบาส ก อุบาก ศิ กษา ทั้ง หลาย ไม่ว่า จะ เป็น ทั้ง ต่อ หน้า และ ลับ หลัง ก็ ตาม

๒) เมตตามากจิกรรม จะ พูด อะ ไร ก็ ประ กอบ ด้วย เมตตา ได้ แก่ การ พูด ว่า จา ที่ เป็น คำ สัตย์ คำ จริง คำ สมาน สามัคคี กระ ชับ สามัคคี พูด แต่ คำ ไ พ ร า ะ อ่อน หวาน และ คำ ที่ มี ประ โย ชน์ นั้น เป็น คำ ที่ มี พื้น ฐ າ ນ มา จา ก เมตตา ต่อ คน ที่ ต น พูด ด้วย และ คน ที่ พูด ถึง พูด ต่อ หน้า อย่าง ไร ลับ หลัง ก็ ต้อง พูด อย่าง นั้น ลับ หลัง อย่าง ไร ต่อ หน้า เขา ต้อง พูด อย่าง นั้น

๓) เมตตามโนกรรม จะ คิด อะ ไร ก็ คิด กัน ด้วย เมตตา ได้ แก่ การ ตั้ง ความ รู้ สึก ใน คน และ สัตว์ ทั้ง หลาย ว่า ชีวิต แต่ ละ ชีวิต ไม่ ต้อง การ ความ ทุกข์ แต่ ต้อง การ ความ สุข นั้น ได เพราะ ฉะนั้น ขอ ให้ บุคคล

นั้นๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีเรื่อง ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุข ตามสมควรแก่ฐานะของตน เมื่อจะคิดถึงใครก็ตาม ไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าเป็นภิกษุสามเณรเท่านั้น ให้คิดถึงกันด้วยเมตตา เพราะพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคล เหล่านั้น

(๔) แบ่งปันลาภที่ตนได้มามาในทางที่ชอบทำ ให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณร ไม่ว่างไว้บริโภคเฉพาะ เพียงผู้เดียว คือ หลักการอยู่ร่วมกันของภิกษุสามเณรนั้น ต้องเลี้ยงชีพด้วยลำแข็งของตัวเอง เที่ยว วิถีชาจรบินบาทอาหารจากชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา เป็นการได้อาหารมาในทางที่ชอบทำ แต่ว่าการ ให้ปัจจัย ๔ นั้น คนเรามีวาระน้ำหนึ่งหนึ่งกัน บางคนได้มากจนเหลือกินเหลือใช้ บางคนได้น้อย จนไม่ค่อยพอใช้ เพราะฉะนั้นคนที่ได้รับผลมาในทางที่ชอบมาก จึงต้องแสดงออกซึ่งทาง กायกรรม ทางวิจิกรรม ที่สะท้อนมาจากใจด้วยความอ่อนเพี้ยน เป็นการส่งเคราะห์ อนุเคราะห์ เนื่อง ความสุขให้แก่กันและกัน

(๕) รักษาศีลบริสุทธิ์เสมอ กับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่นๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น คือ การอยู่ร่วมกันภิกษุสามเณรนั้นค่อนข้างจะอกรอร์ แม้จะโง่ไปบ้าง จะเชื่อไปบ้าง แต่ถ้าไม่ มีปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ที่เกี่ยวข้องกัน แม้จะเป็นเพื่อนรัก ร่วมใจกัน ถ้าคนหนึ่งละเมิดศีลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ จะกลایเป็นที่รังเกียจดูหมิ่นของเพื่อน ภิกษุสามเณรด้วยกัน การอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขที่ประสงค์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องพยายามปฏิบัติ ตนให้ถูกต้องตามหลักของศีลที่พุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ โดยให้มองว่าข้อนี้พระเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ อย่างไร ควรปฏิบัติถูกต้องตรงหลักที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ ก็ปฏิบัติไปตามเข้า ทำให้เกิดเป็นความ เรียบร้อยสวยงามขึ้น ที่พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า สังฆโสกโน คือ หมู่คณะที่ดงาม

(๖) มีความเห็นร่วมกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่น ไม่วิวากกับใครฯ เพราะมีความเห็นผิดกัน เรื่องของความเห็นนั้นในฐานะของภิกษุในพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นความเห็นเกี่ยวกับบินัย ก็ต้องเอาร วินัยเป็นมาตรฐานการกำหนดตัดสินว่า ความเห็นของครรภูต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ธรรมะ ก็ตรวจสอบเทียบเคียง ตรวจทานด้วยหลักธรรมะ ว่าข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างไร แล้วก็หาจุดกลางทางความคิดมาพับกันที่นี่ แต่บางอย่างเป็นเรื่องของกิจการ การงาน หรือแม้แต่เรื่อง ความเห็นที่ว่าไป อาจจะมีความขัดแย้งในหลักการ และวิธีการบางอย่าง แต่ว่าสามารถประสบผล เช่นเดียวกันได้ ก็ต้องประนีประนอมกัน ไม่ก่อการทะเลวิวาท เหตุว่าความเห็นขัดแย้งกัน เว้นไว้แต่ บุคคลนั้น มีความเห็นขัดแย้งกับพระวินัย ซึ่งภิกษุสามเณรรู้ห่วงใยในพระพุทธศาสนา จะต้องถือ ภาระหน้าที่ที่จะจัดปรับบทเหล่านั้นให้ยุติลงด้วยความเรียบร้อย⁴⁸ ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความลึกซึ้ง ก็ถึงกัน คือ ผู้ปฏิบัติธรรมเหล่านี้ ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกัน เป็นที่เคราะห์นับถือของผู้อื่น และสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้

⁴⁸ พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตญโญ), ธรรมะสำหรับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคลังวิชา จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๓๔.

(๑) การเข้าไปตั้งกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การช่วยขวนขวยทำกิจธุระของกันและกันด้วยกาย ไม่ว่าจะเป็นกิจธุระอะไรตาม ก็เต็มใจช่วยทำกิจธุระนั้นจนสำเร็จ ไม่นิ่งดูดาย เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ เรื่องอะไรทำให้เหนื่อยแรง ลำบากกาย

(๒) การเข้าไปตั้งวจิกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การแนะนำ สั่งสอน บอกกันในทางที่ดีถูกต้อง เมื่อทำตามแล้วเกิดความดีงาม ไม่มีผลทำให้ผู้ทำตามต้องได้รับความเดือดร้อนภัยหลัง

(๓) การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การตั้งจิตเป็นเมตตา ปราณဏแต่ความไม่มีเรื่องไม่มีภัยต่อกัน มุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญ และประโยชน์ต่อกันและกัน

(๔) การแบ่งปันลาภที่หามาได้ ไม่หง่าวบวิโภคผู้เดียว คือ การแบ่งปันสิ่งของที่ตนหามาได้โดยชอบทำแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ของที่ได้มา เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อกันที่มีลักษณะอย ไม่หง่าวบวิโภคผู้เดียว

(๕) การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอ กับผู้อื่น คือ การประพฤติภายาจให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติ รักษาศีลตามภาระของตนไม่ให้ขาด หรือด่างพร้อย เสมอ กับผู้อื่น

(๖) การมีความเห็นร่วมกัน กับผู้อื่น คือ การมีความเห็นพ้องต้องกันตามพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียว กันในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่มีความเห็นพิดแยกไปจากผู้อื่น จนเป็นเหตุแห่งความแตกร้าวbad หมายรับมติของส่วนมาก

ธรรม ๖ อย่างนี้ ทำให้ผู้ประพฤติเป็นที่รักที่เคารพของผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์กัน และกัน เป็นไปเพื่อความไม่มีวิพาทกันและกัน เป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน⁴⁹ จะเห็นได้ว่าธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นคำที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี มีอยู่ ๖ ข้อ คือ

(๑) ภัยกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ การกระทำการที่ประกอบด้วยเมตตา เช่น การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น

(๒) วจิกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ การมีวิชาจารีต สุภาพอ่อนหวาน พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

(๓) มโนกรรมอันประกอบด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับ หลัง เป็นการคิดดีต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยา หรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติ เหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม

(๔) สารณโภค คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

(๕) สีลสามัญญาติ คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมสถานะของตน มีความประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

(๖) ทิฏฐิสามัญญาติ คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

^{๔๙} คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, หนังสือบูรณการแผนใหม่นักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๘ – ๑๐๙.

ธรรม ๖ ประการที่ผู้ได้ได้ประพฤติจะเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกือกุลกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน อันจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันตลอดไป⁵⁰ ดังนั้น สารานุยธรรม ๖ ประการสะท้อนให้เห็นถึงมิติ ๖ ด้าน ของความรักถึงกันด้วยความรักที่เป็น “สารานุยะ” ซึ่งประกอบไปด้วยความปราณາดีต่อกันทั้งทางกาย วาจา ใจ ขณะเดียวกันก็มีความรู้ความเข้าใจในวิธีแก้ปัญหา หรือแก้ทุกอย่างถูกต้องเสมอ กัน (ทิภูธิสามัญญา) มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาโดยเสมอสมานกัน (สิลสาสามัญญา) และมีการแบ่งปันช่วยเหลือกัน (สารานุโภค)⁵¹ อีกนัยหนึ่ง สารานุยธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเหตุให้รักถึงกัน หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเรามีเงินแก่ตัว แต่จะคิดถึงคนอื่น อื้อเพื่อเพื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจคนอื่นมากขึ้น สารานุยธรรมมี ๖ อย่าง คือ

๑. เมตตาภัยกรรม คือ ทำต่อ กันด้วยเมตตา หมายถึง ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปราณາดีต่อ กัน เช่น แสดงไม่ตรีและห่วงดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน โดยช่วยเหลือชูชูรุ่งต่างๆ ด้วย ความเต็มใจ แสดงอาการปริยาสุภาพ เคราะพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาจีกรรม คือ พุกดันด้วยเมตตา หมายถึง จะพุดอะไรก็พุดด้วยความปราณາดีต่อ กัน เช่น แนะนำสั่งสอนตักเตือนกันด้วยความห่วงดี กล่าวว่าจากสุภาพ พุดจริงไม่พุดเพื่อผลประโยชน์ที่ จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว

๓. เมตตามโนกรรม คือ คิดต่อ กันด้วยเมตตา หมายถึง จะคิดอะไรก็คิดด้วยความปราณາดี เช่น ตั้งจิตปราณາดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี

๔. สารานุโภค คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม หมายถึง แบ่งปันลาภผลที่ร่วมกันหา ร่วมกันทำ โดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วถึงกัน นั่นคือ การร่วมสุขร่วมทุกข์กัน

๕. สีสามัญญา คือ มีความประพฤติเสมอภาคกัน หมายถึง ประพฤติสุจริตดีงามเหมือนๆ กัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน ไม่ประพฤติให้เป็นที่รังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิภูธิสามัญญา คือ มีความเสมอภาคกันทางความคิด หมายถึง ปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุมีผลถูกต้องเหมือนๆ กัน นั่นคือ การเครา彷เหตุผลยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่าง เดียวกัน⁵² สารานุยธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรักถึงกัน ธรรมเป็นเหตุให้รักถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน ๖ ประการ

^{๕๐} ธรรมะ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaidhammadajak.com>, [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕].

^{๕๑} ฟ้าเมือง ชาหินฟ้า, รู้รักสามัคคี, [ออนไลน์],

แหล่งที่มา: <http://www.asoke.info/09communication/DharmaPublicize/Dokya/D05/033.html>, [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕].

^{๕๒} ทองหล่อ วงศ์ธรรม, ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอ.เอส.พรินติ้ง เ Eck's, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙๔ - ๒๙๕.

๑. เมตตาภัยกรรม ตั้งเมตตาภัยกรรมในเพื่อนพระมจरรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกริยาสุภาพ เคราะพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพระมจरรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวવาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม ตั้งมโนกรรมในเพื่อนพระมจरรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตาอิ่มเย้มต่อกัน

๔. สารารโภคี ได้ของที่ชอบธรรมมาก็แบ่งปัน ไม่หวงไว้ผู้เดียว

๕. สีลมมัญญา มีศีลบริสุทธิ์เสมอ กับเพื่อนพระมจरรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิภูจิสามัญญา มีทิภูจิดีงามเสมอ กับเพื่อนพระมจरรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ่นทุกข์ หรือจัดปัญหา⁵³ ซึ่งสารานិยธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความหลักถึงซึ่งกันและกัน เป็นธรรมสำหรับบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นหมวดเป็นหมู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรัก ความเคารพ การสงบเคราะห์ การไม่มีวิวัฒ ความสามัคคี และเอกสารภายในหมู่คณะเรานั้น มี ๖ อย่าง คือ

๑. การตั้งกายกรรม (ตัวของตน) ที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. การตั้งวจีกรรม (ปาก/คำพูด) ที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือขันขวยในกิจการการงานบุคคลอื่นด้วยวาจา

๓. การตั้งมโนกรรม (ใจ) ที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนมนุษย์ คิดช่วยเหลือชรุกิจญาติมิตร และสัมพันธ์ชนอื่นๆ ด้วยความหวังดีปรารถนาดี

๔. เป็นผู้มีความเอื้อเพื่อ เพื่อแผ่ แบ่งปันลาภที่ตนได้มาโดยชอบธรรมแก่บุคคลที่ควรให้

๕. มีศีลเมธรมเสมอ กับเพื่อนมนุษย์ เหมือนกับญาติมิตร และพุตติสุจริตทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น

๖. มีความเห็นดีเห็นงามร่วมกับผู้อื่น คือ เห็นชอบตามทำงานของคลองธรรมร่วมกับผู้อื่น⁵⁴

สารานិยธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความหลัก ธรรมเป็นเหตุให้เราニกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกว่า “สารานិยธรรม” คือ

๑. เมตตาภัยกรรม มีเมตตาภัยกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม มีเมตตาวจีกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม มีเมตตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง

^{๕๓} ปัญญา ใช้บางยาง,ธรรมมาธิบท เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ติธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓.

^{๕๔} กรกฎ โอภาสเจริญมงคล, วารสารวิทยบริการ, “การบริหารและการพัฒนาวัดโสธรวรารามวรวิหาร จาก: ยุคก่อตั้งสู่อนาคต”, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๕: ๒๑.

๔. สารานุโภค แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาไม่หวังแทนไข้ผู้เดียว

๕. สีลามัญญา มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสันตุกะ หรือขัดปัญหา

๖. ทิภูธิสามัญญา มีความเห็นชอบดีงามเช่นเดียวกับหมู่คณะ⁵⁵

สรุปได้ว่า หลักสารานุยธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือ กิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกรสิ่งที่ เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวว่าจากสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิธีการบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลที่ดีแก่ชุมชนและเพื่อร่วมงาน

๒.๓.๒ สารานุยธรรม ๖ ในพระพุทธศาสนา

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง หลักธรรมสารานุยธรรม ๖ ไว้ว่า สารานุยธรรม เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้มี ๖ อย่าง...

อันนั้นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน⁵⁶

(๑) อันนั้น ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ปราภูณในเพื่อนร่วมประพฤติ พระมหาธรรมเจริญ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความ เคราะพเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประการหนึ่ง (๒) ดูก่อนอันนั้น ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีวิจกรรมประกอบด้วยเมตตา ปราภูณใน เพื่อนร่วมประพฤติพระมหาธรรมเจริญ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำ ความรัก ทำความเคราะพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน

(๓) อันนั้น ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีโนกรรโนธรรมประกอบด้วยเมตตา ปราภูณในเพื่อนร่วม ประพฤติพระมหาธรรมเจริญ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความละลึกถึงกัน ทำความรัก ทำ ความเคราะพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(๔) อันนั้น ประการอื่นยังมี ภิกษุมีลักษณะฯ เกิดโดยธรรมได้โดยธรรมที่สุด แม้เพียงอาหาร ติดباتร เป็นผู้ไม่แย่งกันเอกสาร เห็นป่านนั้นไว้บริโภคแต่เพียงผู้เดียว ยอมเป็นผู้บริโภคเฉลี่ยทั่วไป กับเพื่อนร่วมประพฤติพระมหาธรรมเจริญศีล นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความละลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความ เคราะพ เป็นไปเพื่อ สงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน

⁵⁵ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, “ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑”, หน้า ๑๗๓.

⁵⁶ ม.อ. (ไทย) ๓/๑/๘๘.

๕) งานที่ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอ กัน โดยศีลในศีลหั้งหลายที่ไม่ขาด ไม่หลุด ไม่ด่าง ไม่พร้อย เป็นไหawanวิญญาณสรรเสริญ อันต้นหา และทิฏฐิไม่แตะต้อง เป็นไปพร้อมเพื่อ สมารถ เท็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพฤติธรรมจรรยาอยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นึกธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง ความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวากัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖) งานที่ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอ กัน โดยทิฏฐิในทิฏฐิที่เป็นของพระ อริยะอันนำอกมาซักนำผู้กระทำตาม เพื่อความสืบสุกโดยชอบ เท็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพฤติ พระมหาธรรมจรรยาอยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นึกธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง ความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวากัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

งานที่ ๖ อย่าง เป็นที่ตั้งแห่ง ความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อส่งเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวากัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

งานที่ ถ้าหากເຮືອພິ່ງສາມາຫາສາරະນີຍົດຮຽນທັງ ๖ อย่างນີ້ປະພາບຕົວຢ່າງເຫັນ ทางว່າກ່າວລ່າວພວກເຮົາໄດ້ນ້ອຍກີ່ຕາມມາກີ່ຕາມ ຜົ່ງຈະອດກັນໄວ້ມີໄດ້ລະຫຼວງ

ທ່ານພຣະອານຸກຣາບຖຸລວ່າ ຂອນນີ້ໜາມໄດ້ເລຍພຣະພູທຣເຈົ້າຂ້າ

งานที่ ເພົ່າຈະນັ້ນແລ້ວ ພວກເຮົາພິ່ງສາມາຫາສາරະນີຍົດຮຽນທັງ ๖ อย่างນີ້ ປະພາບຕົດຂ້ອນນັ້ນ ຈັດເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນໆ ເພື່ອຄວາມສຸກແກ່ພວກເຮົາຕົດກາລານາ

พระຜູ້ມີພຣະກາຄເຈົ້າໄດ້ຕັດສັງສາຍືຕົ້ນແລ້ວ ທ່ານພຣະອານຸກຣາບທີ່ໜຶ່ນຍືນດີພຣະກາມືຕອງພຣະຜູ້ມີພຣະກາຄເຈົ້າ

ພຣະພູທຣເຈົ້າໄດ້ຕັດສັງສາຍືຍົດຮຽນໄວ້ດັ່ງນີ້^{๕๗}

ภิกษุหั้งหลายຮຽນ ๖ ประการນີ້ เป็นที่ตั้งแห่ง การให้ຮັກສົງກັນ ทำໃຫ້ເປັນທີ່ຮັກເປັນທີ່ເຄາրພຍ່ອມ ເປັນໄປເພື່ອຄວາມສົງເຄະຫຼາດ ເພື່ອຂອ່າໄວວິວາກັນ ເພື່ອຄວາມພຣົມພຣີຢູ່ເປັນອັນນີ້ອັນເດືອກັນ ຮຽນ ๖ ประการ ອົງສາມານີຍົດຮຽນ ๖ อย่าง

๑) ຜູ້ມີອຸຍ້ຫັ້ງຫລາຍ ທີ່ມີພຣະຮຽນ ວິວ້າ ໃຫ້ໄປຕັ້ງກາຍກຣມປະກອບດ້ວຍເມຕາໃນເພື່ອ ພຣມຈາກີ່ທັງຫລາຍ ທັ້ງຕ່ອහນ້າ ແລະ ລັບໜັງ ຮຽນຂອນນີ້ເປັນທີ່ຕັ້ງແກ່ ຄວາມຮັກສົງ ເປັນເຄື່ອງກະທຳໃຫ້ ເປັນທີ່ຮັກ ເປັນເຄື່ອງກະທຳໃຫ້ເປັນທີ່ເຄາරພ ເປັນໄປເພື່ອຄວາມສົງເຄະຫຼາດ ເພື່ອຄວາມໄມ່ວິວາຫ ເພື່ອຄວາມ ພຣົມພຣີຢູ່ ເພື່ອຄວາມເປັນອັນນີ້ອັນເດືອກັນ

๒) ຜູ້ມີອຸຍ້ຫັ້ງຫລາຍ ຂ້ອງອື່ນຍັງມີພົກພູໃນພຣະຮຽນ ວິວ້າ ໃຫ້ໄປຕັ້ງຈິກກຣມປະກອບດ້ວຍເມຕາ ໃນເພື່ອ ພຣມຈາກີ່ທັງຫລາຍ ທັ້ງຕ່ອහນ້າ ແລະ ລັບໜັງ ຮຽນຂອນນີ້ເປັນທີ່ຕັ້ງແກ່ ຄວາມຮັກສົງ ເປັນເຄື່ອງ ກະທຳໃຫ້ເປັນທີ່ຮັກ ເປັນເຄື່ອງກະທຳໃຫ້ເປັນທີ່ເຄາරພ ເປັນໄປເພື່ອຄວາມສົງເຄະຫຼາດ ເພື່ອຄວາມໄມ່ວິວາຫ ເພື່ອຄວາມ ພຣົມພຣີຢູ່ ເພື່ອຄວາມເປັນອັນນີ້ອັນເດືອກັນ

๓) ผู้มีอัยุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีกิจชุ่นพระธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาก เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔) ผู้มีอัยุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกລາກอย่างโดยอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยธรรม ได้มาแล้วโดยธรรมโดยที่สุด แม้เพียงอาหารในบานตร ไม่หงักด้วยลาย เท็นปานดังนั้นแบ่งปันกับเพื่อนพระมหาจารี ทั้งหลายผู้มีศีลและธรรม แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความละเอียดถี่ง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาก เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕) ผู้มีอัยุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกศีลอย่างโดยอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่างพร้อย เป็นไหอนวิญญาณสรรสรสิริ ไม่เกี่ยวด้วยต้นหาและทิภูธิ เป็นไปเพื่อสามาธิ เป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอ กันโดยศีลในศีล เท็นปานดังนั้นกับเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความละเอียดถี่งเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาก เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖) ผู้มีอัยุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกทิภูธิอย่างโดยอย่างหนึ่งซึ่งประเสริฐเป็นเครื่องนำสัตว์ออกจากทุกข์ ย่อมนำออกเพื่อความสันตุก์โดยชอบแก่ผู้กระทำทิภูธินั้น กิจชุ่นเป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอ กันด้วย ทิภูธิในทิภูธิ เท็นปานดังนั้นกับเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลังอยู่ ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความละเอียดถี่ง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาก เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พระไตรปิฎกปฐมสารานិยธรรม ว่าด้วยสารานិยธรรมสูตรที่ ๑

กิจชุ่นทั้งหลายสารานិยธรรมธรรมเป็นเหตุให้เกิดถึง ๖ ประการนี้ สารารិยธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง គឺ กิจชุ่นในพระธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตามากยกรรมในเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานិยธรรม

๒. ตั้งมั่นเมตตามากยกรรมในเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานិยธรรม

๓. ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานិยธรรม

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลายทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุด แม้เพียงบิณฑบาตบริโภคร่วมกับพระมหาจารีทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้ก็เป็นสารานិยธรรม

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่างพร้อย เป็นเท่านผู้สรรสิริ ไม่ถูกตั้นหาและทิภูธิครอบงำ เป็นไปเพื่อสามาธิเสมอ กับเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานិยธรรม

๖. มีอริยทิภูธิอันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสันตุก์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอ กับเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และรับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานិยธรรม

กิกขุทั้งหลาย สารานุยธรรม ๖ ประการนี้แล
ปฐมสารานุยสูตรที่ ๑ จบ

ทุติยสารานุยธรรม ว่าด้วยสารานุยสูตรที่ ๒

กิกขุทั้งหลาย สารานุยธรรม ๖ ประการนี้ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สารานุยธรรม ๖ ประการอะไรบาง คือ

กิกขุธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตาภัยกรรมให้เพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานุยธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. ตั้งมั่นเมตตาภัยกรรมในเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานุยธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. ตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานุยธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งลักษณะทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุด แม้เพียงบิณฑาตบริโภคร่วมกับเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้ก็เป็นสารานุยธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่างพร้อย เป็นไหท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาริเสมอ กับเพื่อนพระมหาจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานุยธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖. มีอริยทิฏฐิอันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสันติทุกข์โดยชอบแก่ผู้ที่ตามเสมอ กับเพื่อนพระมหาจารีทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสารานุยธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

กิกขุทั้งหลาย สารานุยธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ควรพ เป็นไปเพื่อความสัมเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวากัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ทุติยธรรมที่ ๒ จบ⁵⁸

๒.๓.๓ การสร้างสัมพันธ์ไมตรีตามหลักสารานุยธรรม ๖

แก่นของสารานุรักษ์ คือ ความประณานดีต่อกัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน จึงสามารถประยุกต์ให้เป็นแนวทางสร้างสัมพันธ์ไม่ตรีระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ได้แก่

๑. เมตตาภัยกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมื่อมิตรประเทศประสบภัยต่างๆ เป็นตนว่า อุทกภัย แผ่นดินไหวฯ ฯลฯ ประเทศไทยก็ส่งเครื่องอุปโภค บริโภค ยาธิกษาโลก คณะแพทย์ หรือเงินไปช่วยตามกำลังความสามารถ

๒. เมตตาวิจิกรรม คือ มีการกระทำทางวาระที่แสดงออกถึงความประณานดีต่อมิตรประเทศ เช่น ไม่กล่าวติเตือนให้ร้ายต่อมิตรประเทศ ถ้ามีประปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้น ก็หาทางยุติด้วยการเจรจาทางการทูต

๓. เมตตามโนกรรม มีจิตใจปราณາดีกับมิตรประเทศ ปราศจากอคุกูลจิต ไม่หวาดระแวง

๔. แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยชอบธรรมแก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกันระหว่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศร่วมพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจนกว่า หรืออีกประการหนึ่ง แม่น้ำบางสาย เม้มีต้นกำเนิดจากประเทศของเรา ถ้าไหลผ่านเข้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เราถ้ารักษาอย่างดี ไม่สร้างผลกระทบให้กลายเป็นสายน้ำเสีย

๕. มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกับมิตรประเทศ และไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับมติสากล หรือสอดคล้องกับหลักการของสหประชาชาติ กล่าวคือ แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้วยวิธีการพูด ช่วยผดุงสันติภาพของโลก เคารพอธิปไตยของประเทศอื่น

๖. มีความคิดเห็นตรงกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่นๆ นั้นเราต้องยอมรับกฎหมายที่มีกติกาที่นานาชาติกำหนดไว้ แม้ว่าบางครั้งเราจะไม่เห็นด้วย แต่ถ้าเสียงส่วนใหญ่ เขาเห็นชอบ เราถ้าต้องปฏิบัติตาม

พระพุทธศาสนา มีหลักของการประพฤติปฏิบัติ ใน การอยู่ร่วมกันของสมาชิกด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวสมาชิก ควรพึงปฏิบัติต่อกันด้วยความรักความเข้าใจอย่างจริงใจ เพื่อการที่จะละเอียดถี่ถ้วนอยู่เสมอ ตามหลักที่เรียกว่า สารานุรักษ์⁵⁹ มี ๖ ประการ คือ

๑. เมตตาภัยกรรม การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา คือ แสดงความมีไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจกรรม การร่วมชุมชนด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคราะห์นับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวิจิกรรม การพูดกันด้วยความเมตตา คือ ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้โดยวิธีการสั่งสอน หรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าวว่าจากสุภาพ แสดงความเคารพ และนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม การติดต่อกันด้วยความเมตตา คือ ตั้งจิตปราณາดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มเย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาระนοภคี การได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ คือ แบ่งปันผลผลิตที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วทั่วโลก

๕. สีลามัญญา ความประพฤติใหม่กัน คือ มีความประพฤติสุจริต ดึงงาน รักษาและเปียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิฏฐิสามัญญา การปรับความเห็นให้เข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังคิดความเห็น การมีความเห็นของส่วนกัน ทดลองกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลัก เห็นความดีงามหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๖๐}

หลักสารานិยธรรม เป็นหลักการใหญ่ที่ก่อให้เกิดเอกสารภาพหรือกราฟสารานិยธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องระลึกถึงกัน เป็นหลักการที่จะทำให้เกิดความประسان พร้อมเพรียง สามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกสารภาพ หลักธรรมนี้มีสาระสำคัญที่สอนว่า สังคมประชาธิปไตยจะต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น คนเรานั้นจะต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกัน และอยู่ร่วมกันด้วยดี การร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้น มีลักษณะการแสดงออกต่างๆ ซึ่งนั้นความมีเมตตาปราณາดี หวังประโยชน์สุขต่อกัน อันจะนำไปทางลักษณะการพื้นฐาน คือ การที่คนเราจะต้องใช้ปัญญา คือ จะต้องใช้ปัญญานั้นบนพื้นฐานของความเมตตา หมายความว่า ใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบหลักของความเป็นเอกสารภาพที่เรียกว่า สารานិยธรรมมี ๖ ประการ^{๖๑} คือ

๑. เมตตาภัยกรรม คือจะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายความว่า ทำด้วยความรัก ด้วยไม่ตรี ด้วยความปราณາดีต่อกัน มีความช่วยเหลือกัน มีการร่วมมือกัน มีความพร้อมที่จะประสานงานกัน

๒. เมตดาวีกรรม คือ จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา โดยจิตเจรจา กันด้วยเหตุผล โดยใช้ปัญญาไม่ใช้โทสะเป็นตัวนำ ฉะนั้นต้องพูดด้วยความปราณາดีต่อกัน มีจิตสำนึกในผลประโยชน์สุขร่วมกัน ต้องการสร้างสรรค์

๓. เมตตามโนกรรม คือ จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา นั่นคือ การมีความหวังดีต่อกัน ปราณາดีต่อกัน โดยการพิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน สร้างสันสجم และมีเมตตาต่อกันอย่างแท้จริง

๔. สาระนοภคี หมายถึง การมีกินมีใช้ร่วมกัน หรือมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อแผ่ต่อกัน หรือการมุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น

^{๖๐} พระธรรมปีภาค (ป.อ.ประยุตโต), ธรรมนูญชีวิตพุทธจิตธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓ - ๒๔

^{๖๑} สถาบัต, ประชาธิปไตยในพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.writer.dek-d.com>, [๒๐ มีนา ๒๕๕๖].

๕. สีลสามัญญาติ หมายถึง มีศีลสมอ กัน คือ มีความประพฤติดี รักษาะเปียบวินัย รักษาภูกติกา ของสังคม มีความสุจริตทางกายวิจารณ์ที่สมอ กัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ สังคม

๖. ทิฐิสามัญญาติ หมายถึง มีทิฐิ มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการ อุดมการณ์ และอุดมคติร่วมกัน หรือสอดคล้องกัน คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็น ความเข้าใจ และ ความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เช่น การยอมรับระบบประชาธิปไตย การเข้าใจเรื่อง สิทธิและหน้าที่ การเข้าใจเรื่องเสรีภาพ ภราดรภาพ และเอกภาพ เป็นต้น

หลักสารณียธรรม ๖ เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะเกิดผลจากการยึดปฏิบัติ^{๖๒} ดังนี้

๑. สารานุยิษ ทำให้ระลึกถึงกันในแง่ดี

๒. ปียกรณะ ทำให้เกิดความรักใคร่ปรองดองกัน

๓. ครุกรณะ ทำให้เกิดความเคารพมิตรมาระวะต่อกัน

๔. สังคหะ ทำให้เกิดการสงเคราะห์เกื้อกูลกัน

๕. อภิวัทกะ ทำให้เกิดความไม่มีวิวาทบาดหมางกัน

๖. สามัคคียะ ทำให้เกิดความพร้อมเพียงสมัครสมานสามัคคีกัน

๗. เอกิภavar ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สรุปได้ว่าหลักสารณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะ ด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอก แจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สิ่งสอน แนะนำ ตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววิจารณ์สุภาพ แสดงความเคารพ นับถือกันต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิธีการบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลดีแก่ชุมชนและเพื่อนร่วมงาน

๒.๔ ทฤษฎีจิตวิทยามีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนและกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิธีชีวิตทางสังคมที่ตนเองชัดเจน ซึ่งการเร้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึง ทฤษฎีจิตวิทยามีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

๒.๔.๑ ทฤษฎีการเกลี่ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

Maslow กล่าวว่า การเกลี่ยกล่อม เป็นการใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือ และการกระทำ ซึ่งการเกลี่ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และ ถ้าจะให้เกิดผลดี ผู้เกลี่ยกล่อมจะต้องมีศีลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี่ยกล่อม

โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่า ลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of needs) ได้แก่ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

(๑) ความต้องการทางด้านสรีรวิทยา (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยาภัคขาโรค และความต้องการทางเพศ

(๒) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกโญຍทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

(๓) ความต้องการทางด้านสังคม (Social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

(๔) ความต้องการที่จะมีเกียรติศักดิ์สูง (Self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้ เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

(๕) ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้ จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด⁶³

๒.๔.๒ ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนไทยมีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่า ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อได้กิตาม ถ้าคนทำงานมีขวัญดี จะเกิดสำนึกรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดี ย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน โดยการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในพุทธิกรรมที่ต้องการ ด้วยการสร้างการรับรู้และ恐怖หนักในปัญหา

⁶³A. H. Maslow, **Motivation and Personality**, (New York: Harper & Row Publishing, 1954), p. 154

และผลกระทบต่อสังคม โดยสื่อที่น่าเชื่อถือ คือ ผู้บรรยายและสื่อวีดีทัศน์ และการจำจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ที่จะทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม⁶⁴

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมีอยู่มากหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้ เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง / ตลอดจนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ เน้นเฉพาะ การวางแผนการสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับและประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่าการ มีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กร อย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้า สมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่ไม้ประดับเท่านั้น ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่ การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือตลอดจนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ของการวางแผนนโยบาย ยิ่งกว่าทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา พัฒนาการกระทำการทาง การเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั้นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วม นับว่าเป็นการคุกคามต่อ เสือภัยของผู้ตาม

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำการทักษิณต่างๆ ของผู้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคม ที่ต้องเกื้อกูลกันเอง และกับหน่วยงานราชการที่เป็นหน่วยปกครองสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมมี ความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ในสภาพปัจจุบันการพัฒนาทั้ง หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ ตนเองให้มากที่สุด

๒.๕ หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๗๘ บัญญัติไว้ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมี ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำการบริการสาธารณูปะทั้งใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

^{๖๔} สุนีย์ มัลลิกามาลย์ และคณะ, “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเพิ่ม พื้นที่ สีเขียวในชุมชนเมือง เพื่อลดภาวะโลกร้อน”, รายงานการวิจัย (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัย สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน⁶⁵

๒.๕.๑ ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ “ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่” “ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการ ที่ลูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับห้องถูนหรือ ระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำการตามที่พลเมืองผู้นั้น หรือกลุ่มนั้นต้องการ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ของรัฐทั้งในการเมืองการปกครอง ระดับห้องถูนและระดับชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่รวมกันสองประการ ได้แก่ (๑) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ (๒) ต้องมี จุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนั้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำการ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ลูกต้อง ตามกฎหมายก็ได้⁶⁶

๒.๕.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

แนวความคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย จำแนกเป็น ๔ แนวคิด⁶⁷ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ประชาชน หรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็น “สภा” โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายในสังคม แต่ภายหลังเมื่อสมาชิกของสังคมเพิ่มจำนวนมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตยทางตรงในเรื่องของการลงประชามติ (referendum) การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (initiative) การถอดถอนผู้แทนราษฎรบุคคลหรือหัวหน้าสภា

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ผ่านระบบที่เรียกว่า “การเลือกตั้ง”

^{๖๕} ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร: ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐๗), หน้า ๒๐.

^{๖๖} กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการสภาพัฒนาฯ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย”, จุลสาร (กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขานุการสภาพัฒนาฯ, ๒๕๖๑), หน้า ๑๐.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, ๑๓

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) หรือ ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสานกับการ มีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมือง ปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของ “ผู้แทน” ซึ่งก็คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี รวมทั้ง การเปิดโอกาสให้ “สถาบันการเมือง” ต่าง ๆ อาทิ ภาคประชาชน ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจจริงได้อย่างเต็มที่

๔. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง (سان เสวนahaทางออก) (Deliberative Democracy) เป็นประชาธิปไตยแบบถกเถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตย แบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตatyตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ทั้งนี้ หลักการประชาธิปไตยแบบถกเถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถอยู่คู่กันได้ซึ่งระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกรหการเมือง (Active citizen) และมีจิตสาธารณะรวมหมู่ (Civic life) รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือ การที่ภาคประชาชน หรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ และเปลี่ยนแปลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคน หรือภาคพลเมือง ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนจึงสามารถกระทำได้หลากหลายรูปแบบ รูปแบบที่หลากหลายเหล่านี้ ได้ทำให้ประชาชน มีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐบาลมากยิ่งขึ้น เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะ รวมทั้ง มีโอกาสสนับสนุนและสนับสนุนนโยบายที่เหมาะสม ศรเชษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่ “การเป็นประเด็นสาธารณะ” ที่ทุกคน ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจ ที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เปลี่ยนข้อความคิดที่ว่าการตัดสินใจทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของ “นักการเมือง” ไปสู่การเป็น “เรื่องของทุกคน”

๒.๕.๓ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

๑. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการ ปรึกษาหารือกับสาธารณะจะช่วยสร้างความกระจงให้กับ วัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อຍครั้ง ที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทาง เลือกใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้

๒. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจ ฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริง ของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลว ของโครงการได้ในที่สุด

๓. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้าง ข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มนี้มีความ แตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้ง ทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของ รัฐบาล

๔. การนำไปปฏิบัติต่อไปขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้ประชาชนมีความรู้สึก ของการเป็นเจ้าของ การตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกรู้สึกว่าตนมีผล ในการปฏิบัติ และยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

๕. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามา แสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการ แบ่งฝ่าย ที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

๖. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณะและเกิด ความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

๗. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณะ เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณะในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกรู้สึกว่าจะได้รับรู้ถึงความห่วง กังวล และมุ่งมองของสาธารณะต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ ปัญกิริยาตอบสนองของสาธารณะต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

๘. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน คือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

๒.๕.๔ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของระบบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วม ตัดสินใจต่อการเมือง การปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และ เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นทั้งเป้าหมายและ กระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนา ระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นดัชนี ชี้วัดที่สำคัญ ประการหนึ่งของระบบประชาธิปไตย สังคมจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณา

ได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่า สังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ โดยนัยนี้⁶⁸

นักวิชาการทางรัฐศาสตร์บางกลุ่มจึงถือว่า การพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมือง โดยตรง โดยเฉพาะการพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย

ในส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล ในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออก ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้ คือกระบวนการทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ

๒.๔.๔ สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ให้สิทธิประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้⁶⁹

(๑) สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนผู้มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปี ในวันเลือกตั้งมีสิทธิเลือกตั้งได้ซึ่งเป็นการขยายสิทธิจากเดิมในอดีตที่ต้องมีอายุครบ ๑๘ ปีในวันที่ ๑ มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง รวมทั้งยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ดังนั้น หากใครไม่ไปใช้สิทธิก็ต้องได้รับโทษ ซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมิได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมิใช่เหตุอันสมควร ผู้นั้น ถูกจำกัดสิทธิบางประการ เป็นไปตามหลักการที่ว่า เมื่อหานามไม่ได้เข้ามา มีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่นั้น ท่านก็ไม่ควรได้รับสิทธิดังกล่าว

นอกจากนี้ยังให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุกๆ กรณีในการเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ว่า “ในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุน ให้สภาพองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาพองค์กรชุมชน ชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไป ให้มีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลต่อคณะกรรมการ เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม

(๒) สิทธิจัดตั้งพรรคการเมือง

กำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมืองซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและ

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, ๑๙

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, ๓๖

ตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือขึ้นนำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้ง มาตรการกำกับดูแลเมื่อให้สมาชิกของพรรครการเมืองกระทำการ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

๓) สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยมีหลักการดังนี้

๑. คุณสมบัติและจำนวนของประชาชน ที่ต้องการเข้าชื่อเสนอกฎหมายต้องเป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน สามารถใช้สิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้

๒. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เท่านั้น

๓. ข้อยกเว้นร่างพระราชบัญญัติที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสนอ หากเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเงินต้องได้รับคำรับรองจาก นายกรัฐมนตรีก่อน

รวมทั้งยังกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายเพื่อความละเอียดรอบคอบในการตรากฎหมายด้วย โดยกำหนดว่า ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้าน และเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยแพร่การรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกฉบับ เมื่อกฎหมาย มีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

๔) สิทธิออกเสียงประชามติ

กำหนดให้ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร คณะกรรมการรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติในเรื่องใดอันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องที่เกี่ยวกับด้วยบุคคลหรือคณะกรรมการบุคคลใดก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งยังกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศไทย เป็นสำคัญ

๕) สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร่วมกันในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายว่าด้วย การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย โดยัญญาติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอ เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อรัฐสภาและให้รัฐสภาพิจารณา เป็นสามวาระ การขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบรัฐ

๖) สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

๑. กำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนา湿润ของประชาชนในท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่กฎหมายบัญญัติ

๒. สมาชิกสภาพห้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

๓. ผู้บริหารห้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาพห้องถิ่น

๔. ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อาจมาจากวิธีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

๕. การดำเนินงาน อปท. สภาพห้องถิ่น และผู้บริหารห้องถิ่น ต้องเปิดเผยข้อมูลและดำเนินการให้ประชาชนในห้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

๖. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในห้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอน nomination ของสมาชิกสภาพห้องถิ่น หรือผู้บริหารห้องถิ่นได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๗) สิทธิตรวจสอบองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ผู้ใดมีพฤติกรรมนี้ร่วมรายผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่หรือจะใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาพเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำการทำตามที่กล่าวกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาพเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อแต่งตั้ง คณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์เพื่อไต่สวนหากข้อเท็จจริง

หากดำเนินการไต่สวนแล้วเห็นว่าผู้กล่าวกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย แต่ถ้าเห็นว่าผู้กล่าวกล่าวหามีพฤติกรรมตามที่กล่าวกล่าวหา แต่ไม่ใช่กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๘) สิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

กำหนดให้ที่มาของวุฒิสภาพานวนสองร้อยคน มาจากการเลือกตั้งของบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มเดียวกันได้

การกำหนดที่มาของวุฒิสภาพดังกล่าวเป็นการเปิดกว้างให้ประชาชนทุกคน ทุกอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงสามารถสมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นธรรมให้ประชาชน ทุกภาคส่วนให้มีโอกาสเข้าสู่การทำงานด้านการเมือง เพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม เป็นการให้โอกาสใหม่ส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง นอกจากจะช่วยสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองแล้ว ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองอย่างแท้จริงที่ไม่กระจุกตัว อยู่เฉพาะในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น

นอกจากการบัญญัติสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังที่กล่าวมาข้างต้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังบัญญัติสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

๙) สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสิทธิและเสรีภาพ

๑. บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การติดต่อสื่อสารกับ เสรีภาพในทางวิชาการ การเข้าถึงข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ การร้องทุกข์ต่อหน่วยงานรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว การฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือละเว้น การกระทำการของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานรัฐ การรวมตัวกัน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุมชน สมาคม หอกรรม สถาบัน หรือหมู่คณะอื่น การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

๒. บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีปสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพ ในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่ง การประกอบวิชาชีพ

๓. บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) อนุรักษ์ ฟืนฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมຈาริตรประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (๓) เข้าซื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการได้อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง การพิจารณาโดยเร็ว ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการ ที่กฎหมายบัญญัติ (๔) จัดระบบสวัสดิการชุมชน (๕) สิทธิของบุคคลและ ชุมชนตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) หมายความรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการด้วย ๔. บุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภค มีสิทธิร่วมกันจัดตั้งองค์กรของ ผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค และองค์กรเหล่านี้ สามารถกันจัดตั้งเป็นองค์กรใหญ่เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองผู้บริโภคได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการ จัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุน ด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายมิได้ห้ามหรือกำหนดเงื่อนไขในการใช้สิทธิหรือเสรีภาพไว้ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้น ๆ ได้อย่างเสรี และถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

สำหรับสิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ถึงแม้จะยังมิได้มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นให้บังคับ รัฐธรรมนูญนี้ก็รับรองว่า บุคคลหรือชุมชนสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ทันทีตามเจตนาของรัฐธรรมนูญ

แต่อย่างไรก็ตี เพื่อให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลและชุมชนต้องเป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ สังคม และบุคคลอื่น รัฐธรรมนูญกำหนดไม่ให้ใช้สิทธิและเสรีภาพกันอย่าง

เกินเลย จนทำให้บ้านเมืองเสียหาย รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ การใช้สิทธิและเสรีภาพไว้ ชัดเจนว่า บุคคลและชุมชนต้องไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพของตนกินขอบเขต กล่าวคือการใช้สิทธิหรือ เสรีภาพนั้น ต้อง (๑) ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ (๒) ไม่ กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน และ (๓) ไม่ละเมิด สิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

เมื่อได้ก็ตามที่มีการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเกินขอบเขต ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจาก การนั้นสามารถใช้สิทธิทางศาลผ่าน ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง แล้วแต่กรณี เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือ เสรีภาพของตนที่ถูกกล่าวละเมิด รวมทั้งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายได้ หรือจะยื่นคำร้องต่อ “ศาล รัฐธรรมนูญ” โดยตรงเพื่อให้วินิจฉัยว่า การกระทำนั้นขัดหรือแย่งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็ได้ สำหรับ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการ กระทำการผิดกฎหมาย ของบุคคลอื่น ยอมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ

นอกจากสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการเข้ามา มีส่วนร่วมแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้ ประชาชนมีหน้าที่ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพ และไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือ เกลียดชังในสังคม ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของ ประเทศไทยเป็นสำคัญ ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น

หน้าที่ของรัฐกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตาม รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเรื่องหน้าที่ ของรัฐไว้ในหมวด ๕ ซึ่งเป็นหมวดที่เพิ่มขึ้นใหม่ ในรัฐธรรมนูญที่ยังไม่เคยมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับใดมาก่อน โดยหลักการสำคัญในการบัญญัติหมวดนี้ขึ้นมาเพื่อกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้อง ดำเนินการดูแลและจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชน เนื่องจากบางเรื่องเป็นมาตรการพื้นฐานที่ รัฐควรจะทำให้กับประชาชน จึงต้องบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง และหาก ไม่ดำเนินการตาม บทบัญญัติประชาชนสามารถฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครอง ระบบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทน (รัฐบาล) ขึ้นหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนับสนุนตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจจึงต้องได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมี ส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่หน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหา และความต้องการ ของประชาชน การเข้ามา มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทน เข้าไปทำหน้าที่แทนตนท่านนั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้ง มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลในนโยบาย การบริหาร ทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของประชาชน

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็ มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง สำหรับประเทศไทยได้เปิดกว้าง ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้สึกสิทธิและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน เป็นสำคัญ พร้อมทั้งรู้สึกต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามกระบวนการ ช่องทางที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นรูปธรรม หากเป็นดังที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนได้

๒.๖ สภาพพื้นที่ศึกษา

๒.๖.๑ ประวัติและความเป็นมาของอำเภอโคกศรีสุพรรณ⁷⁰

อำเภอโคกศรีสุพรรณ แยกออกจากอำเภอเมืองสกลนครสกลนคร เป็นกิ่งอำเภอโคกศรีสุพรรณ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๔ โดยเริ่มปฏิบัติงานมาตั้งแต่วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๔ และยกฐานะเป็นอำเภอโคกศรีสุพรรณ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๕ ประกาศเดิมอพยพมาจากเมืองอ่างค้ำฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในสมัยรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย แผ่นดินที่อยู่ต่อระหว่างจังหวัดสกลนคร- จังหวัดนครพนม

ประวัติศาสตร์ที่สำคัญของอำเภอ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เคยเสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านหนองแข็ง พร้อมทั้งทรงฟื้นฟุกการปลูกหม่อนเลี้ยงใหม่พันธุ์พื้นเมืองของไทย และการทอผ้าลายไทย โดยทรงรับราษฎรบ้านหนองแข็งเป็นสมาชิกศิลปาชีพ เพื่อให้มีรายได้เสริมจากการทอผ้า และอนุรักษ์ลวดลายผ้าไทย นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เคยเสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านหนองแข็ง เป็นการส่วนพระองค์ ถึง ๓ ครั้ง ในปี ๒๕๒๑, ๒๕๒๓ และ ๒๕๒๕ เพื่อพระราชทานกำลังใจในการทอผ้าใหม่ และประทับอยู่ที่ชานเรือนเป็นเวลานานจนคำมีดี ทรงได้ถามเรื่องความเป็นอยู่ และพระราชทานฉลวง พระองค์คุณไม่มีด้วยกันมาก่อน ให้ใช้เป็นแบบในการทอผ้า ซึ่งภายหลังน้ำที่ได้เขียนฉลวงพระองค์นั้นไว้บนหิ้ง และบูชาด้วยดอกไม้มหาทรงส์ ตามประเพณีของชาวอีสาน และเคยได้นำมาจัดแสดงในนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ผ้าฯ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเพื่อสืบทอดความภาคภูมิใจ

⁷⁰ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกศรีสุพรรณ, (ออนไลน์), ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑. แหล่งที่มา: <http://district.cdd.go.th/khoksisuphan>

นี้ มุนินิส่างเสริมศิลปอาชีพฯ จึงร่วมกับชาวบ้านหนองแข้า จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์บ้าน “ป้าทุ่ม-ป้าไห” ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถรวมทั้งความรู้เรื่องกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่การเลี้ยงไหม ไปจนถึงการทำผ้าใหม่ โดยจะเปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอำเภอโคกครีสุพรรณ

มีเนื้อที่/พื้นที่ ๒๑๒ ตร.กม. มีสภาพภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศของอำเภอโคกครีสุพรรณ เป็นแบบรสมุ มี ๓ ฤดู พบร้า ในฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม จะมีอากาศร้อน อุณหภูมิสูงสุด อยู่ในเดือนเมษายน เท่ากับ ๓

ลักษณะการปกครองของอำเภอโคกครีสุพรรณ

แบ่งการปกครองตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองออกเป็น ๔ ตำบล คือ ตำบลด่านม่วงคำ ตำบล ต้องโขบ ตำบลเหลาโน้นค้อ ตำบลแม่ดนาทมีเทศบาล ๑ แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล ๓ แห่ง มีหมู่บ้านทั้งหมด ๕๓ แห่ง

ลักษณะอาชีพของประชาชนของอำเภอโคกครีสุพรรณ

อาชีพหลักของประชาชนชาวอำเภอโคกครีสุพรรณ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม การผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ๑) ข้าว ข้าวเหนียวมีผลผลิตเฉลี่ย ๕๕๕ กก./ไร่ และข้าวเจ้า ๕๒๕ กก./ไร่ ตามลำดับ พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก ข้าวเหนียว กข.๖ พันธุ์ข้าวเจ้า เช่น ข้าวเจ้าขาวดอกมะลิ ๑๐๕ กข. ๑๕ เป็นต้น ๒) ยาสูบเตอร์กิส ปลูกเพื่อส่งขายใบยาแห้ง ให้บริษัทเอกชน คือ บริษัท อดัมส์ จำกัด และโรงบ่มใบยาตาม ของโรงงานยาสูบ ปลูกในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว ในบริเวณพื้นที่รับน้ำจากลำห้วยและคลองส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำ ผลผลิตเฉลี่ย ๑๕๐ กก./ไร่ ๓) มัน สำปะหลัง ผลผลิตเฉลี่ย ๒,๐๐๐ กก./ไร่ ๔) ถั่วลิสง มีพื้นที่ปลูกทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน พื้นที่ปลูกในฤดูแล้งส่วนใหญ่อยู่ในเขตบริการของสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในฤดูฝนจะมีพื้นที่ปลูกในเขตหมู่บ้านที่มีพื้นที่ดอน ๕) มะเขือเทศโรงงาน ผลผลิตเฉลี่ย ๔,๓๕๐ กก./ไร่ โดยมีพ่อค้าจัดสรรគัวต้าให้ปลูก เกษตรมีความรู้ความสามารถในการปลูกเป็นอย่างดี ๖) ข้าวโพดฝักอ่อน/ข้าวโพดหวาน เกษตรกรส่วนมากจะปลูกใกล้บริเวณที่มีน้ำ ตามลำห้วย เป็นการปลูกเพื่อบริโภคและเพื่อขาย ผลผลิตเฉลี่ย ๑,๑๐๐ กก./ไร่ และ ๒,๒๐๐ กก./ไร่ ตามลำดับและ ๗) ยางพารา เริ่มปลูกเมื่อปี ๒๕๔๗ – ๒๕๕๘

อาชีพเสริมของประชาชนชาวอำเภอโคกครีสุพรรณ ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ เช่น โคขุน สุกร พาร์มไก่ พาร์มปลา尼ล พาร์มปลาดุกทอผ้าใหม่ ผ้าขาวม้า ปลูกมันส้มประจำ ยาสูบ

ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอโคกครีสุพรรณ

๑) โครงการอ่างเก็บน้ำตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยโทอ่างเก็บน้ำห้วยยางน้อย อ่างเก็บน้ำหมูโนน อ่างเก็บน้ำห้วยเชียงพิลา อ่างเก็บน้ำห้วยทึบ อ่างเก็บน้ำห้วยทราย อ่างเก็บน้ำห้วยแบ่ง และ อ่างเก็บน้ำห้วยแคน

๒) แหล่งน้ำใต้ดิน น้ำใต้ดินสามารถเจาะพบในระดับความลึก ๑ – ๑๒.๕ เมตร เป็นน้ำ คุณภาพดี มีอัตราการให้น้ำ ๕ – ๑๐ ลบ.เมตร/ชั่วโมง ปัจจุบันเกษตรกรได้มีการขุดเจาะบ่อตอก ปอน้ำตื้น และบ่อ蝙蝠 เพื่อทำการเกษตรดูแลง

ทรัพยารดินดิน (soil) ในพื้นที่อำเภอโคกศรีสุพรรณ แบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ได้แก่ บริเวณเทือกเขาทางทิศใต้และตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินบนภูเขาที่ลาดเชิงเขาหัวไป ส่วนบริเวณที่ราบเป็นดินเกิดบนที่ราบขึ้นบันไดสูงที่เก่าๆ ของลำน้ำ เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินส่วนใหญ่ เป็นดินปนทราย ซึ่งมีโครงสร้างไม่คงทน เมื่อมีฝนตกทำให้เกิดการกัดกร่อนผิดนิสัย โดยเฉพาะบริเวณที่ว่างเปล่า เป็นเหตุให้ดินถูกน้ำที่ซึมลงไปชั่วคราวและสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อพืชลงไปยังส่วนลึกพ้นเขตของราชพืชที่จะดูดเอามาเลี้ยงลำต้นได้ การปรับปรุงดินควรใส่ปุ๋ยคอก การไถกลบตอชั้ง การใช้ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพ และดูแลเรื่องการชลประทานและการจัดการบำรุงรักษาดินพร้อมกันไปด้วยการใช้ประโยชน์ในที่ดิน (Land Used) อำเภอโคกศรีสุพรรณ มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๕๘,๑๗๔ ไร่ เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร ๖๒,๔๗๑.๕๗ ไร่ คิดเป็น ๔๗.๓๓ % แบ่งเป็นที่นา ๔๙,๐๒๖ ไร่ พืชไร่ ๖๖๔.๗๕ ไร่ ไม้ผล ๔๒.๒๕ ไร่ ไม้ยืนต้น ๑,๓๓๕ ไร่ ยางพารา ๑,๒๓๐ ไร่ ปาล์มน้ำมัน ๗๖ ไร่ พืชผัก ๒๘.๗๕ ไร่ ไม้ดอกไม้ประดับ ๒.๒๕ ไร่ พื้นที่การเกษตรอื่นๆ ๖๕.๕ ไร่ ยางพารา ๑,๒๓๐ ไร่ ปาล์มน้ำมัน ๗๖ ไร่ พืชผัก ๒๘.๗๕ ไร่ ไม้ดอกไม้ประดับ ๒.๒๕ ไร่ พื้นที่การเกษตรอื่นๆ ๖๕.๕ ไร่ ยางพารา ๑,๒๓๐ ไร่ ปาล์มน้ำมัน ๗๖ ไร่ พืชผัก ๒๘.๗๕ ไร่ ไม้ดอกไม้ประดับ ๒.๒๕ ไร่

พื้นที่การเกษตรอื่นๆ ๖๕.๕ ไร่ การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในอำเภอโคกศรีสุพรรณ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการปลูกข้าวนานปี โดยเฉลี่ยครอบครัวละ ๕-๑๐ ไร่ เมื่อปลูกข้าวเสร็จจะมีการปลูกพืชฤดูแล้ง เป็นพืชตาม ส่วนพื้นที่ดอนจะใช้ทำการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น หรือสร้างสวนป่าตามหัวไร่ปลายนา นอกจากนี้ที่ดอนยังมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ เพื่อส่งให้กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ส่วนพื้นที่ดินที่เป็นที่ลุ่มจะมีการขุดบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

ลักษณะด้านประชากรของอำเภอโคกศรีสุพรรณ

จำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม ๓๔,๗๕๓ คน จำนวนประชากรชายรวม ๑๗,๐๕๐ คน จำนวนประชากรหญิงรวม ๑๗,๗๑๒ คน ความหนาแน่นของประชากร ๑๖๒ คน/ตร.กม.

ลักษณะด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ บ้านห้วยยาง ตำบลเหลาโภนค้อ เป็นแหล่งผลิตกล้าผักหวานป่า บ้านด่านม่วงคำ ตำบลด่านม่วงคำ และบ้านห้วยยาง ตำบลเหลาโภนค้อ เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายพันธุ์กล้าไม้ ทุกชนิด

ลักษณะด้านแหล่งน้ำที่สำคัญ

ได้แก่ ทรัพยarn้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญ ๒ สาย คือ ๑. ลำน้ำพุง ไหลมาจากเทือกเขาภูพาน ไปตามแนวทิศตะวันออกลงสู่หนองหารกันเขตติดต่อกับอำเภอเมืองสกลนคร ไหลผ่านตำบลทองโขบ๒. ลำน้ำก้า ไหลจากหนองหารตามแนวด้านทิศเหนือและแนวทิศตะวันตก ไหลผ่านตำบลด่านม่วงคำ ตำบลแม่ด่านห่ม ไหลลงบรรจบกับแม่น้ำโขง

แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ ได้แก่ ห้วย หนอง มีประมาณ ๕๕ แห่ง

๒.๖.๒ ประวัติและความเป็นมาของอำเภอโภนนาแก้ว

เดิมเป็นพื้นที่ชั้นกับอำเภอเมืองสกลนคร ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ มีเขตการปกครอง ๕ ตำบลได้มีพระราชบัญญัติยกฐานะ

เป็นอำเภอ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๐ มีเขตการปกครอง ๕ ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านโพน ตำบลนาแก้ว ตำบล นาตงวัฒนา ตำบลบ้านแป้น ตำบลเชียงสือเหตุผลที่มีการตั้งอำเภอ โภนนาแก้ว มีอยู่ ๒ ประการ

๑. เป็นชุมชนหนาแน่น คืออำเภอเมืองสกลนคร มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีประชากรอยู่หนาแน่น ทำให้การบริการประชาชนเกิดความล่าช้า ๒. เป็นห้องที่กันด้วย ห่างไกลการคมนาคม ไม่สะดวก เนื่องจากพื้นที่อำเภอเมืองสกลนคร มีหนองหารกันระหว่างพื้นที่ด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตกทำให้ราชภูมิที่อยู่ฝั่งทิศตะวันออกได้แก่ ตำบลท่าแร่ ตำบลบ้านโพน ตำบลนาตงวัฒนา ตำบลบ้านแป้น และตำบลนาแก้วได้รับความลำบากในการติดต่อราชการที่อำเภอเมือง ประกอบกับปัญหาเรื่องความสงบเรียบร้อย ราชภูมิและสภาพตำบลในพื้นที่ดังกล่าวจึงต้องการให้แยกตั้งเป็นกิ่งอำเภอ จังหวัดสกลนครจึงให้สภาพตำบล ห้าง ๕ พิจารณาหาที่ตั้งศูนย์ราชการกิ่งอำเภอ ตำบลท่าแร่ ต้องการให้ศูนย์ราชการตั้งอยู่ห้องที่ตำบลท่าแร่โดยอ้างว่าเป็นห้องที่เป็นห้องที่ที่เจริญและมีชุมชนหนาแน่นที่สุด ตำบลบ้านโพนไม่ยินยอมโดยให้เหตุผลว่าถ้าศูนย์ราชการตั้งอยู่ที่ท่าแร่ ราชภูมิตำบลบ้านโพน ตำบลนาตงวัฒนา ก็ไม่ได้รับความสะดวกและเป็นห้องที่ห่างไกล เช่นเดิม ราชภูมิและสภาพตำบลแก้ว มีแนวโน้มเป็นด้วยกับตำบลท่าแร่ เพราะถ้าศูนย์ราชการอยู่ตำบลบ้านโพน ราชภูมิตำบลนาแก้วก็ไม่ได้มีแนวโน้มเห็นด้วยกับตำบลท่าแร่ เพราะถ้าศูนย์ราชการอยู่ตำบลบ้านโพน ราชภูมิตำบลนาแก้วก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรดังนั้น ตำบลบ้านโพนจึงได้เจรจาต่อรอง กับตำบลนาแก้ว โดยให้ศูนย์ราชการตั้งอยู่ระหว่างตำบลบ้านโพนและตำบลนาแก้วและให้ใช้ชื่อกิ่งอำเภอที่ตั้งขึ้นใหม่ว่า "โภนนาแก้ว"ซึ่งเป็นชื่อของตำบลบ้านโพนและตำบลนาแก้ว ตำบลนาแก้วตกลงรับข้อเสนอของตำบลบ้านโพนทำให้ตำบลท่าแร่ถอนตัว ไม่ร่วมอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของกิ่งอำเภอใหม่ดังนั้น ห้องที่ตั้งกิ่งอำเภอใหม่จึงประกอบด้วย ตำบลนาแก้ว ตำบลบ้านโพน ตำบลบ้านแป้น ตำบลนาตงวัฒนา ตำบลเชียงสือ โดยมีศูนย์ราชการตั้งอยู่ระหว่าง ตำบลนาแก้ว ตำบลบ้านโพน ตำบลนาตงวัฒนา ตำบลนาแก้ว

๒. ชุมชนอำเภอโภนนาแก้ว ประกอบด้วย ชนเผ่า ๓ เผ่า คือ เพ่าไทย อ ภิไ แ และ กะเลิง(ข่าเลิง) ไม่มีหลักฐานทางวิชาการที่ยืนยันได้ชัดเจนว่าชุมชนอำเภอโภนนาแก้ว อพยพมาจากไหนเมื่อใด มีแต่คนผ่าน คนแก่ เลาเป็นตานานสืบ ๆ ต่อ กันมา ส่วนส่วนอายุก็อาศัยคำนวนจาก รุ่น อายุของคนที่เกิดในถิ่นนี้ และหลักฐานการสร้างวัดวิ่งจะมีมาควบคู่กับชุมชนเสมอ จากปากคำคนผู้คนแก่ที่เล่าสืบมาไม่ว่าจะเป็นเพ่าไทย อ ภิไ แ และ กะเลิง ล้วนอพยพมาจากเมืองมหาไซ กองแก้ว ประเทศลาว (อยู่ตรงข้ามกับจังหวัดนครพนม) เข้ามาประมาณ ๑๕๐-๒๐๐ ปี มาแล้ว

ลักษณะด้านภูมิศาสตร์ของอำเภอโภนนาแก้ว

อาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสุมาลี จังหวัดสกลนคร ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอป่าปา อำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมือง และ อำเภอโคกครีสพรรณ จังหวัดสกลนคร ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีเนื้อที่/พื้นที่ ๒๒๘,๑๒๕ ตร.กม และมีสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปร้อน 闷 หนาว

ลักษณะการปกครอง

อำเภอโพนนาแก้ว แบ่งการปกครองออกเป็น ๕ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลตงวัฒนา ตำบลนาแก้ว ตำบลบ้านแป้น ตำบลบ้านโพน และตำบลเชียงเสือเทศบาล ๓แห่งอบต ๒ แห่ง หมู่บ้าน ๕๒ แห่ง

ลักษณะด้านเศรษฐกิจ

อำเภอโพนนาแก้วอาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง ลักษณะด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ

ทรัพยากรป่าไม้ มีป่าสงวนแห่งชาติ ๑ แห่ง คือ ป่ากฤษมาลย์ มีพื้นที่ ๓,๗๕๐ ไร่ นอกนั้นจะเป็นป่าหัวไทรป่า箭楠ป่าสาหารณประโยชน์ของตำบล หมู่บ้าน รวมพื้นที่ประมาณ ๗๓,๑๒๕ ไร่ ป่าไม้ที่สำคัญ และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจได้แก่ ป่าเต็งรัง พลวง ไม้แดง ประดู่แร่ ราดุ ที่มีอยู่มากมายได้แก่ ลูกรัง และเกลือสินเร协

ลักษณะด้านประชากร

รวม ๓๕,๗๘๓ คน จำนวนประชากรชายรวม ๑๗,๘๗๙ คน จำนวนประชากรหญิงรวม ๑๗,๙๐๔ คน ความหนาแน่นของประชากร ๖.๓๓ คน/ตร.กม.

ลักษณะด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม

ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่มะเขือเทศ โคขุน ชื่อแหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่ อ่างเก็บน้ำ ห้วยคawayนำ่อ่างเก็บน้ำห้วยแอ็ดบึงคัน บึงอีลุน ห้วยเยือ ห้วยตง

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบ พบร่วมมือ ทำการศึกษาวิจัยໄວ่ ดังนี้

วิมล จันทร์แก้ว ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ มี ๕ ขั้นตอนดังนี้ ๑.๑) การวิเคราะห์สังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนา ๑.๒) การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ ๑.๓) การทดลองรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๑.๔) การพัฒนารูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และ๑.๕) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๒) คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนามี ๕ คุณลักษณะคือ การเป็นผู้นำการเรียนรู้ แบบที่มีผู้นำของผู้นำ ผู้นำที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำการบริหารความเสี่ยง และผู้นำที่มุ่งผลสำเร็จของงาน ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานทั้ง ๔ กลุ่มงาน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๔) ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ ๕) ครูผู้สอนและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ภาษาผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก⁷¹

พิชญาภา ยืนยา ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษานั้น ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบได้แก่ ๑.๑) การจัดการองค์การ ๑.๒) การติดต่อสื่อสาร ๑.๓) ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ๑.๔) การมุ่งผลสำเร็จ ๑.๕) การบริหารความเปลี่ยนแปลง ๑.๖) จรรยาบรรณในวิชาชีพ ๑.๗) การบริหารงานที่ดี

๒. รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร ความเชี่ยวชาญ การบริหาร การเปลี่ยนแปลง จรรยาบรรณในวิชาชีพ และ การบริหารที่ดีกับกลุ่มตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการองค์การ และการมุ่งผลสำเร็จ ซึ่งมีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน⁷²

เยาวภา บัวเวช ได้วิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัย ได้แก่ ๑) ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย นโยบาย วัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศ การสื่อสารในองค์การ ๒) ด้านระบบการบริหารโครงการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การประสานงาน และงบประมาณ ๓) ด้านบุคลากร ประกอบด้วย คุณลักษณะของบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา และความผูกพัน ๔) ประเภทของสื่อ ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเบ็ดเตล็ดทั่วไป มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในขณะที่ระบบการบริหารองค์การ ไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่างๆ ^{๗๓} ทว่ารูปแบบ อินด้า ได้ วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ประกอบการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ๑.๑) ความสามารถขององค์การ ๑.๒) การจัดการความขัดแย้ง ๑.๓) การบริหาร การเปลี่ยนแปลง ๑.๔) การมอบหมายกลยุทธ์ให้ผู้รับผิดชอบ ๑.๕) การจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี ๑.๖) วัฒนธรรมองค์การ ๑.๗) การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น ๑.๘) การจูงใจ

^{๗๑} วิมล จันทร์แก้ว, รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕).

^{๗๒} พิชญาภา ยืนยา, “รูปแบบการบริหารทรัพยากรในสถาบันอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕).

๒. รูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และถูกต้อง ครอบคลุม สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตามกรอบการวิจัย⁷³

สรุปได้ว่า งานวิจัยในเรื่องรูปแบบการศึกษาปัจจัยต่างๆ ในการสร้างรูปแบบ หรือนำเสนอ รูปแบบที่ผู้วิจัยสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นต้นแบบกับสถานที่วิจัยนั้นๆ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาองค์การต่อไปในอนาคต

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ซึ่งการจะมีส่วนร่วมนั้นมีหลายปัจจัยที่ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และมีหลายมิติของการมีส่วนร่วมในสังคมไทย การมีส่วนร่วม เป็นการลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มความใกล้ชิดระหว่างภาครัฐกับประชาชน ภาครัฐและภาค ประชาชนได้มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละท่านก็ได้ศึกษาในประเด็นที่ ใกล้เคียงกัน อย่างเช่น

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบ พบร่วมมือผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

วิมล จันทร์แก้ว ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓ มี ๕ ขั้นตอนดังนี้ (๑.) การวิเคราะห์สังเคราะห์คุณลักษณะภาวะ ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนา (๒.) การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ (๓.) การทดลองรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (๔.) การพัฒnarูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และ (๕.) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๒) คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนามี ๕ คุณลักษณะคือ การเป็นผู้นำการเรียนรู้ แบบที่มีผู้นำของผู้นำ ผู้นำที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ ผู้นำการบริหารความ เสี่ยง และผู้นำที่มุ่งผลสำเร็จของงาน ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการ ปฏิบัติงานทั้ง ๔ กลุ่มงาน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (๔) ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาวะผู้นำเชิง สร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมี

⁷³ ทวีวรรณ อินดา, “การพัฒnarูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติใน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗).

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ๕) ครูผู้สอนและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ภาษาผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก⁷⁴

พิชญาภา ยืนยา ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษานั้น ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบได้แก่ ๑.๑) การจัดการองค์การ ๑.๒) การติดต่อสื่อสาร ๑.๓) ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ๑.๔) การมุ่งผลสำเร็จ ๑.๕) การบริหารความเปลี่ยนแปลง ๑.๖) จรรยาบรรณในวิชาชีพ ๑.๗) การบริหารงานที่ดี

๒. รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร ความเชี่ยวชาญ การบริหาร การเปลี่ยนแปลง จรรยาบรรณในวิชาชีพ และ การบริหารที่ดีกับกลุ่มตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการองค์การ และการมุ่งผลสำเร็จ ซึ่งมีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน⁷⁵

เยาวภา บัวเวช ได้วิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัย ได้แก่ ๑) ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย นโยบาย วัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศ การสื่อสารในองค์การ ๒) ด้านระบบการบริหารโครงการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การประสานงาน และงบประมาณ ๓) ด้านบุคลากร ประกอบด้วย คุณลักษณะของบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา และความผูกพัน ๔) ประเภทของสื่อ ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเบ็ดเตล็ดทั่วไป มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในขณะที่ระบบการบริหารองค์การ ไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่างๆ⁷⁶ ทว่ารูปแบบ อินด้า ได้ วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ประกอบการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ คือ ๑.๑) ความสามารถขององค์การ ๑.๒) การจัดการความขัดแย้ง ๑.๓) การบริหาร การเปลี่ยนแปลง ๑.๔) การมอบหมายกลยุทธ์ให้ผู้รับผิดชอบ ๑.๕) การจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี ๑.๖) วัฒนธรรมองค์การ ๑.๗) การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะสั้น ๑.๘) การจูงใจ

⁷⁴ วิมล จันทร์แก้ว, รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕).

⁷⁵ พิชญาภา ยืนยา, “รูปแบบการบริหารทรัพยากรในสถาบันอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕).

๒. รูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และถูกต้อง ครอบคลุม สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตามกรอบการวิจัย⁷⁶

สรุปได้ว่า งานวิจัยในเรื่องรูปแบบการศึกษาปัจจัยต่างๆ ในการสร้างรูปแบบ หรือนำเสนอ รูปแบบที่ผู้วิจัยสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นต้นแบบกับสถานที่วิจัยนั้นฯ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาองค์การต่อไปในอนาคต

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น มีงานวิจัย ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในหลายประเทศ ดังต่อไปนี้

กนกนุช นาครสุวรรณ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีศึกษาเฉพาะสตรีในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่ตอบสนอง ต่อสิ่งเร้าทางการเมืองในลักษณะปัจเจกบุคคลและรูปแบบของการเลือกตั้งมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ อาชีพ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง⁷⁷

โภมินทร์ กุลเวชกิจศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลจตุรพัตรพิมาน อำเภอจตุรพัตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพัตรพิมาน อำเภอจตุรพัตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนรายได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเลือกตั้ง การมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่มผลประโยชน์ และการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และถี่ที่อยู่อาศัย โดยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าระดับอนุปริญญาขึ้นไป อาชีพเกษตรกรรม/รับจำจึงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าอาชีพรัฐการ/รัฐวิสาหกิจ และหมู่ที่ ๓ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าหมู่ที่⁷⁸

ภาวิณี โพธิ์มั่นศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกันโดยประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

⁷⁶ ทวีวรรณ อินดา, “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗).

⁷⁷ กนกนุช นาครสุวรรณ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีศึกษาเฉพาะสตรีในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาราชบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๗. หน้า ๘๒ – ๘๔.

⁷⁸ โภมินทร์ กุลเวชกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพัตรพิมาน อำเภอจตุรพัตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์: ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ๒๕๔๙. หน้า ๘๑ - ๘๒.

แบบเป็นทางการมากกว่าแบบไม่เป็นทางการ ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การดำรงตำแหน่งที่สำคัญหรือการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มจัดตั้งในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อนึ่งประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์กรบริหารส่วนตำบลในระดับต่ำเมื่อเทียบกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ องค์กรบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาล ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่นความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์กรบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นจึงเสนอแนะว่าควรสร้างความเข้าใจในเรื่องการปกครองตามระบบประชาธิปไตย การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์กรบริหารส่วนตำบล และต้องสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองกับองค์กรบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้น⁷⁹

тивิตดี บุรีกุลและคณะศึกษา เรื่อง โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำางานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง – ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมืองความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขาน่าสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ว่าระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเมืองจะสูงกว่าก็ตาม กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในเมือง ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความพอดีต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง การอาศัยอยู่ในเมืองชนบท การมีค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยที่ความพอดีต่อการทำงานของรัฐบาลการสนับสนุนต่อระบบการเมืองค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ซึ่งกล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความพอดีต่อการทำงานของรัฐบาล มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ มีค่านิยมแบบดั้งเดิม และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น จะทำให้มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากด้วย⁸⁰

⁷⁹ ภาวนีโพธิ์มั่น. ๒๕๔๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลชุมชนอำเภอทางดงจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาราชศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการเมืองและการปกครองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓ หน้า ๑๐๒ – ๑๐๕

วัชรีด่านกุลศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ ๑๙-๒๐ ปี : ศึกษารณี อำเภอสีคิว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยเน้นเฉพาะกิจกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน ได้แก่ ความสนใจข่าวสารทางการเมือง ความรู้สึกมีสรรษณะทางการเมือง และความแตกต่างของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ๒ มิถุนายน ๒๕๓๘ ของผู้มีอายุ ๑๙ - ๒๐ ปีได้ที่สุด^{๘๐}

ถ้ายรัตน์ กากิ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเทศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากกว่า เพศหญิง โดยเฉพาะการติดตามข่าวสารทางการเมือง ส่วนอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือพรรคการเมืองของประชาชน ขณะที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการสมัครรับเลือกตั้ง หรือไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลมีความสัมพันธ์กับรายได้^{๘๑}

วิทยา บุณยะเวชชีวนศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ระดับมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขต เทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการซักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือการร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขึ้นไปเล่นมาซิกSPA เทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิจทางการเมือง การผ่านการประเมินทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง^{๘๒}

นันทวุฒิ บุญยะสิทธิ์ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษารณี ทหาร ในมณฑลทหารบกที่ ๑๔ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทหารในมณฑลทหารบกที่ ๑๔

^{๘๐} วัชรีด่านกุล, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ ๑๙-๒๐ ปี : ศึกษารณี อำเภอสีคิว จังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์พัฒนาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๑. หน้า ๘๗ - ๘๙.

^{๘๑} ถ้ายรัตน์ กากิ่ง, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์อำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๓. หน้า ๑๖ - ๑๗.

^{๘๒} วิทยา บุณยะเวชชีวน, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ. ปัญหาพิเศษของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๓. หน้า ๘๗ - ๘๙.

อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับสูง มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในระดับปานกลาง และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่ำ องค์ประกอบที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหารได้แก่ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านชั้นยศ ช่วงอายุ ช่วงระยะเวลาที่รับราชการ และช่วงรายได้ต่อเดือน ส่วนระดับการศึกษาไม่ใช่องค์ประกอบที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร^{๘๓}

พิธีศักดิ์ หินเมืองเก่าศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่มีผลกระทบต่อตัว กำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือต่อชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบซึ่งหมายความว่าถ้าสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ไม่มีผลกระทบต่อตัว กำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือต่อชุมชนแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ถ้าหากการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีการแข่งขันทางการเมืองสูง^{๘๔}

ปริญญา นวลเปี่ยนศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมขบวนการชาวนาไทย : กรณีศึกษาสมัชชานจน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางการเมืองของสมัชชานจนเป็นกรณีมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นหลัก ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะการเมืองของการให้รัฐรับรอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำการหมู่ด้วยการเดินขวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อ เข้ากดดันการตัดสินนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำการหมู่ด้วย การเดินขวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ให้มี การตอบสนองต่อข้อเรียกร้องเกี่ยวกับประเด็นปัญหาร่วมกับข้อเสนอเชิงกฎหมายและนโยบายของ สมัชชานจนและลักษณะของกิจกรรมทางการเมือง จากการผูกขาดความชอบธรรมในการตัดสินนโยบายของรัฐไปสู่การยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากิจกรรมทางการเมืองของสมัชชานจน เป็นกรณีมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ และอยู่ในระดับที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบเป็นทางการอีน ๆ ของชาวนาโดยทั่วไป แต่กลับพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการของสมัชชานจน ถือเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะรัฐยังคงไม่ให้การยอมรับในลักษณะทางการเมืองดังกล่าวของประชาชน^{๘๕}

^{๘๓} นันทวุฒิ บุญยศิทธิ์, การมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีทหารในมณฑลทหารบกที่ ๑๔ อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประสาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๓.หน้า ๕๔ – ๕๖.

^{๘๔} พิธีศักดิ์ หินเมืองเก่า. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอชุมน้อยจังหวัดศรีสะเกษ. การศึกษาปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๓๗. บทคัดย่อ.

^{๘๕} ปริญญา นวลเปี่ยน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย: กรณีศึกษาสมัชชานจน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๓ .บทคัดย่อ.

ปีะນุช เงินคล้าย และคณะ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชน : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ยกเว้นประชาชนที่มีเขตที่อยู่อาศัย รายได้ และระดับการศึกษาแตกต่างกันไม่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการมีตัวแทนทางการเมืองแตกต่างกัน สำหรับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบร่วม ความแตกต่างด้านเพศเท่านั้นที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันส่วนภูมิหลังด้านอื่น ๆ ได้แก่ อายุ รายได้ อาชีพ และระดับการศึกษาไม่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน⁸⁶

มนัส นพรัตน์ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลปากเพรก ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น การมองเห็นประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีความคิดเห็นต่อหลักการในการปกครองท้องถิ่นมาก ส่วนมากรับรู้ข่าวสารจากการอ่านวิเคราะห์ข่าวสารรายสัปดาห์และการฟังข่าวสารจากเสียงตามสายของเทศบาลน้อย ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ อายุ การศึกษา รายได้⁸⁷

สมพิศ คล้ายวงศ์ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ ๑๘-๒๐ ปี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกได้ ดังนี้ ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองไม่สม่ำเสมอ ใช้โทรศัพท์ในการติดตามข่าวสาร มีการสนทนากลุ่มเปลี่ยนความคิดเห็นนาน ๆ ครั้ง ฟังคำปราศรัยของนักการเมืองติดตามบ้างพอสมควร เคยซักซ่อนญาติ พื่น้องและผู้อื่น เคยตรวจสอบบัญชีรายชื่อ ใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเป็นครั้งแรก เกิดความเบื่อหน่ายการเมืองเป็นเหตุผลสำคัญไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของพลเมืองเป็นเหตุผลสำคัญที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเมื่ออายุครบ ๑๘ ปี บรรบุสิทธิไปใช้สิทธิเลือกตั้งแน่ ๆ เพราะต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา⁸⁸

สุราทิพย์ จ้วสกุลศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกด้านอยู่ระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครรับเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบ พบร่วม ปัจจัยภูมิหลัง

^{๘๕} ปีะนุช เงินคล้าย และคณะ .การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท. คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๐. หน้า ๑๑๔ - ๑๑๕

^{๘๗} มนัส นพรัตน์)มนัสนันพรัตน์. ๒๕๔๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลปากเพรก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๑. หน้า ๑๑๒ - ๑๑๔.

^{๘๙} สมพิศคล้ายวงศ์. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ ๑๘ - ๒๐ ปี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓. หน้า ๖๘ - ๗๒.

ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และพื้นฐานทางการเมืองของครอบครัว แต่ก็ต่างกันจะมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การดำเนินการตามท้องที่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน นอกจากนี้การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ยังพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการลงสมัครับเลือกตั้ง และด้านการดำเนินการตามท้องที่ ในการเมืองแตกต่างกัน ในส่วนการมีบทบาทในชุมชน พบร้า ผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในชุมชน จะมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านความสนใจทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันรวมถึงความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบร้า ค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเป็นผู้นำ และฐานะทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านความสนใจทางการเมือง การลงสมัครับเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการติดตามข่าวสารทางการเมือง^{๘๙}

สุพินดา เกิดมาลี ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ การร่วมประชุม การเป็นสมาชิกกลุ่ม ทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ส่วนอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่เข้าอยู่อาศัยในพื้นที่ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง^{๙๐}

สิริพัฒน์ ลาภจิตรศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ด้านชุมชน และด้านองค์กร (อบต.) มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน อบต. ซึ่งหากจะดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วย การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. พบร้า ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน ส่วนปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมี

^{๘๙} สุราทิพย์ ฉั่วสกุล. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๑ หน้า ๑๓๔ – ๑๔๐.

^{๙๐} สุพินดา เกิดมาลี. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. ๒๕๔๗. หน้า ๔๘.

กลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาชนหมู่บ้าน สาเหตุที่คนตัดสินใจไม่เข้ามีส่วนร่วมเป็นปัจจัยด้านบุคคล คือ ในเรื่องการศึกษา ความรู้ทักษะสบการณ์ ความคิดหรือปม (Stigmatizations) ของประชาชนที่คิดว่าตัวเองไม่สำคัญ ไม่ใช่น้ำที่ ไม่มีเวลา ขาดโอกาสการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัญหาที่ชุมชนขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ส่วนปัจจัยด้านองค์การเป็นปัญหาความโกร่งใสและความเป็นธรรมาภิบาลของอบต. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบร่วม ความมีหน้าตาสังคม จิตสาธารณะ การดำเนินงานของอบต. และการเป็นเพศชาย เป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน⁹¹

ณัฐาพร พิชัยรงค์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนโดยใช้ประชาคมสุขภาพในการจัดการสุขภาพภาคประชาชน : กรณีศึกษาตำบลท่าสองคน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง ๓๗-๔๐ ปี ร้อยละ ๖๑.๔ สถานภาพสมรส ร้อยละ 80.๗ การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๖๖.๗ มีอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ ๕๙.๒ มีรายได้ต่อปี ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๒.๒ ส่วนใหญ่เป็นภาคประชาชน ร้อยละ ๖๗.๗ มีประสบการณ์เป็นคณะกรรมการการทำงานพัฒนาหมู่บ้าน ร้อยละ ๘๕.๓ เคยผ่านการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ร้อยละ ๙๐ เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมในการรับประโภชจากการแก้ปัญหามากที่สุด และมีส่วนร่วมในการด้านการประเมินผลการเสริมสร้างสุขภาพน้อยที่สุด และพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประวัติการเจ็บป่วย ไม่มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการจัดการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชน ส่วนอาชีพ รายได้ต่อปี ประสบการณ์ในการเป็นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และประสบการณ์ประชุมอบรมสัมมนาการสร้างเสริมสุขภาพ มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการจัดการสร้างเสริมสภาพในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ พบร่วม ประชาชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชน⁹²

ทวีศิลป์ กุลนาดล ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการณ์บริบทที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชนขององค์กรบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถม ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร

^{๙๑} ศิริพัฒน์ ลาภจิตร ศึกษาศิริพัฒน์ลาภจิตร. ๒๕๕๐. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์กรบริหารส่วนตำบลอำเภอวินcharabจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีคณะมนตรีประจำมหาบัณฑิตสาขาวิชาชั้นประศาสนศาสตร์ภาควิชาชั้นประศาสนศาสตร์คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐ หน้า๑๖ - ๑๙.

^{๙๒} ณัฐาพร พิชัยรงค์, รศ.ดร., และคณะ, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนโดยใช้ประชาคมสุขภาพในการจัดการสุขภาพภาคประชาชน: กรณีศึกษาตำบลท่าสองคน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการวิจัย, (ทุนสนับสนุนมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ก.

บริหารส่วนตำบลมากกว่ากลุ่มอื่น วิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชนที่เน้นการประกอบอาชีพ สุขภาพ การศึกษา แต่ขาดวิสัยทัศน์เรื่องสิ่งแวดล้อม เมื่อเทียบกับแผนพัฒนาจังหวัด ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการวางแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดการ การสื่อสาร การเมือง สังคม และ วัฒนธรรม แผนและโครงการพัฒนา และผู้นำ⁹³

ศรีวรรณ เกียรติสุรันนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า ได้ดำเนินการวิจัย ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ศึกษา ปัญหาการมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัดศรีสะเกษ ๒) ประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชน โดยการจัดประชุมกลุ่มสนทนาก ๓) ทดลองใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชน ที่โรงเรียนศรีสะเกษ วิทยาลัยและประเมินผล และ ๔) ปรับปรุงรูปแบบจากผลการทดลอง ผลการวิจัย ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง เหมาะสม ปฏิบัติได้ และสถานศึกษาได้รับประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการขององค์กรเอกชนเข้าร่วมบริหารจัดการใน ๖ ฝ่าย คือ วิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล บริหารงานทั่วไป ระดมเงินทุน เพื่อพัฒนาสถานศึกษา และประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการของสถานศึกษา โดยมีการร่วมกันกำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้ด้วย⁹⁴

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของการปกครองตามระบบประชาธิปไตย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความหลากหลายของช่องทางการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารในชุมชนของผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบล ที่ต้องสื่อถึงกลุ่มทางสังคมและกลุ่มทางเศรษฐกิจ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความหลากหลายของช่องทางการสื่อสารในชุมชน การติดต่อสื่อสารในชุมชน การติดต่อสื่อสารในชุมชนของผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบล ที่ต้องสื่อถึงกลุ่มทางสังคมและกลุ่มทางเศรษฐกิจ หลักสูตรเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาล

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งหลักธรรมนี้เป็นทุนทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ได้มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละท่านก็ได้ศึกษาในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน อย่างเช่น

^{๙๓} ทวีศิลป์ กุลนภาดล, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐), หน้า ก - ข.

^{๙๔} ศรีวรรณ เกียรติสุรันนท์ และคณะ , “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ, ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

วรรณ ประสมสุข ได้วิจัยเรื่อง “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษา มีจำนวน ๒๑ หลักธรรม แยกตาม หลักการครองตน การครองคน และการครองงาน ได้ดังนี้ การครองตน สอดคล้องกับ ๑๙ หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยานมิตตา โภนิสมนสิการ ธรรมคุ้มครองโลก ธรรมทำให้งาม ๒ ธรรม มีอุปการะมาก ๒ อภิชลุมูล ๓ สันโดษ ๓ สุจริต ๓ อธิปไตย ๓ ธรรมาราสรรม ๔ พระมหาวิหาร ๔ สังค_hat_vat_๔ อธิฐานธรรม ๔ เปญจธรรม พล ๕ กัลยานมิตรธรรม ๗ สัปปุริสธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ และทศพิธราธรรม การครองคน สอดคล้องกับ ๑๕ หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยานมิตตา โภนิสมนสิการ ธรรมคุ้มครองโลก ๒ ธรรมทำให้งาม ๒ กุศลลุมูล ๓ สุจริต ๓ อธิปไตย ๓ ธรรมาราสรรม ๔ พระมหาวิหาร ๔ สังค_hat_vat_๔ กัลยานมิตรธรรม ๗ สัปปุริสธรรม ๗ อปิริหานิยธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ และทศพิธราธรรม การครองงาน สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยานมิตรตา โภนิสมนสิการ ธรรมทำให้งาม ๒ ธรรม มีอุปการะ ๒ สุจริต ๓ อิทธิบาท ๔ พล ๕ ธรรมาราสรรม ๔ สังค_hat_vat_๔ และสัปปุริสธรรม ๗ นอกจากนี้ยังพบว่า มีจำนวน ๗ หลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษาด้านการครองตน การครองคน และการครองงาน ได้แก่ กัลยานมิตร โภนิสมนสิการ ธรรมทำให้งาม ๒ สุจริต ๓ ธรรมาราสรรม ๔ สังค_hat_vat_๔ และสัปปุริสธรรม ๗⁹⁵

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล ได้วิจัยเรื่อง “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษาออกแบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน ๔๐ คน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษาออกแบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรม ๒๐ คน และกลุ่มควบคู่ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษาออกแบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรม ๒๐ คน กลุ่มทดลอง จะเข้าร่วมโปรแกรมเป็นเวลา ๓๐ ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการศึกษาออกแบบโรงเรียน พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรม แบบวัดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรม แบบสอบถามการติดตามการใช้ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรม และแบบประเมินการจัดโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ผลการวิจัยพบว่า

(๑) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรมก่อนการทดลอง ระหว่าง กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบร้า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕

(๒) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรมของกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อน การทดลองและหลังการทดลอง พบร้า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

(๓) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรมของกลุ่มทดลอง ระหว่าง ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง พบร้า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕

⁹⁵ วรรณ ประสมสุข “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, วารสารศึกษาศาสตร์ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤษจิกายน ๒๕๕๘ – มีนาคม ๒๕๕๐.

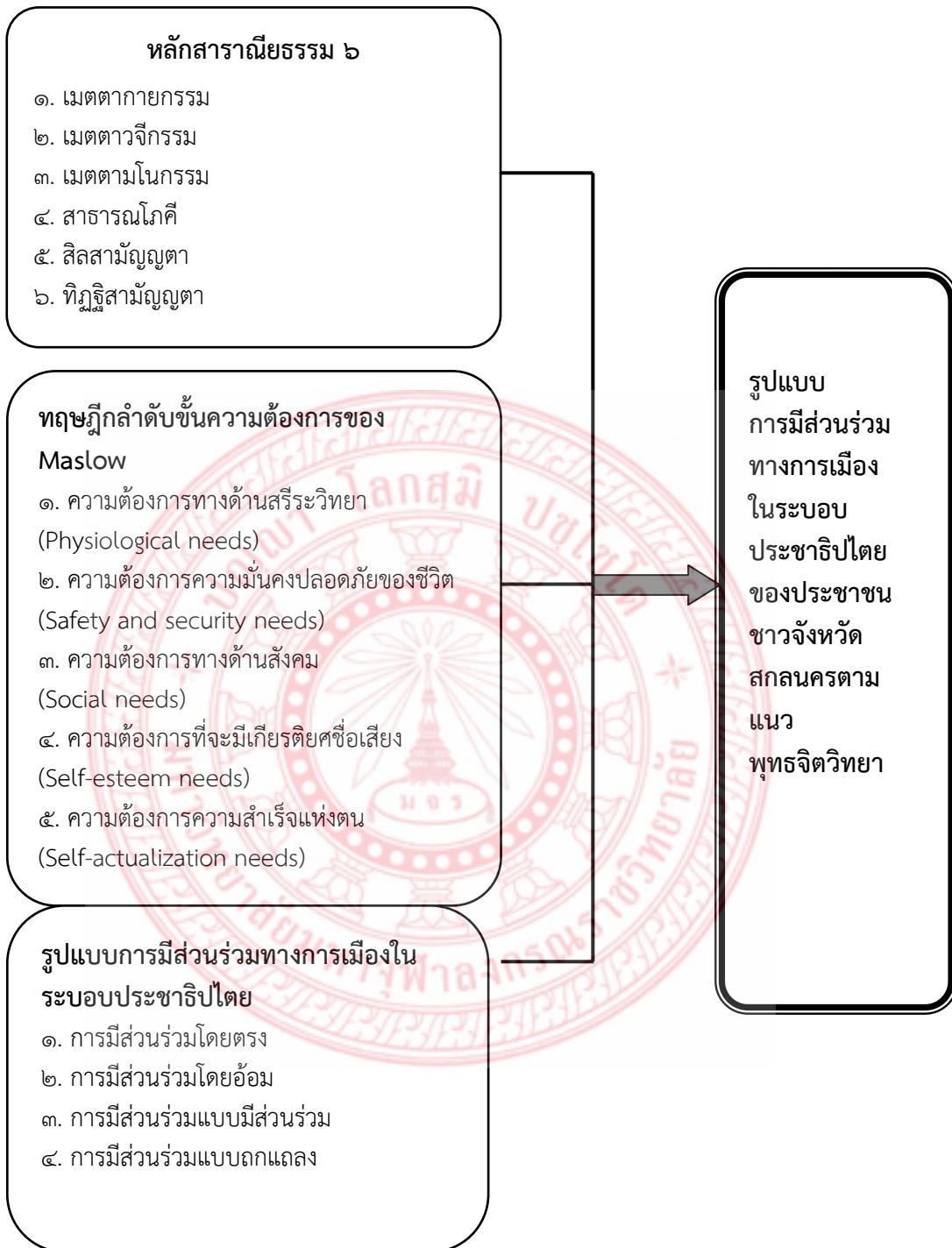
๔) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรมหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบร้า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๙๖}

จากการบททวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวขังตันดังกล่าวมาทั้งหมด การมีส่วนร่วมในทางการเมืองจึงเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกรัฐดับมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยกำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทของการปกครองของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้สึกรู้สึกและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ตามที่สถาปัตยนาราษฎรได้ทำการศึกษาและกำหนดเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยอ้อม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือแบบมีอำนาจตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมแบบถูกแต่งหรือแบบسان-serif ซึ่งไม่ว่าการมีส่วนร่วมแบบไหน จะเป็นต้องมีหลักสารานุยธรรมเป็นฐาน เพราะเป็นหลักธรรมที่หล่อหลอมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของประชาชน ซึ่งทำให้มนุษย์มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองด้วยมุตตา รู้จักการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมบนหลักของความเสมอภาคทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำให้ทุกคนต่างยอมรับและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างหลายหลายด้วยไมตรีจิต สอดคล้องกับทฤษฎีวิทยาแรงจูงใจที่มาจากการดำเนินการในระดับต่าง ๆ ของมนุษย์ ของมาสโลว์ ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เป็นรัฐมาธิปไตย ที่สามารถสนองตอบความต้องการของคนในสังคมให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยนำ มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

^{๙๖} ดร.ศักดิ์ ศรีสุรกุล, “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุยธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต, (ครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน จังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามหลักพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยส่วนแรก จะศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญ ที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้นในการวิจัยเชิงคุณภาพ จะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth Data) ที่มีรายละเอียดชัดเจน สามารถนำมารวบรวมได้ (Analytic Induction) ส่วนที่สองจะทำการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูล และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลในเชิงคุณภาพ และอุดจุดด้อยของข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบ วิธีการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ตามแนวพุทธจิตวิทยา” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ๓.๒.๑ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากรของอำเภอโคกศรีสุพรรณ จำนวน ๓๔,๔๐๑ คน (พ.ศ.๒๕๖๐) และประชากรของอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๖,๗๘๘ คน (พ.ศ.๒๕๖๐) รวมประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณทั้งสิ้น จำนวน ๗๑,๑๘๙ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเมืองร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้มาจากการ จำนวน ๗๑,๑๘๙ คน ของอำเภอโคกศรีสุพรรณ และอำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๗๑,๑๘๙ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{71,189}{1 + 71,189 \times (0.0025)}$$

$$n = \frac{71,189}{1 + 177.97}$$

$$n = \frac{71,189}{178.97}$$

$$n = 398$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๓๙๘ คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจาย ให้สมพันธ์กับสัดส่วนของประชากรเป็นระดับในการสุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด } \times \frac{\text{จำนวนประชากรในแต่ละบค}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้กลุ่มตัวอย่างการวิจัยในแต่ละชั้นของประชากรในอำเภอโคกศรีสุพรรณ และอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๓๙๘ คน รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ ศึกษา	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑. อำเภอโคกครีสุพรรณ	๓๔,๔๐๑	๑๙๙
๑.๑ ตำบลต่องโขบ	๑๐,๖๑๔	๕๗
๑.๒ ตำบลเหลาโน彭ค้อ	๖,๔๓๕	๓๖
๑.๓ ตำบลด่านม่วงคำ	๕,๔๕๐	๔๐
๑.๔ ตำบลแม่นาท่อม	๑๐,๓๓๒	๕๗
๒. อำเภอโนนนาแก้ว	๓๖,๗๘๘	๒๐๖
๒.๑ ตำบลบ้านโน彭	๗,๙๕๙	๔๔
๒.๒ ตำบลโนนนาแก้ว	๘,๒๐๓	๔๖
๒.๓ ตำบลนาตงวัฒนา	๗,๔๖๑	๔๒
๒.๔ ตำบลบ้านแป้น	๗,๘๖๐	๔๔
๒.๕ ตำบลเชียงเสือ	๕,๓๐๖	๓๐
รวม		๓๙๘

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ นักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบ ทำการเมืองด้านต่างๆ จำนวน ๑๗ รูป/คน ดังนี้

๑. พระราชวิสุทธินายิก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์

๒. ศ.ดร.บุญยัน พอกไรงส, อธิตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒

๓. นายเทียนอัน แสงพรหมชารี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา

จังหวัดสกลนคร

๔. นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร

๕. นายเจริญ จารย์โภมล, อธิตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จังหวัดชัยภูมิ อธิตรอง ประธานสภาผู้แทนราษฎร

๖. พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลกรุงเทพมหานคร

จังหวัดสกลนคร

๗. พระครูสังฆรักษ์เอกวัทร อภิชนโถ, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘. พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจนครบาล

๙. รศ.ดร.สมชัย ศรีนook, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสนามหาบัณฑิตการสอน สังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐. นายทวี ผาใต้, นากเทศบาลตำบลต่องโขบ จังหวัดสกลนคร

๑๑. นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร
 ๑๒. รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราชภัฏจังหวัดขอนแก่น และอธิตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑๓. ผศ.ดร.เมราพันธ์ โพธิรัตน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๔. นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร

๑๕. นายไฟจิตร ศรีวรวาน อดีตสมาชิกราชภัฏจังหวัดนครพนมพรรคเพื่อไทย

๑๖. พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๗. ผศ.ดร. เสถียร วิพรมหา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

สำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านประกอบด้วยนักวิชาการด้านพุทธจิตวิทยา นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ ตัวแทนหน่วยงาน จำนวน ๑๒ รูป/คน ดังนี้

๑. นายเทียนอัน แสงพรหมชารี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตะวัฒนา จังหวัดสกลนคร,

๒. นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร

๓. พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลกรุงเทพฯ จังหวัดสกลนคร,

๔. พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิชนโน, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจนครบาล

๖. รศ.ดร.สมชัย ศรีนook, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสตรมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. นายทวี พาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร

๘. นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร

๙. ผศ.ดร.เมราพันธ์ โพธิรัตน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐. นายชุม โพนชัยยา, กำนันตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร

๑๑. พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๒. ผศ.ดร. เสถียร วิพรมหา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๒ การสร้างเครื่องมือ

๑) ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้ ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสารทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้ กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีบัณฑิต สร้างเครื่องมือ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีบัณฑิต และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัย เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ปรับปรุง แก้ไข จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) การหาคุณภาพของเครื่องมือ

๑) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประชาน และกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีบัณฑิต เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of item-Objective Congruence: IOC)¹ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐

๒) การหาค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง กับกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน หลังจากนั้น ทำการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ cronbach (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เพื่อกับ ๐.๙๔

¹ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๗.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ และ สื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทต่างๆ ในกรณี ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะใน ส่วนที่เข้มโงย หรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ และกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มี ส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์

๒) การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบครึ่งทางการ (Semi-Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Information Interview) นักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ และผู้รับผิดชอบทางการเมืองด้านต่างๆ ๓๗ คน โดยคำตามที่จะใช้จะเป็นเพียงแนวทาง ในการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ตามแนวพุทธจิตวิทยา และให้ผู้สัมภาษณ์ตอบตามกรอบแนวคิดการศึกษา และมีอิสระในการตอบ โดย ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทั้งหมด ทำให้ทราบภาพสะท้อนข้อเท็จจริงตามกรอบ แนวคิด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการ สัมภาษณ์ผู้วิจัย เริ่มต้นด้วยการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ที่จะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัย จะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องมือในการ บันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสนทนารสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงดังกล่าว

๓.๕ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยและทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๓๗ รูป/คน เพื่อขอความร่วมมือประสานงานในการ เก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนที่ผู้วิจัยจะเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้ประสานงานกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๓๗ รูป/คน อยู่เป็นระยะ เพื่อให้เกิดความแนใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒) หลังจากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๓๗ รูป/คน ได้เตรียมการ ก่อนที่จะไปสัมภาษณ์จริง พร้อมกับการซึ่งรายละเอียดเบื้องต้นในแบบสัมภาษณ์

๓) ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณนั้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปให้ผู้ตอบ แบบสอบถามทั้งหมด ๓๘ ชุดให้ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๘ คน ในตำบล ๙ ตำบลในเขต อำเภอโคกศรีสุพรรณและอำเภอโนนนาเก้า จังหวัดสกลนคร พร้อมกับการซึ่งรายละเอียดเบื้องต้น ในแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และป้องกันการสูญหายของแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ไป แจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓๘ คน ด้วยตนเอง พร้อมกับนัดวันที่จะไปเก็บ

แบบสอบถามตามกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้ในแผนการการทำ ก่อนจะถึงกำหนดเวลาอัดเก็บแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ประสานงานกับอีกรังหนึ่ง เมื่อมีการยืนยันเป็นที่แน่นอนในการตอบแบบสอบถามเสร็จสมบูรณ์ทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจึงได้เดินทางไปเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตัวเอง

(๔) สำหรับการเก็บข้อมูลเพื่อสังเคราะห์หลักพุทธจิตวิทยา เพื่อหาแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنครนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวน ๑๒ รูปคนตามที่ระบุข้างต้น โดยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๑๒ รูป/คนมาสนทนากลุ่มที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อยน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตอบวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

(๑) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณา

(๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความซัดเจน ก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ และดำเนินวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

(๓) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรก ผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่า ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเสา (Triangulation)^๒ ดังต่อไปนี้

(๑) การตรวจสอบสามเสาด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ (๑) แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ (๒) แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ (๓) แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

(๒) การตรวจสอบสามเสาด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยใหม่หลายคนขึ้น

²Denzin, N.K, The research act: A theoretical introduction to Sociological methods, (Chicago: Aldine Publishing, 1970), p. 73.

๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกต ควบคู่กับ การซักถามพร้อมกัน นั่นก็คือ การศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยนั้นเอง

๕) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทาง วิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เข้าถึงได้อีกรังหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่ การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

๖) นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ตามแนวพุทธจิตวิทยา ให้อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีบัณฑิตพิจารณาความเหมาะสม และนำข้อเสนอแนะ มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยาต่อไป

๗) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน แล้วคัดแยก แบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก เหลือเพียงแต่แบบสอบถามที่สมบูรณ์ถูกต้องพร้อมทั้งการลงรหัส (Coding Form) โดยแยกเป็นประเด็นสำคัญ แล้วให้คะแนนแต่ละข้อ โดยการกำหนดระดับไป ๕ ระดับ โดยแบล็คความหมาย เพื่อจัดระดับค่าเฉลี่ยออกเป็นช่วง³ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๐.๐๐ - ๑.๕๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

เมื่อได้ทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ พร้อมทั้งความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นระเบียบวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนตามหลักพุทธจิตวิทยา และเพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล และได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنค

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๑.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๒ ผลการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنค

๔.๒.๑ รูปแบบการสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๔.๒.๒ สรุปแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๔.๓ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๑ ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنค

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنฯ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنฯ

(๑) เมตตาภัยกรรม ทำด้วยความปราณາดีต่อกัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนมาจัดตั้งฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล มาทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตน เพราะประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเข้ามาทำหน้าที่ทั้ง ๓ ประการได้ด้วยตนเอง เพราะจำนวนประชากรมีจำนวนมาก จึงต้องมาใช้ระบบประชาธิปไตยแบบผู้แทน ซึ่งยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจจึงเป็นไปได้อย่างทวีถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชนตามหลักเมตตาภัยกรรม คือ การทำด้วยความปราณາดีต่อกัน^๑ ที่ผู้เป็นเจ้าของอำนาจจึงเป็นไปได้ด้วยและผู้แทนต่างปฏิบัติต่อกันบนพื้นฐานของหลักธรรมข้อนี้ ซึ่งอาจสังเคราะห์เข้าในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงาน กระบวนการตัดสินใจในนโยบาย การบริหาร ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนโดยตรง^๒

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Direct Democracy เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็น “สภา” โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ความต้องการปัจจัย ๔ ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเมตตาภัยกรรม การปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตา^๓ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้เชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายที่ในสังคมด้วยตนเอง^๔ แต่ภายหลังเมื่อจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลایเป็นเรื่องยากที่จะ

^๑ สัมภาษณ์ พระราชาวิสุทธินายก, เจ้าคณะจังหวัดสกلنฯ ฝ่ายธรรมประยุทธ์, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรacha, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัฒนา จังหวัดสกلنฯ, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโพน จังหวัดสกلنฯ, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

สามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยทางตรงจึงทำได้ในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน หรืออาจจะรวมไปถึงการถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายบุคคลหรือทั้งสภา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระทำด้วยเมตตาภัยกรรม ไม่ใช่กระทำตามความต้องการของตนเองหรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง^๕

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนนี้ ประชาชนชาวบ้านในจังหวัดสกลนครในปัจจุบันมีประสบการณ์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงมาก เพราะสถานการณ์การเมืองไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมากระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่า โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเมิน ความเชื่อในชนบทธรรมเนียม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาหลอมหลอมให้ประชาชนมีการกระทำการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างของชาวบ้านจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเมตตาธรรมจริง ๆ ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายความต้องการที่ได้เรียนรู้ระบบประชาธิปไตยโดยตรง และเชื่อว่าระบบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุข สามารถยอกสถานะทางสังคมจากคนชั้นล่างไปสู่ชั้นกลางและชั้นสูงได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงอีกประการหนึ่งสะท้อนจากคำพูดของประชาชนที่พูดเสมอว่า ระบบประชาธิปไตยต้องกินได้ เมื่อระบบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะเป็นแบบระบบตัวแทน แต่ประชาชนก็ต้องมีส่วนร่วมโดยตรงในการเสนอปัญหาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง นี้แสดงถึงความครั้งของประชาชนในระบบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสะท้อนถึงตัวนักการเมืองในทุกระดับที่จะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนชาวบ้านอย่างแท้จริง^๖

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนโดยตรงเป็นการให้โอกาสประชาชนตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชนในการจัดการทรัพยากร และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนรวมถึงการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีอิสระ เป็นไปตามหลักสารานุรักษ์ธรรมว่าด้วยเมตตาภัยกรรมและทฤษฎีจิตวิทยาว่าด้วยความต้องการของมวลมนุษย์^๗

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งประชาชนทำหน้าที่เลือกผู้แทนทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติเข้าไปใช้อำนาจอิปไตยแทนตนในรัฐสภาผ่านระบบการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชน จึงกำหนดหน้าที่พื้นฐานของประชาชนไว้ในรัฐธรรมทุกฉบับ คือ^๘

^๕ สัมภาษณ์ นายเจริญ จารย์โภมาล, อธิบดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อธิบดีรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลบางเขน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิบดีประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

๑. ส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
๒. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง
๓. มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

ประชาชนชาวจังหวัดสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนโดยการเลือกตั้งตัวแทนในทุกระดับโดยคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนและของคนในท้องถิ่นเป็นหลัก การเลือกตัวแทนตามสถิติของทางราชการของชาวจังหวัดสกลนครจะดูที่ปัจจัยเรื่องความมั่นคงทางอาชีพหลักของตนเองเป็นหลัก โดยประชาชนมองว่าการเมืองจะต้องสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น ปัญหาปากท้องของประชาชนจะต้องได้รับการนำไปสู่การแก้ไขโดยฝ่ายบริหาร บริหาร ผ่านระบบตัวแทนของพวากเพก้าอีกสามารถของค์การบริหารส่วนตำบล และสามารถสภาพผู้แทนราษฎร และผู้แทนทุกระดับจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านด้วยความสุจริต โปร่งใส มีมาตรฐาน มีความโปรภณฑ์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง^๗ ประชาชนจึงมักจะเลือกตัวแทนที่เข้าถึงประชาชนชนและมีความสนใจในการลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชน ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยจิต เมตตา หวังดี เป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว ซึ่งเป็นพื้นฐานของหลักสาธารณรัฐทางพระพุทธศาสนา ข้อ เมตตาภัยกรรม กระทำหรือปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสนองความต้องการของมาสโล瓦^๘

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมนี้ ประชาชนชาวบ้านในจังหวัดสกลนครในปัจจุบันมีประสบการณ์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงมาก เพราะสถานการณ์การเมืองไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมากระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่า โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อในขนบธรรมเนียมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาหลอมหลอมให้ประชาชนมีการกระทำการเข้าไป มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างของชาวบ้านจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยเมตตาธรรมจริง ๆ^๙ ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นไปตามความต้องการที่ได้เรียนรู้และเข้าใจว่าระบบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุขสามารถสถานะทางสังคมจากคนชั้นล่างไปสู่ชั้นกลางและชั้นสูงได้ ประชาชนมักพูดติดปากว่า ระบบประชาธิปไตยต้องกินได้ นี้แสดงถึงความศรัทธาของประชาชนในระบบการปกครอง

^๗ สัมภาษณ์ นายชัยวัช พ่วงกา.ma, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิชนโนทิ, คณะดีคณบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์, นายเทียนอัน แสงพรหมชารี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนางวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสหท้อนถึงตัวนักการเมืองในทุกระดับที่จะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนชาวบ้านอย่างแท้จริง^{๑๑}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมเป็นการมอบอำนาจให้ตัวแทนหรือผู้แทนที่ตนเลือกตั้งไปใช้อำนาจแทนตน ซึ่งมีข้อดีที่ประชาชนไม่ต้องยุ่งยากใช้อำนาจในเรื่องสำคัญ ๆ ที่ตนเองไม่มีความรู้ มีความเข้าใจ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ จึงให้ประชาชนพิจารณาเลือกตัวแทนที่เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถสามารถเข้าไปทำหน้าที่แทนตน และให้ผู้แทนไปเลือกฝ่ายบริหารทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเองเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง โดยต้องอาศัยหลักเมตตาภัยกรรมคือทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยความเอื้อเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน เป็นหลัก ยึดมั่นในประโยชน์ส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักสามัคคีมีเมตตาไม่ตรีต่อกันและกัน เพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริงของตนเอง และชุมชน^{๑๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมเป็นการเลือกตัวแทนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติไปออกกฎหมายและบริหารประเทศ ซึ่งประชาชนจะต้องยึดมั่นในหลักเมตตาภัยกรรมทำการด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อให้ได้คนดีเข้าไปพัฒนาท้องถิ่นและประเทศตามความต้องการของตนเองและชุมชน

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐบันทึกฐานของหลักความมีเมตตา ดำเนินการประสานกลไกทั้งภายในและนอกชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๓} จากประสบการณ์ด้านการพัฒนาชุมชน ประชาชนสามารถเรียนรู้และปรับตัวอย่างเท่าทันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยใช้กลวิธีที่หลากหลาย ใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชุมชน ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลครบถ้วน เข้าใจสถานการณ์ทางการเมือง รวมกันวางแผนดำเนินงานผ่านการจัดเวทีประชาคม เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด วิเคราะห์ปัญหา ร่วมวิธีการบูรณาการ การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งทางการเมืองท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับชาติ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้สึกร่วมกันและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธิหนึ่ง โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่

^{๑๑} สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจนครบาล ๔, วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสสร สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนook, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสนาทรงมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกรักการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทย และประชาชน เป็นสำคัญ^{๑๕}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญ ประชาชนในชนบทปัจจุบันค่อนข้างจะเข้าใจและรู้ว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในลักษณะไหน เพราะสถานการณ์ความเห็นต่างทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสอนให้ประชาชนรู้ว่าจะต้องปฏิบัติและปรับตัวเองอย่างไรให้ปรับตัวเท่าทันกับระบบประชาธิปไตย ซึ่งนี้อาจจะเป็นพื้นฐานที่ได้รับมาจาก การนับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักสารานุรักษ์ที่เอื้อให้คนชนบทอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์พื่น้อง ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน เอื้อเพื่อแผ่ต่อ กัน อยู่ร่วมกันอย่างเห็นอกเห็นใจกัน คำนึงถึงความสงบสุขของชุมชนเป็นหลัก จึงทำให้ความเห็นแตกไม่ถึงกับต้องกระทำการใดที่แตกต่างจากเดิม แต่หันมาใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่และการดำเนินชีวิตร่วมกันระหว่างประชาชนต่อประชาชนและประชากับข้าราชการก็ลดช่องว่างลงมากในปัจจุบัน เพราะกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันใกล้ชิดมากขึ้น และต่างก็รู้ว่าจะวางท่าทีต่อ กันอย่างไร นี้ส่งผลถึงความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเห็นได้ชัด^{๑๖}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ ประชาชนในปัจจุบันเข้าใจดีตามสถานการณ์การปกครองระบบประชาธิปไตยของประเทศไทย อย่างใกล้ชิดยิ่ง สถานการณ์การเมืองที่ทำให้ประชาชนมีความเห็นทางการเมืองที่หลากหลายในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ยิ่งกระทุ่นให้ผู้แทนของประชาชนต้องลงมาพบปะพูดคุยกับประชาชนมากยิ่งขึ้น เป็นการสื่อสารสองทาง คือจากประชาชนถึงผู้แทนและจากผู้แทนถึงประชาชน แต่ถึงจะมีความหลากหลายทางความคิดเห็นทางการเมือง แต่พระระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนรู้ว่าจะต้องปฏิบัติและปรับตัวเองอย่างไรที่จะไม่ให้ความการกระทำที่ห่วงกลุ่มที่เห็นต่างทางการเมือง นี้น่าจะตรงกับหลักทางพระพุทธศาสนาเรื่องสารานุรักษ์^๖ โดยเฉพาะข้อ เมตตาภัยกรรม การทำและปฏิบัติต่อ กันด้วยเมตตา จึงทำให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างฉันท์ถ้อยอาศัยกัน เอื้อเพื่อแผ่ต่อ กัน เห็นอกเห็นใจกัน คำนึงถึงความสงบสุขของชุมชนเป็นหลัก เป็นลักษณะที่เห็นต่างแต่ไม่แตกแยกหรือแบกแยก^{๑๗}

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายทวี พาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองไขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองไขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลบาก จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายไฟจิตร ศรีวิราน, อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ประจำประเทศไทย จังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตในชุมชนของตนเอง โดยรู้จักวิธีใช้อำนาจในการตรวจสอบและความคุ้ม การทำงานของผู้แทนระดับห้องถิน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงสนับสนุนเจตดตามผ่านสื่อต่าง ๆ ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแฉลง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแฉลงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในรูปแบบการเมืองภาคประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะและชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งใด ๆ ด้วยสันติวิธีและมีความรับผิดชอบร่วมกันตามหลักสารานุยธรรมที่มุ่งเคราะห์ซึ่งกันและกันทางการกระทำ คำพูดและเคารพต่อสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น เคราะฟในกฎ ระเบียบและกฎหมายของสังคม รวมถึงมีเสรีภาพและใช้เสรีภาพของตนเองในขอบเขตโดยไม่ไปละเมิดเสรีภาพของคนอื่น^{๑๘} ส่งเสริมให้องค์กรทางสังคมทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยการรู้ประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ร่วมมือกันในการทำงานโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน^{๑๙}

การมีส่วนร่วมในการสร้างประมานให้เอื้ออำนวยต่อการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิน รวมทั้ง จัดทำโครงการนำร่องที่เน้นวิธีการจัดสร้างประมานในลักษณะงบอุดหนุนทั่วไปแก่หน่วยงานที่มีความพร้อมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ บางครั้งอาจจะให้ยุบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถินเพื่อผลประโยชน์ของคนในท้องถินและช่วยทำให้มีฐานทรัพยากรในการบริหารงานมากขึ้น โดยอาจทำเป็นข้อเสนอจุ่งใจทางการคลังโดยให้อำนาจการใช้งบประมานแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถินที่จะดำเนินงานร่วมกันด้วยเมตตา พร้อมกำหนดเป็นมาตรฐานในการให้บริการสาธารณสุขให้ประโยชน์ของคนในท้องถินร่วมกัน ต้องแก้กฎหมายให้คนในท้องถินปากของตนเองบทบาทของผู้นำที่อยู่ในสังคม ในชุมชนที่สามารถจะรับรู้ถึงปัญหาได้เป็นอย่างดี^{๒๐} ข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถินซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนปัญหาต่างๆ ของประชาชนโดยการทำประมาน โดยเริ่มต้นของการทำแผนของท้องถิน ไม่ว่าจะเป็นระดับตำบลหรือว่าระดับเทศบาล ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยในการจัดทำแผน จะต้องเชิญตัวแทนองค์กรที่อยู่ในชุมชน เชิญประชาชนตัวแทนทั้งหมดของหมู่บ้านมารับฟังรูปแบบแผนแม่บทหรือแผนของชุมชนในเขตเทศบาลก็ต้องเชิญตัวแทนของชุมชนในเขตเทศบาลไม่ว่าจะเป็นตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะมาทราบข้อมูลปัญหาต่างๆ

^{๑๘} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษตร, อธีร สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พศ.ดร.เมธาวันร์ โพธิรัตน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายทวี ผลิตี้, นายกเทศบาลตำบลลองโขง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เพื่อที่จะนำเสนอให้กับผู้ที่ขาดห่วงนำมารแก้ไขปัญหา เป็นไปตามระเบียบที่เราจะต้องรับทราบข้อมูลนอกจากจะทำประชามติแล้ว ก็อาจมาจากตัวแทนของประชาชนทุกระดับในความรับผิดชอบของแต่ละพื้นที่ หรือว่าอาจมาจากตัวแทนประชาชนโดยตรงมาถึงผู้บริหารท้องถิ่น อันนี้เป็นผลสะท้อนที่อาจจะเป็นเรื่องรายได้ สุขภาพ การศึกษา เศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนจากท้องถิ่นให้กับท้องถิ่น เป็นปัญหาที่จะต้องมานั่งคิดในการแก้ปัญหา เพราะปัญหาที่ประชาชนได้สะท้อนออกมานั้นเป็นปัญหาที่เป็นจุดหนึ่งในปัญหาใหญ่บางครั้งเป็นปัญหาที่สะท้อนมาnan เป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขจากท้องถิ่น หรือปัญหาที่เกินศักยภาพของท้องถิ่น ปัญหาที่อาจขัดต่อระเบียบในการที่จะเข้าไปคุ้มครองท้องถิ่น ^{๒๐} ขั้นตอนการเข้าไปคุ้มครองนั้นเป็นระเบียบขั้นตอนของการเข้าไปคุ้มครองไม่ให้เกิดการทับซ้อนในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะมีการประสานแผนกัน เสียงสะท้อนจากพื้นท้องประชาชนในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นให้ตัวเองนั้น คือ มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบครัวนั้นมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น สังคมมีความเข้มแข็งมีคุณภาพชีวิตของพนักงานดีขึ้นกว่าเดิม เพราะฉะนั้น เป็นคำาณที่จะต้องมาพูดกันว่า ทำไมคุณภาพชีวิตถึงไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบการศึกษา เรื่องอาชีพ เรื่องสุขภาพพลานามัยของประชาชน เพราะฉะนั้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีระเบียบปฏิบัติในการที่จะเข้าไปแก้ปัญหา ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบทั้งจังหวัดไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของเทศบาลหรือว่าพื้นที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นพื้นที่ทั้งจังหวัดที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรบริหารส่วนจังหวัด ที่จำเป็นที่เข้าพยายามจะดันตนในการที่จะให้อยู่รอดในสังคม จะต้องดันตนทำงานหากินในการที่จะให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ในการที่จะหารายได้มาเพื่อดำรงชีวิตและสร้างความมั่นคงให้ครอบครัว ^{๒๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกແຄลงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองหรือภาคประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนหรือองค์กรทางสังคมเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาประเทศในทุกกิจกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับระบบการศึกษา อาชีพ และรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งเรื่องสุขภาพพลานามัยของประชาชน ลดคล้อย跟กับทฤษฎีความต้องการที่มีเกียรติยศซื่อสัตย์ (Self-esteem needs) ของมาสโลว์ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

(๒) เมตตาจีกรรม พูดด้วยความปราณາดีต่อ กัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

การรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการสมัครเป็นผู้นำท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ เป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตยโดยตรง รวมไปถึงการเป็นกรรมการหมู่บ้าน กรรมการกองทุนหมู่บ้านถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง เพราะเป็นทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายตรวจสอบ และควบคุมการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ที่

^{๒๐} สมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจนครบาลภาค ๔, วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สมภาษณ์ นายชุม โพนซัยยา, กำนันตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เกี่ยวข้อง^{๒๓} มีความจำเป็นที่จะต้องยึดมั่นในหลักสารานุยธรรมข้อเมตตาวจีกรรม คือการพูดด้วยความหวังดีมีเมตตาต่อกันและกัน เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่จะจำความสามัคคีมาสู่ชุมชน โดยเฉพาะในสถานการณ์การเมืองที่มีความขัดแย้งสูงอย่างเช่นปัจจุบันซึ่งคนทุกคนย่อมมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับและเคารพในศักดิ์ความเป็นมนุษย์ของตนเองเท่าเทียมกับบุคคลอื่น^{๒๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง เช่น การประชุมหารือเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาเหล่านั้นว่า เกิดมาจากปัญหาที่ควรแก้ไขหรือไม่ ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเหล่านั้นใหม่ ทำไมเราจึงควรร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทุกคนแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล พร้อมการรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพะเบียบของสังคม ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งในการแสดงออกจะต้องใช้เมตตาวจีกรรมเป็นรากฐานเพื่อให้เกิดการตอบสนองต่อความต้องการในทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีจิตสาธารณะเสียสละเพื่อส่วนรวมของทุกคนในชุมชน ที่ไม่ปล่อยประณีตด้วยร่วมกันขวนขวยช่วยเหลือ ตลอดจนไม่ปิดกันโอกาสของบุคคลอื่นที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วยการให้คำแนะนำด้วยไมตรีจิต ถือว่าเป็นการใช้เมตตาวจีกรรมในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง^{๒๕}

การใช้เมตตาวจีกรรมทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นผู้อุทกุ形式 ทำหน้าที่บริหาร ติดตามและควบคุม ตรวจสอบผลการดำเนินงาน เริ่มตั้งแต่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับความต้องการปัจจัย^๔ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้เชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคมด้วยตนเอง แต่ภายหลังเมื่อจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้น และสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยทางตรงจึงทำได้ในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน หรืออาจจะรวมไปถึงการถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายบุคคลหรือทั้งสภา^{๒๖}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นปัญหาที่ท้าทายและสะท้อนนานาจณาภัยไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง บางครั้งเป็นปัญหาที่เกินศักยภาพ

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ ศรีวรวาน อธิศษามาชิกรายภูรังหวดนครพนมพรrocเพื่อไทย. วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกวัช อภิจันโต, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธินายิก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ. วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ของท้องถิ่นหากจะทำให้กระบวนการพัฒนาให้เต็มศักยภาพอาจจะต้องแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบ ต่างๆ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้าไปแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพชีวิตได้มากขึ้น เพราะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชนในการที่จะ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิต ของคนท้องถิ่นด้วยตนเองเนื่องจากท้องถิ่นเข้าใจปัญหา รู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รู้ถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีในการปฏิบัติให้กับพื้นท้องประชาชนเป็นอย่างดีหน่วยงานราชการและภูมิภาคควรทำหน้าที่ เป็นที่ปรึกษา ส่วนกลางគรอดูบทบาทการกำกับดูแล จะเป็นหนทางหนึ่งในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๗}

สรุปได้ว่า การใช้เมตตาจีกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของ ประชาชนโดยตรงเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการ ปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถ สนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การใช้เมตตาจีกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมของ ประชาชนอาจเป็นในรูปแบบดังต่อไปนี้

๑. กำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตาม เจตนาرمณ์ของประชาชนในท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่ กฎหมายบัญญัติ

๒. สมาชิกสภาพท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

๓. ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการเห็นชอบของสภาพท้องถิ่น

๔. ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อาจมาจากวิธีอื่นตามที่กฎหมาย กำหนด แต่ต้องดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน

๕. การดำเนินงาน อปท. สภาพท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ต้องเปิดเผยข้อมูลและดำเนินการ ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

๖. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่น มีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอขอรับบัญญัติหรือเพื่อต่อ ถอนสมาชิกสภาพท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ^{๒๘}

ระบบการปกครองประชาธิปไตยของไทยเป็นระบบประชาธิปไตยแบบผู้แทน โดยกำหนดให้ ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนเพื่อเสริมบทบาทของผู้แทนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อให้

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายทวี พาใต้, นายกเทศบาลตำบลลองโขง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ดร.ประวัศร์ สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและ สวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

ผู้แทนทำหน้าที่แทนประชาชนในการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อมของประชาชนไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติและรัฐบาล รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายสำคัญ ๆ ใน การขับเคลื่อนการบริหาร ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนดีขึ้นตามความต้องการและความจำเป็น^{๒๙} โดยประชาชนคาดหวังว่า การพัฒนาชีวิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งปัญหาปากท้องของประชาชนจะต้องได้รับการนำไปสู่การแก้ไขโดยรัฐบาล ผ่านตัวแทนของพวกเข้า ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนในระดับห้องถีน จนถึงตัวแทนในระดับชาติ ด้วยความสุจริต โปร่งใส มีไมตรีจิต มีความปรารถนาดีต่อประชาชนอย่างแท้จริง มีการเสวนาปราศรัยกับประชาชนด้วยปัญญาจาก็มีเมตตาเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่พูดดีเฉพาะเวลาต้องการการคะแนนเสียงจาก ประชาชนเท่านั้น ต้องปฏิบัติด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เชื่อถือ^{๓๐} เนื่องจากสถานการณ์การเมืองในทศวรรษที่ผ่านมาเต็มไปด้วยความขัดแย้งเห็นต่างทางการทางการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่จึงอยากเห็นผู้แทนที่มีศักดิ์สิทธิ์ในการพูด การเจรจา รู้จักความคุ้มครองมั่นคง ความรู้สึก มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่าย^{๓๑}

สรุปได้ว่า การใช้เมตตาจีกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดย อ้อมของประชาชนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยประชาชนรู้จักเลือกตัวแทนทั้ง ระดับห้องถีน และระดับชาติ ที่รู้จักใช้ศักดิ์สิทธิ์ในการพูด การเจรจา รู้จักความคุ้มครองมั่นคง ความรู้สึก มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่าย

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมในการเมืองระดับห้องถีน ผู้นำจะใช้หลักเมตตา จีกรรมด้วยการเชิญให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งและจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการและผู้รับผิดชอบแต่ละบทบาทหน้าที่จากกลุ่มสมาชิก มีความรับผิดชอบดีและสามารถ ปฏิบัติงานได้ดี เพื่อมอบหมายงานด้านที่ถนัดและชำนาญเพื่อกระบวนการทำงานร่วมกัน เช่น อาสาสมัครสำรวจบ้าน เมื่อได้บุคลากรแล้วมีกระบวนการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แนวคิดทฤษฎีต่างๆ เช่น ทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายเริ่มต้นด้วยหลักการประภูติของเจ้าหน้าที่ซึ่งจะมีผลในการยับยั้งให้ คนร้ายไม่กล้ากระทำการมิชอบ โดยอาศัยพ่อแม่ญาติพี่น้องให้ความรู้และค่อยแนะนำลูกหลานที่อยู่ใน วัยเสี่ยงให้มีความรักสามัคคี ความสุขสงบ และศีลธรรมอันดีงามของชุมชน^{๓๒} ต่อด้วยทฤษฎีชุมชน สัมพันธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมเนื่องจากประชาชนทราบใน

^{๒๙}* สมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐}* สมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลลองโขง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑}* สมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๒}* สมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่จึงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ข้อมูลที่ต้องการเพื่อจะได้ใช้ประกอบในการป้องกันอาชญากรรม สุดท้ายจะต่อด้วยทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมซึ่งจะใช้แนวคิดนี้เพื่อประกอบในการจัดพื้นที่ที่เป็นที่พักอาศัยหรือที่สาธารณะซึ่งทุกคนจะต้องดูแลร่วมกันหรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้กำลังของอาสาสมัครตำรวจบ้านพร้อมเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบปราบภัยในพื้นที่ในช่วงเวลาที่เหมาะสมสามารถป้องกันอาชญากรรมได้ร่วมกันจัดเรรายาม ตั้งกฎติกาของหมู่บ้าน การควบคุมบุคคลกลุ่มเสี่ยง และการแจ้งเบาะแสของคนร้ายกำหนดมาตรการป้องกัน อันได้แก่มาตรการป้องกันพื้นฐาน มาตรการป้องกันตามปกติและมาตรการป้องกันในเชิงรุก ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงในทรัพย์สินและชีวิตของตนเองและชุมชน^{๓๓}

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพราะประเทศที่พัฒนาการเมืองของการปกครองในระบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว จะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบนี้โดยกว้างขวาง โดยการรับรองสิทธิ公民มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยให้โอกาสประชาชนทำหน้าที่เป็นสื่อที่จะสะท้อนปัญหาผ่านตัวแทนหรือสะท้อนปัญหาโดยตรงผ่านช่องทางที่ทางรัฐบาลจัดตั้งขึ้นมา และมีการติดตามผลด้วยตนเองหรือด้วยรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน^{๓๔} และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมนี้มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยในระดับห้องถิน เพราะประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ทำให้ประชาชนเข้าใจในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชุมชน ประชาชนรู้จักใช้สิทธิตามบทบัญญัติทางกฎหมาย โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เป็นไปตามหลักเมตตาธรรม ที่เน้นปลูกฝังให้ประชาชนมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ชุมชน ประเทศไทย และสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ^{๓๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักเมตตาธรรม ประชาชนการมีส่วนร่วมด้วยการทำหน้าที่เป็นสื่อที่จะสะท้อนปัญหาผ่านตัวแทนหรือสะท้อนปัญหาผ่านผู้นำองค์กรด้วยความปรารถนาดีไม่ตรึงใจ เพื่อประโยชน์ของตนเองและของส่วนรวมด้วยความเสียสละ

๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลง

พื้นฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในข้อนี้ของประชาชนนั้นเป็นการรวมตัวกันเป็นองค์กรภาคประชาชน เพื่อมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐด้วยการสื่อสารหรือการเจรจาพูดคุยให้เกิดผลต่อความต้องการของประชาชนและผลประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการ

^{๓๓} สมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลดาก จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๓๔} สมภาษณ์ นายทวี พาเต้, นายกเทศบาลตำบลลองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} สมภาษณ์ นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลลองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

เมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง เป็นกระบวนการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญว่าสังคมจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากการเมืองร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง^{๓๒} ถ้าในสังคมหรือชุมชนที่ภาคประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมหรือชุมชนนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ^{๓๓} การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของภาคประชาชนจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนกับองค์กรทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาชนกับรัฐบาลซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการของประชาชนทั้ง ๕ ระดับตามทฤษฎีของมาสโลว์^{๓๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลงตามหลักสารณียธรรมว่าด้วยข้อ เมตตา วจีกรรมนั้น ภาคประชาชนสามารถเข้ามาร่วมจัดทำข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนปัญหาต่างๆ ของประชาชนในรูปแบบประชาคม โดยเริ่มต้นของการทำแผนของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นระดับตำบลหรือว่าระดับเทศบาล ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย^{๓๕} ในการจัดทำแผน จะต้องเชิญตัวแทนองค์กรภาคประชาชนที่อยู่ในชุมชน หรือ เชิญตัวแทนประชาชนทั้งหมดในหมู่บ้านมารับฟังรูปแบบแผนแม่บทหรือแผนของชุมชน ในเขตเทศบาลก็ต้องเชิญตัวแทนภาคประชาชนในเขตเทศบาลไม่ว่าจะเป็นตัวแทนของประชาชนหรือตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะมาทราบข้อมูลปัญหาต่างๆ เพื่อนำเสนอให้กับผู้ที่ขาดห่วงให้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิผล^{๓๖} อันนี้เป็นผลลัพธ์ที่ต้องมาจากโดยตรงของตัวแทนภาคประชาชนเกี่ยวกับเรื่องรายได้ สุขภาพ การศึกษา ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งน้ำ สินค้าโอทอป เศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนจากท้องถิ่นให้กับท้องถิ่น เป็นปัญหาที่จะต้องมานั่งคิดในการแก้ปัญหา เพราะปัญหาที่ประชาชนได้สะท้อนออกมานั้นเป็นปัญหาที่เป็นจุดสำคัญที่อาจจะเป็นปัญหาที่สะท้อนมา ที่เป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขจากท้องถิ่น หรือเป็นปัญหาที่เกินศักยภาพของท้องถิ่น และอาจจะเป็นปัญหาที่อาจขัดต่อระเบียบในการที่จะเข้าไปดูแลของท้องถิ่น แต่เป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชน เสียงสะท้อนจากภาคประชาชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบการศึกษา เรื่องอาชีพ เรื่องสุขภาพพลาنمัยของประชาชนถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลงตามหลักเมตตา วจีกรรมที่จะต้องได้รับการ

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมราพันธ์ โพธิธิรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์, นายเทียนอัน แสงพรหมชัย, นายนกองค์การบริหารส่วนตำบลวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อวิจันโน, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงแกะ, อธีรสมายกิสราผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอธีรรัตน์ ช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสสร สุภาธร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

แก้ไขอย่างถูกต้องรวดเร็วและด้วยไมตรีจิต อันเป็นไปเพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกและสงบสันติ ของสังคม^{๕๐}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลลงตามหลักเมตตา วิจกรรมเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาประเทศในปัจจุบันที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชนในรูปแบบการสื่อสารผ่านผู้แทนทุกระดับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบบั้งยืน

(3) เมตตามโนกรรມ คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงที่มีเมตตามโนกรรມ คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกันเป็นฐานนั้น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งจะใช้ในสมัยที่ยังไม่มีประชาชนหรือชุมชนจำนวนมาก ประชากรยังมีจำนวนน้อยที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ประชาชนหรือพลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในรูปแบบของ “สภา” ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยแต่ความต้องการปัจจัยสี่จะถึงความต้องการสูงสุดในชีวิต ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ยังไม่มีระบบตัวแทนประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับในสังคมของตนเองขึ้นมาเองและบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนด้วยตนเอง โดยอาศัยความสามัคคีและความคิดที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสันติเป็นหลักยึดเหนี่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยากน้อยมาก เพราะทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งในสมัยพุทธกาลมีหลายแคว้นที่มีลักษณะการปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยตรง เช่น แคว้นสักกะ แคว้นโกลิยะ แคว้นวชชี เป็นต้น^{๕๑} ทำให้การเมืองการปกครองในลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงไม่มีโครงสร้างที่สลับซับซ้อนมาก ทำให้การคิด พูด และปฏิบัติต่อ กันในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง มีความระลึก ปรารถนาดีต่อกันและกันมากกว่าที่จะเกิดความขัดแย้งในการแสวงหาประโยชน์จากคนอื่นหรือจากสังคม เพราะทุกคนมีส่วนร่วมโดยตรงในทุกเรื่องและทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชนของตนเอง แต่ภายหลังเมื่อจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงจึงกลายเป็นเรื่องยากที่จะสามารถทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้ามาใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยทางตรงจึงทำได้ในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน หรืออาจจะรวมไปถึงการถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบุคคลหรือหัวหน้าสภา จึงมี

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธินายิก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระทำด้วยเมตตาภัยกรรม ไม่ใช่กระทำตามความต้องการของตนเองหรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง^{๕๓}

ในพื้นที่ของจังหวัดสกลนครที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงจะเป็นเรื่องของการเข้ามาร่วมเสนอปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนหรือหมู่บ้านของตนเองโดยเฉพาะปัญหาเรื่องปากท้องที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน และเหตุผลที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ เพราะสถานการณ์ทางการเมืองที่ถูกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกรูปแบบที่เข้าถึงประชาชนโดยตรงในปัจจุบันที่เร้าให้ประชาชนต้องเรียนรู้ให้เท่าทันสถานการณ์การเมืองไทยโดยตรงทั้งระดับห้องถูนและระดับชาติ โดยประชาชนเชื่อว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในระบบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนสามารถนำความอยู่ดีกินดี ความสุข ความเสมอภาค ภาระรับภาระสู่ชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน^{๕๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักเมตตามโนธรรม คิดด้วยความปราณາดีต่อ กันเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในสมัยที่ยังไม่มีประชาชนหรือชุมชนจำนวนมาก ประชาราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้วยการทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในรูปแบบของ “สภา” เพื่อพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการปัจจัยสี่เจ็นถึงความต้องการสูงสุดในชีวิต

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนจำเป็นต้องมีเมตตามโนธรรม เป็นหลักที่จะทำให้ประชาชนมีหลักในการเลือกผู้แทนในระดับห้องถูนและในระดับชาติที่คุณภาพเข้าใจปัญหาของประชาชน มุ่งที่จะทำประโยชน์เพื่อประชาชน ไม่ใช้อำมสิสินจ้างในการจูงใจให้ประชาชนไปทำการเลือกตั้ง ในขณะเดียวกันประชาชนต้องมีจิตคิดปราณາดีต่อชุมชนและสังคม จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อผลักดันให้ผู้แทนทำหน้าที่สนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๕} การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนท่านนั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุมตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลที่เป็นผู้ออกนโยบายบริหารประเทศและแปลงนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติในรูปของผลงาน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นตามเป้าหมาย^{๕๖} การคิดดีมีเมตตาจึงเป็นตัวควบคุมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

^{๕๓} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมราพนธ์ โพธิธิรโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายทวี พาเต้, นายกเทศบาลตำบลลองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนook, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสนา haban ทิศการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายทวี พาเต้, นายกเทศบาลตำบลลองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

โดยอ้อมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องหน้าที่พื้นฐานของประชาชนในรัฐธรรมกบบังเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ และการกำหนดให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน^{๔๗} แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและบริหารในทุกระดับจะต้องสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น แก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนด้วยความสุจริต โปร่งใส มีมาตรฐาน มีความปรารถนาดีต่อประชาชน ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยจิตมตตา หวังดี เป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว^{๔๘}

เมตตามโนกรรมจะเป็นตัวกำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อม ทำให้ประชาชนตั้งจิตปรารถนาดีเมอบำ jal ให้ตัวแทนหรือผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในปัญหาสำคัญ ๆ เพราะตนไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจในรายละเอียดและข้อเท็จจริงในประเด็นปัญหาเหล่านี้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบในทางเสียหายต่อตนเอง ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมได้ จึงกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตัวแทนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่เป็นคนดี มีความรู้ มีความสามารถเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และให้ผู้แทนไปเลือกฝ่ายบริหารทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสอดคล้องต่อความต้องการของตนเอง และชุมชน^{๔๙}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมโดยการใช้หลักเมตตามโนกรรม ประชาชนต้องเลือกตัวแทนด้วยความคิดดี คิดด้วยเมตตา มีความปรารถนาดี เป็นเบื้องต้นจึงสามารถเลือกตัวแทนที่ดี มีคุณภาพ มีความสุจริตและเที่ยงธรรมไปทำหน้าที่แทนตนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยมีเมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดี และมีหน้าตาอิ้มเย้มแจ่มใส่ต่อกันในการใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ การตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและคนในชุมชน ประชาชนจะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเพื่อยกระดับฐานะของชุมชนของตนให้ดีขึ้นในทุกด้านผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ด้วยกลวิธีที่หลากหลาย ผ่านทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดการ

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ ศรีวราห์, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราชภัฏพระนครเพื่อไทยจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสสร ศุภารักษ์, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ดำเนินงานที่สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชุมชนและวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น^{๕๐} มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานผ่านการจัดເວทีประชุม ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ โดยให้ประชาชนมีหน้าที่ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม เสียงภาษาอีกราชการที่กวางใหญ่บัญญัติ ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุรูปข้อเมตตาฯในกรรมาฯ คิดดี หวังดี และตั้งใจตั้งต่อ กัน^{๕๑}

สรุปได้ว่า เมตตาฯในกรรมาฯ เป็นหลักการสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จะทำให้ประชาชนใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตในชุมชนของตนเอง โดยสติสัมปชัญญะที่เมตตาฯ เป็นที่ตั้ง

๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถูกแลง

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านการเมืองภาคประชาชนในประเทศไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อภาครวมของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยอย่างมาก ภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยมาจนถึงปัจจุบัน การร่วมตัวกันของภาคประชาชนที่ไม่มีเมตตาฯในกรรมาฯ เป็นตัวกำกับจะทำให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยกร้าวเล็กยากที่จะแก้ไขให้กลับมามีความสามัคคีตามหลักสารานุรูปได้^{๕๒} การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถูกแลงในรูปของการเมืองภาคประชาชน จำเป็นต้องมีความหวังดีต่อโดยยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีไม่เกิดความแตกแยกจนไม่สามารถหาข้อยุติได้^{๕๓} การแก้ปัญหาความแตกแยกและการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจะต้องอาศัยหลักเมตตาฯในกรรมาฯ คิดดีต่อ กันด้วยเมตตา ตั้งใจตั้งต่อ ไม่มีอคติ รักษาเงื่อนไขส่งเสริมให่องค์กรทางสังคมทุกฝ่ายเข้ามายื่นร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คือให้ประชาชนเข้าใจและห่วงใยในอำนาจอิปไตยของตนเอง มีความอดทนอดกลั้น

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรหมชารี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาสงวน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายเจริญ จารย์โภมาล, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อธิศร พeilayangkach, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภพ อวิจันโต, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

มีการยับยั้งชั่งใจในการกระตุนหรือก่อปลูกเร้าจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์การเมืองจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยคำนึงถึงความสงบสันติของสังคมและประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลัก^{๕๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลลงแบบมีมิตตามโนกรรมเป็นรากฐานนั้น ประชาชนจะต้องเรียนรู้และเคราะฟในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายของบุคคลอื่น การใช้สิทธิหรือเสรีภาพจะต้องไม่เกินขอบเขตจนไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม โดยคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตา yi แม้จะ แจ่มใส่ต่อกัน ให้อภัยกัน ดังเช่นพระภิกษุชาวโภสพที่ถูกชาวบ้านคverb ารเนื่องจากมีความขัดแย้ง แตกแยกกันอย่างรุนแรง จนท้ายที่สุดทำให้เกิดความสามัคคีกันและอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจระลึกถึงกันด้วยความหวังดีและคำนึงถึงผลกระทบในทางเสียหายและนึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ถือว่าเป็นแบบอย่างการมีส่วนร่วมแบบถูกแลลงด้วยการอาศัยพลังทางสังคมเข้ามาแก้ไข^{๕๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลลงในรูปแบบของการเมืองภาคประชาชนจำเป็นต้องมีหลักคิดต่อกันด้วยมิตตาเป็นฐาน เพราะเมื่อมีกลุ่มโอกาสที่จะทำให้อิทธิพลของกลุ่มเกิดการครอบงำการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลมีมากขึ้น การตั้งจิตปราณາดี และมองกันในแง่ดีจึงมีความจำเป็นในการทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมืองอย่างถูกต้อง

(4) สารานุกรม กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

การกระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรให้ทั่วถึงกันเป็นหลักการของสารานุยธรรมข้อที่ ๔ ซึ่งการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง เป็นเพราะต้องการได้รับผลประโยชน์จากที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานในการเมืองระดับห้องถินหรือระดับชาติ อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ซึ่งรูปแบบที่ประชาชนในครั้งที่ประชารยังไม่มีจำนวนมาก ทุกคนจะช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผน ช่วยกันทำ และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ประชาชนทุกคนจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ขับเคลื่อนนโยบาย นำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดผลร่วมกัน ร่วมทั้งช่วยติดตาม ตรวจสอบ ควบคุม และประเมินผลเพื่อให้งานสัมฤทธิผลอย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์ที่ทุกคนช่วยกันกำหนดขึ้น^{๕๖} การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ประชาชนหรือผลเมืองของรัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ขาด วินิจฉัย และตัดสินใจร่วมกันในกรณีที่มีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาในวินิจฉัยและตัดสิน เป็นการปกคล้องของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยไม่มีใครเป็นตัวแทนใคร แต่ทุกคนทำหน้าที่และรับผิดชอบในการกำหนดกฎหมายที่กติกา ระเบียบ แบบแผน และข้อปฏิบัติในสังคมร่วมกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบประชาธิปไตยในยุคเริ่มต้นก่อนที่จะมีระบบ

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายทวี พაเต้, นายกเทศบาลตำบลลองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายชุม โพนซัยยา, กำนันตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ ดร.ประภัสสร สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

ตัวแทน เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อผลประโยชน์ทางการเมืองการปกครองของชุมชนของตนเองหลักสาธารณะโดยได้มาแบ่งกันกินกันใช้อย่างเท่าเทียมกันซึ่งสอดคล้องกับหลักความต้องการในชีวิตของมนุษย์^{๕๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนโดยตรงในเรื่องของการแบ่งปันผลประโยชน์หรือทรัพยากรจะต้องแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็จากจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคกันทั่วถึง สุจริตและโปร่งใส ยึดส่วนร่วมเป็นหลักสำคัญ

๖. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

เมื่อการเมืองเปลี่ยนมาเป็นการเมืองแบบตัวแทน เพราะจำนวนประชากรมีจำนวนมาก ยากที่ทุกคนจะเข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการผลประโยชน์ด้วยตนเองได้ทุกคน จึงได้มีการเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายนิติบัญญัติก็เลือกฝ่ายบริหาร เป็นผู้บริหารผลประโยชน์ในรูปของงบประมาณแผ่นดิน และการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ประชาชน และทรัพยากรแผ่นดินที่ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะใช้สอยและบริโภคร่วมกัน จึงได้มีการเขียนรัฐธรรมนูญขึ้นมาเป็นกฎหมายแม่บท ที่กำหนดวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนผ่านการเลือกตั้งตัวแทน ซึ่งกำหนดเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน ทุกรอบตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ ซึ่งเรียกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม ที่กำหนดหน้าที่พื้นฐานของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและมีสิทธิเสรีภาพในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อให้รัฐจัดสรรผลประโยชน์แก่ประชาชนในฐานะพลเมืองอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม^{๕๕}

ในส่วนของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยการเลือกตั้งตัวแทนของจังหวัดเข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมาย และควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์เข้ามาในพื้นที่อย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร^{๕๖} ในการเลือktตัวแทนตามสิทธิของทางราชการของชาวจังหวัดสกลนครจะดูที่ปัจจัยเรื่องความมั่นคงทางอาชีพเป็นหลัก ผู้แทนต้องเป็นปากเป็นเสียงของประชาชนในการนำปัญหาของประชาชนไปให้ฝ่ายบริหารแก้ไขพัฒนาพื้นที่ให้เจริญก้าวหน้าตามแผนงานที่วางไว้ และเป็นไปตามนโยบายที่นักการเมืองที่เป็นตัวแทนได้หาเสียงไว้^{๕๗} ประชาชนจึงพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้แทนในเรื่องความรู้ความสามารถ เข้าใจปัญหาในท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ มีอธิบายศัพด์ไม่ตรึงใจ มีความประณญาตต่อประชาชนอย่างแท้จริง มีผลงาน

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายทวี ผลิตี้, นายกเทศบาลตำบลลองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เป็นที่ประจักษ์ เข้าถึงประชาชนชน และมีความสั่นร่วมทางการเมืองในการลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชน ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยจิตเมตตา หวังดี เป็นกันเองกับประชาชน เข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว สามารถช่วยเหลือประชาชนได้ในยามที่ประชาชนเดือดร้อน ไม่ละเลยเพิกเฉยต่อข้อร้องเรียนและปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และมีภาพลักษณ์และการกระทำที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ตามหลักสาธารณูปโภคแบบปั้น lakoplak ^{๖๓}

สรุปได้ว่า การเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์แทนตนเพื่อติดตามควบคุมให้ฝ่ายบริหารจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ทั่วถึง และเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติให้เป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบสาธารณูปโภค รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรม มีสำนึกรักษาสังคมร่วมกัน เกิดพลังความสามัคคี สร้างกระบวนการ การเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน บริบทชุมชนที่มีการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเพื่อให้ทำงานร่วมกัน ส่งผลให้เกิดผู้นำและภาวะผู้นำของคนในชุมชน มีการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน เกิดการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนต้นทุนทางสังคมที่มีในชุมชนเกี่ยวกับระบบเครือญาติ ระบบอาชญากรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และฐานทรัพยากรผ่านระบบการเมืองแบบมีส่วนร่วม จนเกิดการพื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาในระบบสวัสดิการของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากการเมืองทุกระดับ ^{๖๔} และเกิดผลต่อการสร้างภาวะผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ประชาชนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและต่อผู้นำร่วมถึงตัวแทน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการประสานงานระหว่างประชาชนอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในการรักษาความสงบสุขของชุมชน ^{๖๕} และเมื่องานสำเร็จผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการงานได้รับเกียรติยกย่องชมเชย ได้รับประกาศเกียรติคุณการสนับสนุนจากภาครัฐหรือคณะกรรมการชุมชนโดยผ่านระบบงบประมาณและได้รับการสนับสนุนด้านสวัสดิการ สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับความต้องการของคน ^๔ ขั้นของมาสโลว์ ที่คนทุกคนต้องการได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในรูปของงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากร และสวัสดิการอื่นเพื่อการดำเนินชีวิต ^{๖๖}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักสาธารณูปโภค การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรม เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายชุม โพนซัยยา, กำนันตำบลบ้านโนน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจนครบาล ๔, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลปาก จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ของประชาชนหั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่จะทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบการจัดสรรงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ และสวัสดิการที่ฝ่ายบริหารดำเนินการให้แก่ประชาชน

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่ง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่งตามหลักสาธารณูปโภคเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีเสริภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การติดต่อสื่อสารถึงกัน เสริภาพในทางวิชาการ การเข้าถึงข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ การร้องทุกข์ต่อหน่วยงานรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็วอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงกัน อันเนื่องมาจากการรวมตัวกันในรูปแบบภาคประชาชน ภาคพลเมือง หรือหมู่คณะอื่น เพื่อนำรัฐธรรมนูญมาใช้ประโยชน์เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่งตามหลักการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคอย่างทั่วถึงกัน^{๖๕}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่งตามหลักสาธารณูปโภค แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนร่วมตัวกันในรูปของภาคประชาชนเพื่อนำรัฐธรรมนูญมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ชนบทและนิยมจาติประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ โดยมุ่งหมายที่จะได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชนในรูปของระบบสวัสดิการชุมชน^{๖๖} การส่งเสริมให้องค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมการพัฒนาด้วยการรู้ประสานประโยชน์ส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่งเป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ และรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือ การที่ภาคประชาชนหรือภาคพลเมืองมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และเปลี่ยนถ่ายแต่ละคน กัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเองและชุมชน สามารถตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป^{๖๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่งตามหลักสาธารณูปโภค การแบ่งปันภาครัฐที่ได้มาโดยชอบธรรม คือ การที่การเมืองภาคพลเมืองหรือภาคประชาชนผลักดันให้เกิดการจัดสรรงบประมาณแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

(5) ลีลسامัญญา เคราะพะเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

^{๖๕} สัมภาษณ์ พศ.ดร.เมราพันธ์ โพธิรัตน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์, นายเตียงอัน แสงพรหมชารี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตาสง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักสิ่งสามัญตาประชาชนต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎติกา ระเบียบวินัย ข้อบังคับ และกฎหมาย รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก และความสุขสงบของสังคม ในสมัยก่อนที่ประชาชนยังไม่มีจำนวนมาก ยังเป็นสังคมเชิงเดี่ยวไม่สลับซับซ้อน ประชาชนก็จะร่วมกันเป็นฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายเบียบกติกามาใช้ในชุมชน รวมถึงกฎการใช้ประโยชน์จากสาธารณะโดยชอบอย่างเหมาะสม ไม่ทำลายสาธารณะสมบัติ การดูแลความปลอดภัยของทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเหมาะสม การรักษาสภาพแวดล้อม การช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือกันและกัน รวมถึงกำหนดบทลงโทษผู้กระทำผิด วิธีพิจารณาลงโทษผู้ที่ละเมิดทรัพย์สินของคนอื่นหรือของชุมชน ^{๖๘} ทั้งนี้ เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนร่วม เพราะของส่วนรวมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมของชุมชนทุกคน ซึ่งจะต้องได้รับประโยชน์ ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ซึ่งอาจจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นข้อตกลงที่เป็นความเชื่อที่ไม่ลายอักษรตามแต่ชุมชนนั้น ๆ จะตกลงกัน โดยกำหนดแหล่งการ วิธีการในการทำงานหน้าที่ที่ดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณะสมบัติ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไข รวมไปถึงการรับอาสาทำงานอย่างเพื่อส่วนรวม เคราะห์พิธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ปิดกันในการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวม มาเป็นของตนเองอาจเป็นประโยชน์ต่อบุคคลนอกชุมชนด้วยการรับประโยชน์ที่ประโยชน์ส่วนรวม และประโยชน์ส่วนตน ^{๖๙}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักธรรมข้อสิ่งสามัญตา เคราะห์ระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกันนี้ในปัจจุบัน เมื่อประชารมีจำนวนมาก ประชาชนจึงหวัดสกلنกรจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อมีส่วนในการรักษาประโยชน์สาธารณะต้องดูจากความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายในจิตใจ “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรง ร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม ^{๗๐} ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมในปัจจุบัน ทำให้สังคมมีค่านิยม และให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทองอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลง ปัญหามากมาย การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นใน

^{๖๘} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนook, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสตรมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนนท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร, วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายทวี ผลิต, นายกเทศบาลตำบลลองโขง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สังคม ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม การประเมินผลของจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมของบุคคล คือแต่ละคนในสังคมจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม รักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม^{๗๑} โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี ชาวบ้านมีความเชื่อในนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามที่เป็นปัจจัยทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปตามความต้องการที่ได้เรียนรู้ระบบประชาธิปไตยโดยตรง และเชื่อว่าระบบประชาธิปไตยจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุข สามารถยกสถานะทางสังคมจากคนชั้นล่างไปสู่ชั้นกลางและชั้นสูงได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงอีกประการหนึ่งสะท้อนจากคำพูดของประชาชนที่พูดเสมอว่า ระบบบุรุษ统治 ประชาธิปไตยต้องกินได้ แม้ระบบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะเป็นแบบระบบตัวแทน แต่ประชาชน ก็ต้องมีส่วนร่วมโดยตรงในการเสนอปัญหาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งแสดงถึงความศรัทธาของประชาชนในระบบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นประมุข และสะท้อนถึงตัวนักการเมืองในทุกระดับที่จะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนชาวบ้านอย่างแท้จริง^{๗๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักสีลามัญญา ประชาชนต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ข้อบังคับ และกฎหมาย รวมถึงนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สงบสันติและศีลธรรมอันดีงามของสังคม

ข. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การที่ทุกคนที่อยู่ร่วมกันมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยเป็นฐานของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอิปไตยแทนตนในรัฐสภาผ่านการเลือกตั้ง เพื่อไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ออกกฎหมายรักษาความสงบสุขของประชาชนและสังคม รวมถึงการมาควบคุมดูแลผลประโยชน์ของประชาชน และปกป้องคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มุ่งสร้างความสุขสงบสันติ และศีลธรรมอันดีงามของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันโดยธรรม^{๗๓} สร้างความเท่าเทียมกันในสังคมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน โดยทุกคนได้รับความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรของรัฐ ผ่านโครงการพัฒนาต่าง ๆ ตามที่เสนอผ่านผู้แทนราษฎรไปยังรัฐบาลภายใต้กฎหมายและกติกาที่รัฐกำหนดขึ้น^{๗๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือระบบตัวแทนเป็นฐานของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในปัจจุบันที่จำนวนประชากรมีจำนวนมาก และสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือระบบตัวแทนเป็นฐานของ

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิชนโน, คณะศึกษาดูงานฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลต่องโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์, นายเทียนอัน แสงพรมาธารี, นายนักการบริหารส่วนตำบลนาตาสงวน จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายทวี พาเตี้ย, นายกเทศบาลตำบลต่องโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

โครงสร้างทางสังคมซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนไปเป็นรัฐบาลขึ้นทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนับสนุนตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยยึดหลักสิทธิมนุษยตา คือ การประพฤติให้ดี มีความสุจริต ดีงาม รักษาและเปียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ^{๗๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือระบบตัวแทนตามหลักสิทธิมนุษยตา ประชาชนต้องเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมาย ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้นำจะใช้หลักเมตตาธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมร่วม และร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายเบี่ยงเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารข้าว สินค้าโอท็อป กฎระเบียบว่าด้วยสวัสดิการชุมชน^{๗๖} เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเบี่ยงเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของชุมชนและทรัพย์สินของประชาชนในดูแลเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร ในระดับชาติรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงประชามติเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญกฎหมายแม่บทการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข^{๗๗} รณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนา湿润ของประชาชนในท้องถิ่นตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติ สมาชิกสภากลุ่มท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภากลุ่ม ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อาจมาจากวิธีอื่นตามที่กฎหมายกำหนด แต่ต้องดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินงานสภากลุ่มท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลและดำเนินการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่

^{๗๕} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษา, อธิเตスマชิกสภากลุ่มราชภูรจังหวัดขอนแก่น และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ ศรีวราห์, อธิเตスマชิกสภากลุ่มราชภูรจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลปากจังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

กฎหมายบัญญัติ และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ^{๗๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักสิลสามัญๆ คือ การรณรงค์ให้ประชาชนรู้กฎหมายเกี่ยวกับการประพฤติสุจริต ดึงมา การรักษาและเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่ชุมชน โดยการจัดตั้งและจัดอบรมการเป็นอาสาสมัครสำรวจบ้าน มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมเนื่องจากประชาชนทราบในข้อมูลข่าวสารในพื้นที่จริงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ข้อมูลที่ต้องการเพื่อจะได้ใช้ประกอบในการป้องกันอาชญากรรม และทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมซึ่งจะใช้แนวคิดนี้เพื่อประกอบในการจัดพื้นที่ที่เป็นที่พักอาศัยหรือที่สาธารณะซึ่งทุกคนจะต้องดูแลร่วมกันหรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้กำลังของอาสาสมัครสำรวจบ้าน ร่วมกันจัดเตรียม ตั้งกฎติกาของหมู่บ้าน การควบคุมบุคคลกลุ่มเสี่ยง และการแจ้งเบาะแสของคนร้าย กำหนดมาตรการป้องกันอันได้แก่มาตรการป้องกันพื้นฐาน มาตรการป้องกันตามปกติและมาตรการป้องกันในเชิงรุก ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงในทรัพย์สินและชีวิตของตนเองและชุมชน^{๗๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักสิลสามัญๆ คือ การรณรงค์ให้ประชาชนรู้กฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาและเบียบวินัยของส่วนรวม มีส่วนในการทำประชำพิจารณ์เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ โดยความเป็นธรรม

๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบบุคคลแต่ง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนแบบบุคคลแต่งตามหลักการอยู่ร่วมกันด้วยระเบียบวินัยและกฎหมายสิลสามัญๆ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในรูปแบบการเมืองภาคประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งอาจจะนำไปปฏิบัติที่ง่ายขึ้นกว่าการมีส่วนร่วมผ่านตัวแทน เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรงในรูปขององค์กรภาคประชาชนจะมีน้ำหนักมากกว่าปัจเจกบุคคล เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลาย ในสถานการณ์การเมืองที่เต็มไปด้วยกลุ่มผลประโยชน์มากมาย เช่นปัจจุบัน และยังมีกลุ่มทุนข้ามชาติ ที่เข้ามาแสวงผลกำไรจากข้อบกพร่องของระบบการเมืองแบบตัวแทน การรวมตัวในรูปแบบองค์กรภาคประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง^{๗๖} ในความจริงแล้ว หลักการประชาธิปไตยแบบบุคคลแต่งไม่ได้

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายทวี พาใต้, นายกเทศบาลตำบลตองโจيبة จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายเจริญ จารย์โภมล, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราชภารังหัวด้วยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายเจริญ จารย์โภมล, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราชภารังหัวด้วยภูมิ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถทำงานไปด้วยกันได้โดยไม่ขัดแย้งกันในทางปฏิบัติ โดยระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลงจะช่วยแก้ไขจุดอ่อนต่าง ๆ weak points ของระบบการเมืองแบบตัวแทนหรือระบบประชาธิปไตยแบบการเลือกตั้ง โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชนที่มีความสำนึกทางการเมือง ที่เรียกว่า Active citizen จะช่วยลดความขัดแย้งและผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมี แม้จะมีกฎหมายบังคับไว้ในระบบการเมืองแบบตัวแทน แต่อาจจะมีช่องว่างที่ตัวกฎหมายไม่ได้ ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรง เช่นที่เป็นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน^{๗๑} หลักการอยู่ร่วมกันภายใต้ระบบทุนนิยมและกฎหมายที่เป็นเอกภาพทั้งเนื้อหาและการบังคับใช้ตามหลักสาธารณูปโภค ข้อสื่อสารมัณฑลต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนหรือภาคพลเมืองที่เข้มแข็งเข้าร่วมกันวิเคราะห์แลกเปลี่ยนถกเถียงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมและตอบสนองข้อเรียกร้องที่จะส่งผลให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิผล^{๗๒}

การปกคลองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชนในพื้นที่มากที่สุด เป็นรูปแบบที่ภาคประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้่ายและรวดเร็วที่สุด เพราะมีข้อมูลที่ละเอียดท่อนปัญหาต่างๆ ของประชาชน ในท้องถิ่นรอบด้านและครบถ้วนที่จะทำให้องค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ในขั้นตอนของการทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นระดับตำบลหรือว่าระดับเทศบาล ซึ่งเป็นไปตามระบบทุนนิยม กระทรวงมหาดไทยในการจัดทำแผน ที่จะต้องเชิญตัวแทนองค์กรที่อยู่ในชุมชน เชิญตัวแทนองค์กรภาคประชาชนมารับฟังรูปแบบแผนแม่บทหรือแผนของชุมชน ในเขตเทศบาลก็ต้องเชิญตัวแทนของภาคประชาชนในเขตเทศบาลไม่ว่าจะเป็นตัวแทนของภาคประชาชนหรือตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อที่จะมาทราบข้อมูลปัญหาต่างๆ ที่จะนำเสนอให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เป็นไปตามระบบทุนนิยมและข้อตกลงที่ได้ร่วมกันสามาถนาจัดทำขึ้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบครัวมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น และสังคมมีความเข้มแข็ง^{๗๓} เพราะฉะนั้นในองค์การปกคลองส่วนท้องถิ่นจะมีระบบทุนนิยมในการที่จะเข้าไปแก้ปัญหา ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบทั้งจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของเทศบาลหรือว่าพื้นที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นพื้นที่ทั้งจังหวัดที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรบริหารส่วนจังหวัด ที่จำเป็นที่เข้าพยาบาลจะเดินทางในการที่จะให้อยู่รอดในสังคม จะต้องเดินทางทำภารกิจในการที่จะให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ในการที่จะหารายได้มาเพื่อดำรงชีวิต และสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว^{๗๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลงตามหลักสื่อสารมัณฑล คือการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองหรือภาคประชาชนที่ยึดมั่นในระบบทุนนิยม

^{๗๑} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนook, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสนาสตรมหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภพ อภิชนโน, คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลลองโขง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายทวี พาเต้, นายกเทศบาลตำบลลองโขง จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

และกฎหมายอย่างเท่าเทียมโดยชอบธรรม สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการที่จะได้รับความปลอดภัยและการยอมรับจากสังคม

(๖) ทฤษฎีสามัญๆตาม เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วมส่วนจุดต่าง

ก. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงด้านทฤษฎีสามัญๆตาม ประชาชน ในระบบประชาธิปไตยแบบยังไม่มีตัวแทนในสมัยก่อนที่ประชากรยังมีจำนวนน้อยจะมีความคิดเห็นที่ไม่หลากหลาย มีความเอกภาพสูงในทุกเรื่อง เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ การวางแผน การลงมือทำ การแบ่งปันผลประโยชน์ โดยมีความเชื่อและขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นปัจจัยที่ร้อยรัดให้แนวความคิดของประชาชนเป็นเอกภาพ โดยนำทุกเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมร่วมเพื่อพิจารณาและตัดสินชี้ขาดร่วมกัน และนำใบสุกรับรองตัวตนในแนวทางเดียวกัน ทุกคนเป็นหัวหน้าฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการอย่างกรณีของประชาธิปไตยกรีกโบราณ^{๗๕} ที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดที่ออกกฎหมายและบริหารประเทศร่วมกัน โดยมีปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม คือ เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมโดยตรง^{๗๖} มีกำหนดเวลาที่แน่นชัด เพื่อให้ประชาชนผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขและลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน และปัจจัยที่เป็นแรงกระตุนให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำการกิจกรรมใหม่ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ๆ คือการติดต่อสื่อสารและลักษณะความสนใจส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ และข้อกำหนดของชุมชนนั้น^{๗๗}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงด้านทฤษฎีสามัญๆตาม เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการคิดวางแผนในการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย^{๗๘} จะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้โดยตรงที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประชาชนในชุมชนทุกคนเป็นแกนนำในการกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจไปจนถึงการควบคุมติดตามงาน และการประเมินผล^{๗๙} การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของชุมชนแบบนี้ มักจะพบในชุมชนชนบท ในเรื่องเกี่ยวกับงานของศาสนาหรืองานบุญประจำปี สมาชิกในชุมชนจะมีความรู้สึกทำเพื่อส่วนรวม แต่หากไม่ทำก็จะเกิดความรู้สึกไม่ดีทั้งเกิดขึ้นกับตัวเอง และชาวบ้านอาจนินทาได้ เช่น เจ้าอาวาสในหมู่บ้าน

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายไชยิตร ศรีรัখาน, อธิบดีกรมสภาพัฒนาราษฎร์เพื่อไทยจังหวัดครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไฮส汀, อธิบดีรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรacha, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัฒนา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธารัตน์ โพธิรัตน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ให้หมู่บ้านหนึ่งได้รับพระราชทานพัดยศ ประชาชนต่างมีความยินดี และช่วยกันร่วมแรงกันวางแผนจัดงานฉลองพัฒนาด้วยความเต็มใจ และร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจ้างมหรสพมาฉลอง ตลอดจนการแบ่งหน้าที่กันทำงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง และการพัฒนาของชุมชนโดยตรงหรือแบบอุดมคตินี้ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายในชุมชนเอง สมาชิกรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความต้องการ รวมตัวกัน และมีการลงแรงสมทบทุน เพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายอย่างเป็นเอกสารภาพและโดยความหวังดีต่อ กันของคนในชุมชน^{๙๐}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงตามหลักสารานីธรรม ว่าด้วย ทិន្នន័យធម៌សាមួលុតា เป็นการมีส่วนร่วมแบบปรับความเห็นเข้ากันได้ ต่างฝ่ายต่างเคารพและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลัก แห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

ខ. ដ้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมตามหลักทិន្នន័យធម៌សាមួលុតារបសនាលើ មีความเคารพในการตัดสินใจเลือกตัวแทนของกันและกันเข้าไปทำหน้าที่ในองค์กรบริหาร ส่วนท้องถิ่นและระดับชาติ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสนอตัวเป็นตัวแทนก่อนที่จะตัดสินใจเลือกผู้สมัคร ท่านใดเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในสภา โดยอาจมีการปรึกษามีความเห็นชอบร่วมกันในครอบครัวหรือ กับเพื่อนบ้าน โดยปราศจากอาชญากรรมสิ่งของจูงใจใด ๆ^{๙๑} ทั้งนี้ ต้องเคารพความคิดเห็นของกัน และกัน แม้อาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในตัวบุคคลหรือผลกระทบการเมืองที่ตนชื่อบอกไม่เป็น เหตุที่จะต้องทำให้เกิดความบาดหมางกันจนไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกัน หรืออยู่ร่วมกันได้ในชุมชน โดยไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน รู้จักให้อภัยกันในสิ่งที่ได้แสดงออกมาในรูปของความคิด รู้จักแสวงจุදร่วม และส่วนจุดต่างเพื่อความสามัคคี^{๙๒}

หลักของทិន្នន័យធម៌សាមួលុតាណในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือโดยอ้อม គឺ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการพิจารณาความคิดเห็นที่แตกต่าง ใช้วิธีเรียบง่าย และตรงไปตรงมาในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของ ผู้อื่นที่จะได้รับประโยชน์และผู้ที่ต้องเสียประโยชน์^{๙๓} ในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนเป็นเรื่อง ของการเคารพศักดิ์ศรีผู้อื่น เปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรี แต่ ต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น มีเช่นนั้นก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งที่ รุนแรง และอาจเกินขอบเขตที่จะควบคุมได้ สมาชิกในชุมชนจึงต้องให้เกียรติแก่ความคิดและการ

^{๙๐} សំរាប់ព្រម វិសាទិនាយក, ជាគនជំងឺអគ្គនាយករដ្ឋមន្ត្រីរដ្ឋមន្ត្រីរដ្ឋមន្ត្រី, នៃពេល ៦ សិក្សាកម ២៥១៧.

^{៩១} សំរាប់ព្រម វិសាទិនាយក, ជាគនជំងឺអគ្គនាយករដ្ឋមន្ត្រីរដ្ឋមន្ត្រី, នៃពេល ៦ សិក្សាកម ២៥១៧.

^{៩២} សំរាប់ព្រម វិសាទិនាយក, ជាគនជំងឺអគ្គនាយករដ្ឋមន្ត្រីរដ្ឋមន្ត្រី, នៃពេល ៦ សិក្សាកម ២៥១៧.

^{៩៣} សំរាប់ព្រម វិសាទិនាយក, ជាគនជំងឺអគ្គនាយករដ្ឋមន្ត្រីរដ្ឋមន្ត្រី, នៃពេល ៦ សិក្សាកម ២៥១៧.

แสดงออกของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติตรัฐภูมิหรือสถานะทางสังคมเป็นอย่างไร หรือแม้ผู้นั้นจะเป็นผู้ที่เห็นต่างจากตน จึงจะเป็นไปตามหลักทิภูธิสามัญญาตํ^{๔๔}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือโดยอ้อมตามหลักทิภูธิสามัญญาต เป็นการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการพิจารณาความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรี แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น

ค. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักทิภูธิสามัญญาตภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนดำเนินงานของนักการเมืองผ่านการจัดเวทีประชาคมตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการพิทักษ์รักษาดิน ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข^{๔๕} มีความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ สร้างให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้เกิดจิตสำนึกรักษาความสงบเรียบร้อยเพื่อส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนมากกว่าประโยชน์ส่วนตนตามหลักทิภูธิสามัญญาต ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาว่าด้วยลำดับความต้องการและการมีความสนใจและความห่วงใยร่วมกัน การมีความเดือดร้อนและความพึงพอใจร่วมกัน และการมีการตกลงร่วมกัน และจะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงประสงค์^{๔๖} โดยการร่วมกันคิดหาวิธี改善หาความรู้ วิธี ประพฤติตัวให้เหมาะสม วิธีการและวิธีการกระทำที่ที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสีย วิธีการทำงานที่รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบ ตรงเวลา สามารถพึงพาตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกตระหนักรถึงปัญหาทางการเมืองทั้งภายในท้องถิ่นและระดับชาติ และผลกระทบของปัญหาดังกล่าวต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม^{๔๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักทิภูธิสามัญญาตการรับฟังคิดเห็นของคนอื่น และการพิจารณาความคิดเห็นที่แตกต่างของการเมืองภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักรถึงขอบเขตสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและระดับชาติ

ง. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบคณะกรรมการ

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ ศรีวรา汗, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทยจังหวัดครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไฮสีง, อธิศูนย์ประสานงานวุฒิสภาก คทที่ ๒, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.อธิศร เผียงแกะ, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอธิศูนย์ประสานงานวุฒิสภาก คทที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิธัญโญ, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลงตามหลักทักษิสามัญญาติ ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพื้น เมือง ร่วมแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และวิเคราะห์ปัญหาทางการเมืองการปกครองที่สำคัญ ๆ เพื่อคิดวางแผนร่วมกันเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ด้วยการร่วมกันคิดในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ร่วมกันคิดหาทางออกเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา และร่วมกันคิดวางแผนแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง ผู้ช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะด้วยความปราณاةต่อกัน^{๙๙} และร่วมกันคิดหาวิธีผลักดันให้ตัวแทนนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การแก้ไขอย่างยั่งยืน ยึดมั่นในนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ร่วมกันคิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันกิดจากการเมืองการปกครอง และร่วมกันหาทางออกของในปัญหาที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยตามอุดมคติหลักที่ดึงมาที่เป็นจุดหมายสูงสุดอันเดียว กันในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลงตามหลักทักษิสามัญญาติ^{๑๐๐}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลงตามหลักทักษิสามัญญาติ ภาคประชาชนจะร่วมกันคิดหาวิธีกำหนดกลไกที่จะเปิดโอกาสและให้อำนาจประชาชนและชุมชนเข้ามาตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและนำข้อมูลต่างๆ ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ได้ด้วยตนเอง ร่วมกันคิดหาวิธีส่งเสริมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่รณรงค์เผยแพร่ค่านิยมที่เหมาะสมต่อสังคมในวงกว้างและต่อเนื่อง^{๑๐๑} เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในภาพรวม เพื่อให้ฝ่ายการเมืองร่วมกันคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหา การเมืองให้กลับมาสู่ภาวะปกติตามที่ประชาชนต้องการ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักสารานิยธรรมข้อทักษิสามัญญาติอันเป็นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนอย่างยั่งยืน^{๑๐๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแลงตามหลักทักษิสามัญญาติ คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบบประชาธิปไตยภาคประชาชน ที่ร่วมกันคิดหาวิธีแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และร่วมกันคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

๔.๑.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

^{๙๙} สัมภาษณ์ พศ.ดร.เมธาวันร์ โพธิรัตน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายทวี พาเต้, นายกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายไฟจิต ศรีวรรณ, อธิศษามาชิกสภาพแหนรงราชภัฏพระนครเพื่อไทยจังหวัดนครพนม, วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อสรุปเป็นแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นส่วนตัว โดยประชาชนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ความต้องการปัจจัยสี่ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโล์ เนื่องจากว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานทุกอย่างร่วมกัน โดยประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเอง ตามสภาพสังคมที่ยังไม่มีความสับซ้อนมากในอดีต ทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามหลักสารณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอื้อสักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอ้อม (Representative Democracy) คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ผ่านระบบที่เรียกว่า “การเลือกตั้ง” การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชน โดยประชาชนมีหน้าที่พื้นฐานของตนที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทในเรื่องการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนต่อความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักสารณียธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอื้อสักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมผสานกับการ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนมีอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทน รวมทั้งเปิดโอกาสให้สถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุยธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

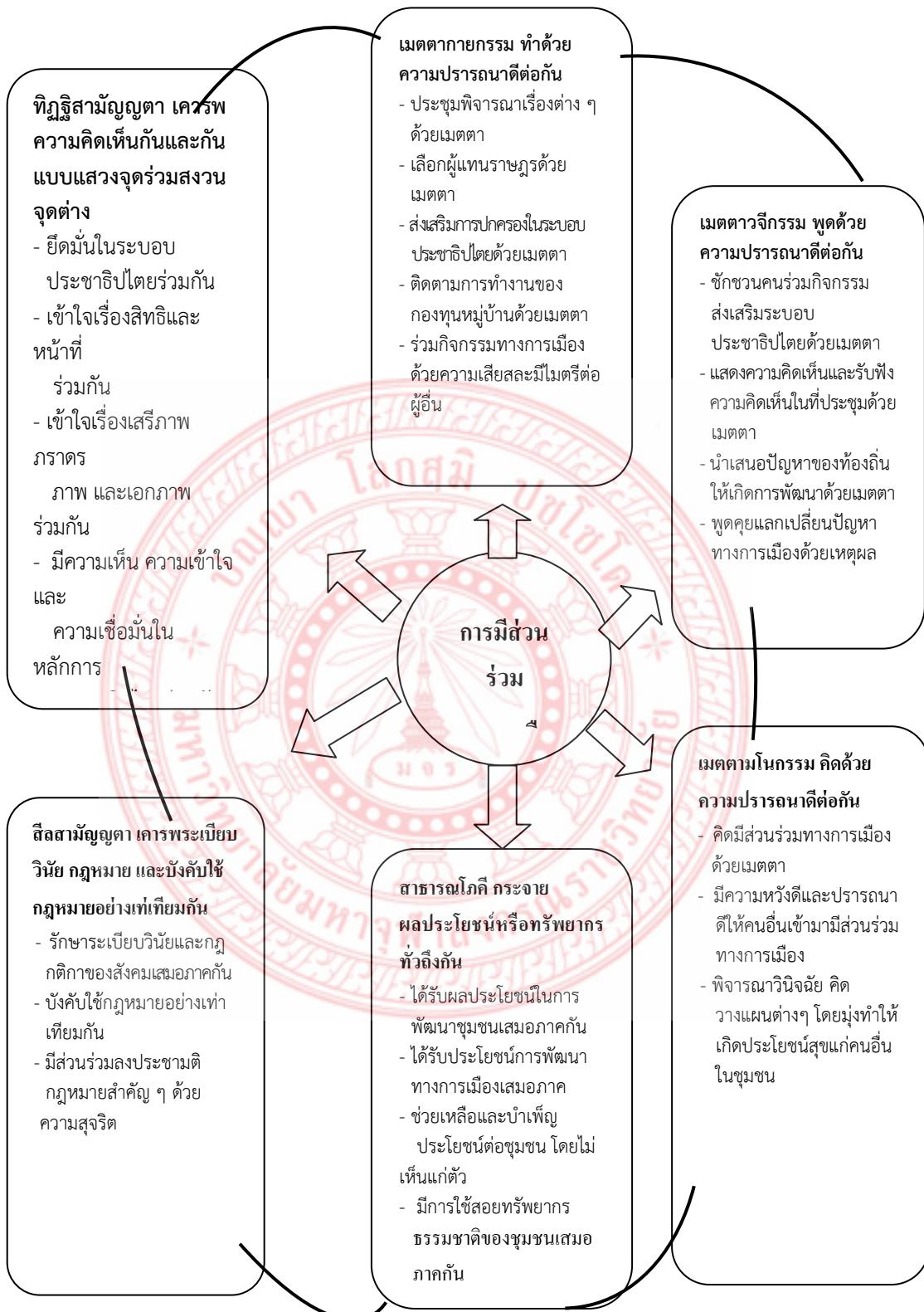
๔. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง (Deliberative Democracy) เป็นประชาธิปไตยแบบถกเถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ซึ่งหลักการประชาธิปไตยแบบถกเถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถอยู่คู่กันได้ ซึ่งระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกร่วมในการเมือง และมีจิตสาธารณะรวมหมู่ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัดคือ การที่ภาคประชาชน หรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์ และเปลี่ยนถกเถลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง โดยมีหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนหรือภาคพลเมือง ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุยธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๔.๒ ผลการสังเคราะห์แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๒.๑ รูปแบบการสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ รูป/คน และการทำสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนักวิชาการ นักการศึกษา นักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านในเขตอำเภอโภคศรีสุพรรณ และอำเภอโพนนาแก้ว จำนวน ๑๒ รูป/คน ได้แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยาได้ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

แผนภาพที่ ๔.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม ทำด้วยความปราณາดีต่อ กัน คือ ๑) ประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยเมตตา ๒) เลือกผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ๓) ส่งเสริมการปกครองในระบบประชาธิปไตยด้วยเมตตา ๔) ติดตามการทำงานของกองทุนหมู่บ้านด้วยเมตตา และ ๕) ร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วยความเสียสละไม่เมตติ่อผู้อื่น

ด้านเมตตาวิจกรรม พูดด้วยความปราณາดีต่อ กัน คือ ๑) ซักชวนคนร่วมกิจกรรมส่งเสริมระบบประชาธิปไตยด้วยเมตตา) แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นในที่ประชุมด้วยเมตตา๓) นำเสนอปัญหาของท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาด้วยเมตตา และ ๔) พูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาทางการเมืองด้วยเหตุผล

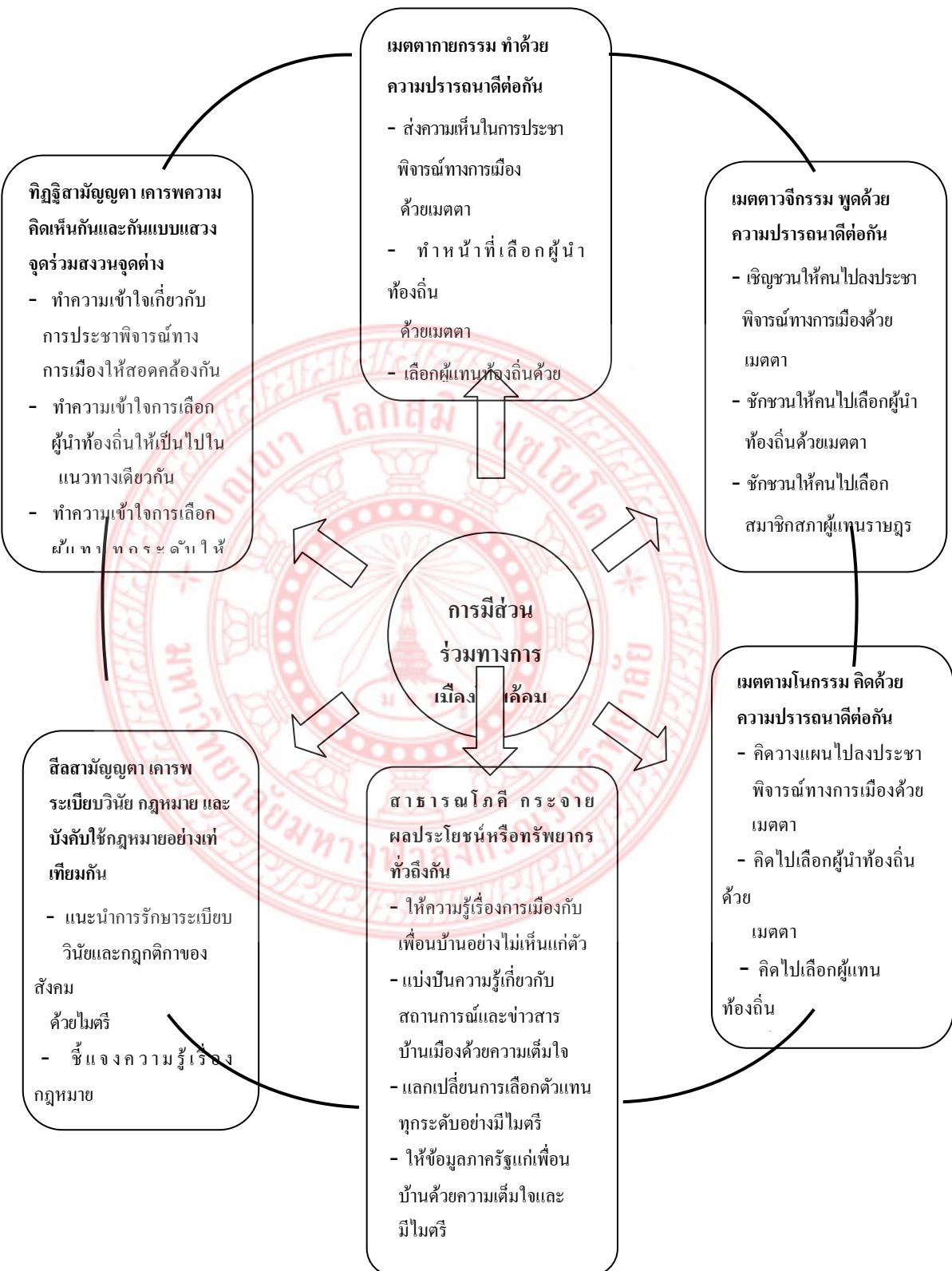
ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปราณາดีต่อ กัน คือ ๑) คิดมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) มี ความหวังดีและปราณາดีให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และ ๓) พิจารณา วินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนอื่นในชุมชน

ด้านสาธารณโภค กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ได้รับผลประโยชน์ใน การพัฒนาชุมชนเสมอภาคกัน ๒) ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาทางการเมืองเสมอภาค ๓) ช่วยเหลือและ บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน โดยไม่เห็นแก่ตัว และ ๔) มีการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเสมอภาคกัน

ด้านสีลสามัญญาติ เคราะห์พระเปiyบวินัย กฏหมาย และบังคับใช้กฏหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) รักษาะเปiyบวินัยและกฎติกาของสังคมเสมอภาคกัน ๒) บังคับใช้กฏหมายอย่างเท่าเทียมกัน และ ๓) มีส่วนร่วมลงประชามติกฏหมายสำคัญ ๆ ด้วยความสุจริต

ด้านทักษิสมัญญาติ เคราะห์ความคิดเห็นกันและกันแบบ sewage จุดร่วมส่วนจุดต่าง คือ ๑) ยึด มั่นในระบบประชาธิปไตยร่วมกัน ๒) เข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ร่วมกัน๓) เข้าใจเรื่องเสรีภาพ ภราดรภาพ และเอกภาพร่วมกัน และ ๔) มีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

รูปแบบที่ ๒ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม

แผนภาพที่ ๕.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) ทำหน้าที่เลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา ๓) เลือกผู้แทนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๔) เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา

ด้านเมตตาภัยกรรม พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) ส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) ทำหน้าที่เลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา ๓) เลือกผู้แทนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๔) เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา

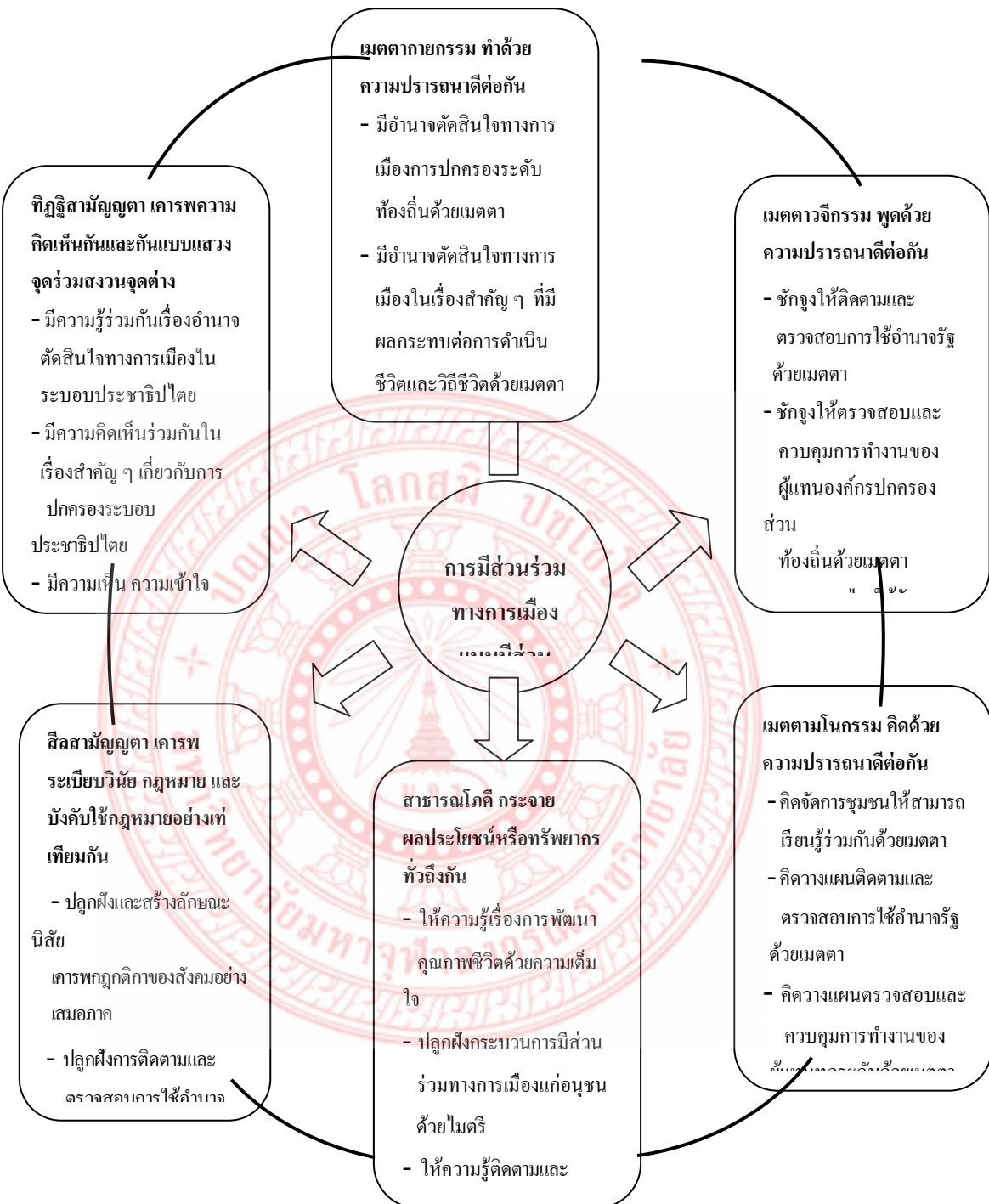
ด้านเมตตามโนธรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน คือ ๑) คิดวางแผนไปลงประชาพิจารณ์ทางการเมืองด้วยเมตตา ๒) คิดไปเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยเมตตา ๓) คิดไปเลือกผู้แทนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๔) คิดไปเลือกผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา

ด้านสารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ให้ความรู้เรื่องการเมืองกับเพื่อนบ้านอย่างไม่เห็นแก่ตัว ๒) แบ่งปันความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และข่าวสารบ้านเมืองด้วยความเต็มใจ ๓) และเปลี่ยนการเลือกตัวแทนทุกระดับอย่างมีไมตรี และ ๔) ให้ข้อมูลภาครัฐแก่เพื่อนบ้านด้วยความเต็มใจและมีไมตรี

ด้านสีลามัญญา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) แนะนำการรักษาและรักษาเบียบวินัยและกฎบทิกาของสังคมด้วยไมตรี ๒) ชี้แจงความรู้เรื่องกฎหมายด้วยความเต็มใจ และ ๓) แนะนำคนอื่นให้เลือกตัวแทนทุกระดับด้วยความสุจริต

ด้านทิภูธิสามัญญา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุදร่วมส่วนฉุตต่าง คือ ๑) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการประชาพิจารณ์ทางการเมืองให้สอดคล้องกัน ๒) ทำความเข้าใจการเลือกผู้นำท้องถิ่นให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และ ๓) ทำความเข้าใจการเลือกผู้แทนทุกระดับให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

รูปแบบที่ ๓ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม

แผนภาพที่ ๔.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม ทำด้วยความประณานดีต่อกัน คือ ๑) มีอำนาจตัดสินใจทางการเมือง การปกครองระดับท้องถิ่นด้วยเมตตา ๒) มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตด้วยเมตตา และ ๓) ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วย เมตตา

ด้านเมตตาภัยกรรม พุดด้วยความประณานดีต่อกัน คือ ๑) ซักจุ่งให้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา ๒) ซักจุ่งให้ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเมตตา และ ๓) เสนอทุกฝ่ายให้รับทราบในการแก้ไขปัญหาด้านความสงบสุขปลอดภัยด้วย เมตตา

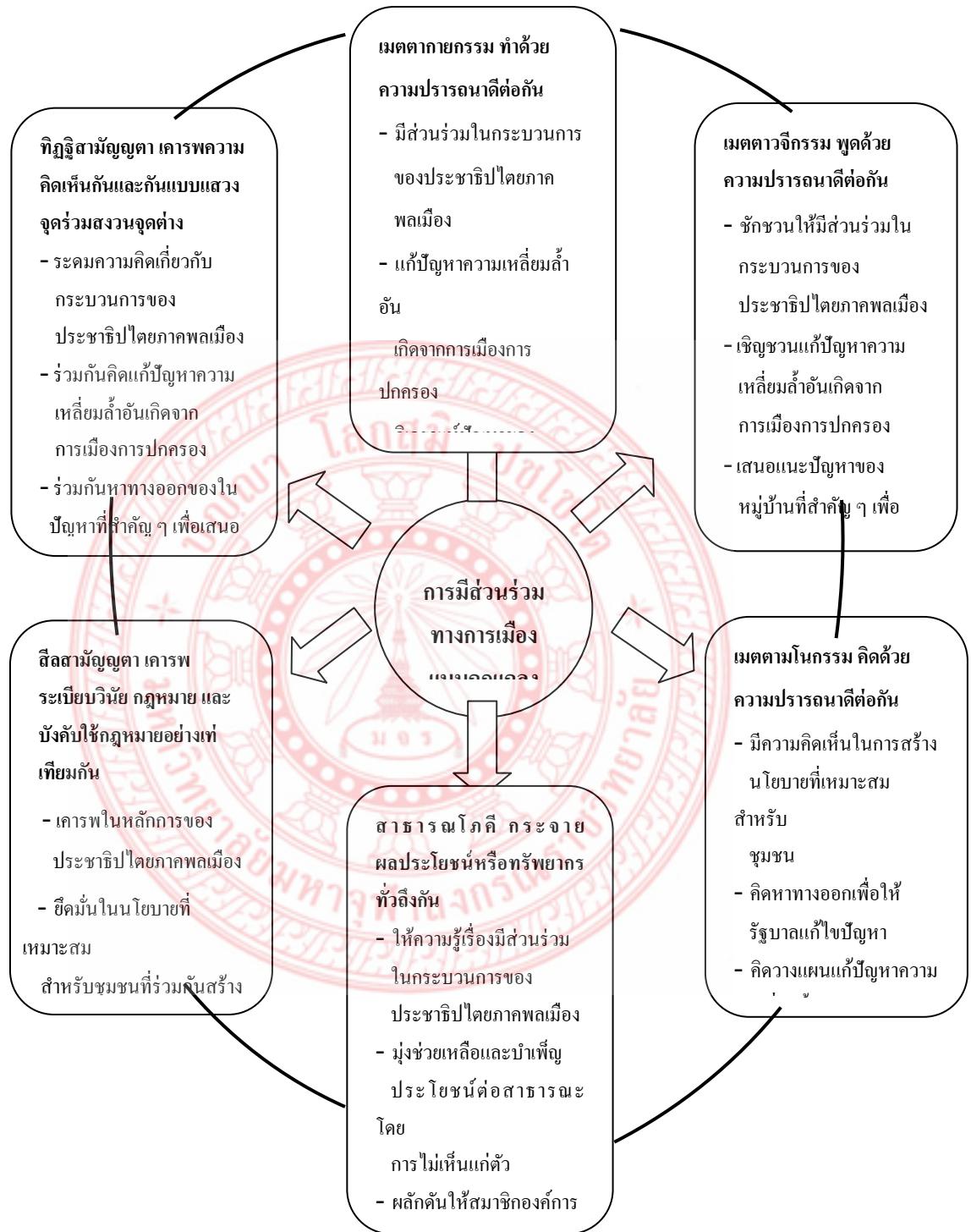
ด้านเมตตามโนธรรม คิดด้วยความประณานดีต่อกัน คือ ๑) คิดจัดการชุมชนให้สามารถเรียนรู้ร่วมกันด้วยเมตตา ๒) คิดวางแผนติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา และ ๓) คิดวางแผนตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนทุกระดับด้วยเมตตา

ด้านสาธารณะภัย กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ให้ความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความเต็มใจ ๒) ปลูกฝังกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่อนุชนด้วยไม่ตรี และ ๓) ให้ความรู้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและผู้แทนทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน

ด้านสีลามัญญาติ เคารพะเบี่ยนวิñย กฏหมาย และบังคับใช้กฏหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) ปลูกฝังและสร้างลักษณะนิสัยเคารพกฏติกาของสังคมอย่างเสมอภาค และ ๒) ปลูกฝังการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและผู้แทนทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน

ด้านทิภูธิสามัญญาติ เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุذر่วมส่วนจุดต่าง คือ ๑) มีความรู้ร่วมกันเรื่องอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ๒) มีความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการปกครองระบบประชาธิปไตย และ ๓) มีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

รูปแบบที่ ๔ แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบบกແຄลง

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกแลง มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม ทำด้วยความประณานดีต่อกัน คือ ๑) มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) แก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และ ๓) วิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

ด้านเมตตาเจริญ พูดด้วยความประณานดีต่อกัน คือ ๑) ซักชวนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) เชิญชวนแก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมือง การปกครอง และ ๓) เสนอแนะปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความประณานดีต่อกัน คือ ๑) มีความคิดเห็นในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ๒) คิดทางทางออกเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา และ ๓) คิดวางแผนแก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง

ด้านสารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน คือ ๑) ให้ความรู้เรื่องมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) มุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว และ ๓) ผลักดันให้สมาชิกองค์กรบริหารส่วนห้องถินนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ

ด้านสีลามัญญา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน คือ ๑) เคราะฟในหลักการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) ยึดมั่นในนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ร่วมกันสร้าง และ ๓) เคราะฟในกฎติกาการถูกแลงหรือسان severa

ด้านทักษิสานมัญญา เคราะพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วมส่วนจุดต่าง คือ ๑) ระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ๒) ร่วมกันคิดแก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง ๓) ร่วมกันทางทางออกของในปัญหาที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

๔.๒.๒ สรุปแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยา

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ชาวสกุลครตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถูกแลงเป็นไปตามหลักสารณียธรรมทั้ง ๖ ข้อ คือ ด้านเมตตาภัยกรรม ด้านเมตตาเจริญ ด้านสารณโภคี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน ด้านสีลามัญญา เคารพระเบียบวินัย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และด้านทักษิสานมัญญา เคราะพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วมส่วนจุดต่าง ในทุกเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงของประชาชนชาวสกุลคร จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา

ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา

(n = ๓๙๘)

เพศ	จำนวน (N)	ร้อยละ (P)
ชาย	๑๗๑	๔๓.๐
หญิง	๒๒๗	๕๗.๐
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐
อายุ		
๒๐ – ๓๐ ปี	๙๔	๒๔.๑๐
๓๑ – ๔๐ ปี	๑๑๒	๒๘.๑๔
๔๑ – ๕๐ ปี	๑๗๗	๔๙.๔๐
๕๑ – ๖๐ ปี	๖๘	๑๗.๐๙
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๗	๔.๒๗
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐
อาชีพ		
ธุรกิจ	๒๔	๗.๐๔
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๐	๑๒.๕๖
เกษตรกร	๒๔๓	๖๑.๐๕
รับจ้าง	๖๓	๑๕.๘๓
นักศึกษา	๑๔	๓.๔๒
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐
ศาสนา		
พุทธ	๓๙๓	๙๖.๒๓
คริสต์	๑๕	๓.๗๗
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐
รายได้		
น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท	๒๗๙	๗๐.๑๐
๑๕,๐๐๐ – ๓๐,๐๐๐ บาท	๙๘	๒๔.๖๒
๓๐,๐๐๐ – ๕๐,๐๐๐ บาท	๑๑	๒.๗๘
เฉลี่ยภาพรวม	๓๙๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละของประชากรที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า

กลุ่มตัวอย่างของประชากรในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๐๐ รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐๐ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๐ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๔ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐๕ รองลงมีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘๓ ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๒๓ และนับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๗ และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๑๐ และรองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง ๑๕,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖๒

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรโดยรวมและรายด้าน

(n = ๓๙๙)

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา	$\bar{x}$	S.D.	การแปรผล	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง	2.๖๒	0.๐๔	ปานกลาง	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม	๒.๖๘	0.๐๕	ปานกลาง	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม	2.๕๙	0.๐๖	ปานกลาง	
การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง	2.๕๗	0.๐๔	ปานกลาง	
เฉลี่ยภาพรวม	2.๖๑	0.๐๓	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ และน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ อย่างไรก็ตามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกلنกร อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๔ ด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

(n = ๓๙๙)

ข้อ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย	$\bar{x}$	S.D.	การแปรผล	ระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนชาวสกلنกร ด้านการมีส่วนร่วม				

ทางการเมืองโดยตรง				
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ในชุมชน และห้องถินด้วยตนเอง	๒.๖๖	1.05	ปานกลาง	
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายที่ในชุมชนและ ห้องถิน	2.๕๔	0.88	ปานกลาง	
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำห้องถินด้วยตนเอง	2.๗๘	1.๐๖	ปานกลาง	
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการลงประชามติเกี่ยวกับการเมือง เช่น ประชาธิรัฐรัฐธรรมนูญ	2.๕๒	0.๙๕	ปานกลาง	
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนราษฎรเข้ามาทำหน้าที่ ฝ่ายบริหารและนิตบัญญัติ	2.๖๑	0.๙๔	ปานกลาง	
๖. ท่านมีส่วนร่วมในนำเสนอปัญหาของห้องถินให้เกิดการ พัฒนาชุมชนด้วยตนเอง	2.๕๖	0.๙๕	ปานกลาง	
๗ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎร ด้วย	๒.๔๓	0.๐๙	ปานกลาง	
๘. ท่านมีส่วนร่วมในการกิจกรรมส่งเสริมการปกครองในระบบ ประชาธิปไตยด้วยตนเอง	2.๕๘	0.๘๘	ปานกลาง	
๙. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมติดตามการทำงานของ กองทุนหมู่บ้าน	๒.๖๒	1.๐๑	ปานกลาง	
๑๐. ท่านใช้หลักธรรมาภัยกรรม, เมตตาเจริญ, เมตตา มโนกรรมในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำ ทุกระดับ	2.๖๗	1.๐๑	ปานกลาง	
เฉลี่ยภาพรวม	๒.๖๒	0.๐๖	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔.๓ พบร่างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของ
ประชาชนชาวสกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ย
เท่ากับ ๒.๖๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบร่าง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในการเลือก
ผู้นำห้องถินด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๘ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภัยกรรม,
เมตตาเจริญ, เมตตามโนกรรมในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ
๒.๖๗ น้อยที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ
๒.๔๓ อย่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัด
สกลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง อยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๑๐ ข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม

(n = ๓๙๘)

ข้อ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
๑. ท่านส่งความเห็นในการประชุมนิติบัญญัติไปคณะกรรมการรับผิดชอบการทำประชาราษฎร์	๑.๒๕	๐.๐๕	น้อยที่สุด
๒. ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง	๓.๙๗	๑.๘๙	มาก
๓. ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำตำบลของตนเอง	๒.๖๒	๑.๐๒	ปานกลาง
๔. ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล	๒.๕๗	๑.๐๒	ปานกลาง
๕. ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์กรบริหารส่วนจังหวัด	๒.๖๐	๐.๙๒	ปานกลาง
๖. ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา	๒.๕๑	๐.๙๓	ปานกลาง
๗. ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา	๑.๒๕	๐.๐๕	ปานกลาง
๘. ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	๒.๕๗	๐.๙๙	ปานกลาง
๙. ท่านใช้หลักธรรมาภิบาล ไม่ตามใจกรรม แมตดาวิจิกรรม แมตตา มโนกรรมในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ	๒.๖๐	๐.๙๓	ปานกลาง
๑๐. ท่านใช้หลักธรรมาภิบาลโภคี, สีลสามัญญา และทิภูมิสามัญญาในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ	๓.๙๐	๑.๐๙	มาก
เฉลี่ยภาพรวม	$\bar{x} = ๒.๖๘$	๐.๐๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๒ ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภิบาลโภคี, สีลสามัญญา และทิภูมิสามัญญาในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านส่งความเห็นในการประชุมนิติบัญญัติไปคณะกรรมการรับผิดชอบการทำประชาราษฎร์ และข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๐๕ อี่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน

ระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

(n = ๓๙)

ข้อ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ ประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม			
๑. ท่านมีความเข้าใจการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม	๔.๖๖	๑.๖๙	มากที่สุด
๒. ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน	๑.๒๑	๐.๐๕	น้อยที่สุด
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การปกครองระดับห้องถังในปัจจุบัน	๓.๖๕	๑.๐๗	มาก
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การปกครองระดับจังหวัดในปัจจุบัน	๒.๕๙	๐.๙๙	ปานกลาง
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารทางการเมืองการปกครองระดับประเทศในปัจจุบัน	๑.๒๐	๐.๐๕	น้อยที่สุด
๖. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองในเรื่อง สำคัญๆที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิต ของประชาชน	๒.๖๙	๑.๐๒	ปานกลาง
๗. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การทำงานของผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๒.๖๕	๑.๐๓	ปานกลาง
๘. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและควบคุมการ ทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	๒.๖๐	๑.๐๒	ปานกลาง
๙. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	๑.๐๑	๐.๐๑	น้อยที่สุด
๑๐. ท่านใช้หลักเมตตาภารม, เมตตาวจีภารม เมตตา มโนกรรมเป็นหลักการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๓.๙๙	๑.๐๙	มาก
เฉลี่ยภาพรวม	๒.๕๙	๐.๐๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของ ประชาชนชาวสกلنกร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีความเข้าใจ การเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้

หลักเมตตาภัยกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมเป็นหลักการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ รองลงมาที่มีนัยสำคัญอันดับสามคือ ข้อ ๓ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับห้องถินในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๙ ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๐๑ อย่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง

(n = ๓๘๘)

ข้อ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ ประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอลนคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง	ระดับการมีส่วนร่วม			
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล	
๑. ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตย ภาคพื้นเมือง	2.73	1.02	ปานกลาง	
๒. ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยชุมชน	2.68	1.02	ปานกลาง	
๓. ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ อันเกิดจากการเมืองการปกครอง	2.60	0.96	ปานกลาง	
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่ สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน	2.69	1.04	ปานกลาง	
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการ สร้างนโยบายที่เหมาะสมสมสำหรับชุมชนของตนเอง	2.62	0.96	ปานกลาง	
๖. ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกองค์การ บริหารส่วนท้องถิ่นนำข้อเรียกร้องของประชาชน ไปสู่การปฏิบัติ	2.59	1.00	ปานกลาง	
๗. ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกสภาพผู้แทน รายงานนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ	2.67	0.98	ปานกลาง	
๘. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออก เพื่อให้ทางรัฐบาลทำไปสู่การแก้ไขปัญหา	2.06	1.00	ปานกลาง	
๙. ท่านใช้หลักธรรมเมตตาภัยกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตา มโนกรรมในการถกเถลงหรือسانเสนาทางออก	2.73	1.02	ปานกลาง	
๑๐. ท่านใช้หลักธรรมสารธรรมโภคี, สีลสารมณฑา และ ทวีฐิสารมณฑุ ดำเนินหลักในการถกเถลงหรือสาร เสนาเรื่องสำคัญที่มี ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต	2.70	1.00	ปานกลาง	

และวิถีชีวิตของชุมชน

เฉลี่ยภาพรวม

๒.๕๗

0.05 ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพื้นเมือง และ ข้อ ๙ ท่านใช้หลักธรรมาภัยกรรม, เมตตา วจีกรรม เมตตามโนกรรมในการถกเถลงหรือسانเสนาหาทางออก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๓ รองลงมา คือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภารณ์โภคี, สีลสามัญตา และทิภูนิสามัญญาเป็นหลักในการถกเถลง หรือسانเสนาเรื่องสำคัญๆที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๖ อย่างไรก็ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกلنคร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกเถลงอยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๑๐ ข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنครโดยรวมและรายด้าน

(n = ๓๙๙)

ข้อ ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระบบ ประชาธิปไตยของประชาชนชาว สกلنคร	ระดับการมีส่วนร่วม
๑. มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการให้ นักการเมืองพัฒนาปัจจัยสี่	๒.๐๖ $\bar{x}$ S.D.การแปลผล
๒. มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการที่จะได้รับ การยอมรับจากคนในหมู่บ้าน	๔.๒๔ $\bar{x}$ ๐.๔๗ มาก
๓. มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการความมั่นคง ในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในชุมชน	๔.๓๔ $\bar{x}$ ๐.๔๙ มาก
๔. มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการที่จะได้รับ การยกย่องเชิดชูจากคนในชุมชน	๔.๑๔ $\bar{x}$ ๐.๔๒ มาก
๕. มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการที่จะพัฒนา ตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด	๓.๙๙ $\bar{x}$ ๐.๕๖ มาก
เฉลี่ยภาพรวม	๔.๑๑ $\bar{x}$ ๐.๗๑ มาก

จากตารางที่ ๔.๗ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنครพิจารณาตามลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ

๔.๑๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่าง มั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีความต้องการ ที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ น้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๙ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาว สกลนครพิจารณาตามลำดับความต้องการ อยู่ในระดับมาก ทั้ง ๕ ด้าน

๔.๒.๓ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัด สกลนคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เป็นชาย จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐ อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๐ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๔ อาชีพ เกษตรกร จำนวน ๒๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐๕ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๓๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๒๓ รายได้ต่อเดือน น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๑๐

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ น้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถก แถก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๒.๕๗ อย่างไรก็ตามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ของประชาชนในจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๕ ด้าน

๑. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำ ท้องถิ่นด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๘ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภิบาล ไม่ตัววิจิกรรม เมตตามโนกรรมในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๗ น้อยที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๓

๒. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๒ ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือก ผู้นำหมู่บ้านของตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภิบาล ศีล สามัญญาติ และทักษิณญาติในการทำงานที่เลือกตัวแทนทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ น้อยที่สุด คือ ข้อ ๑ ท่านส่งความเห็นในการประชาพิจารณ์รัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการรับผิดชอบการทำประชาพิจารณ์ และข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทน ตนในรัฐสภา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๐๕

๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีความเข้าใจการเมือง

ระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักเมตตา ภายกรรມ, เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรມเป็นหลักการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ รองลงมาที่มีนัยสำคัญอันดับสามคือ ข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการ ปกครองระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมีส่วนร่วมในการ ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๐๑

๔. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแคลง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีส่วนร่วมใน กระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง และ ข้อ ๙ ท่านใช้หลักธรรมาเมตตา ภายกรรມ, เมตตา วจีกรรม เมตตามโนกรรມในการถกแคลงหรือسانเสนาทางออก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๓ รองลงมา คือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาธารณ์โกคี, สีลามัญญา และทิภูธิสามัญญา เป็นหลักในการถกแคลงหรือ سانเสนาเรื่องสำคัญๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลทำไปสู่การ แก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๖

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร พิจารณาตามลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ เมื่อพิจารณาด้าน พบว่า ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่ อย่างมั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมาคือ ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อมี ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ และด้านที่น้อยที่สุด คือ ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมือง ให้ดีที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๙ อย่างไรก็ตาม ลำดับความต้องการที่เป็นแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับมาก ทั้ง ๕ ด้าน

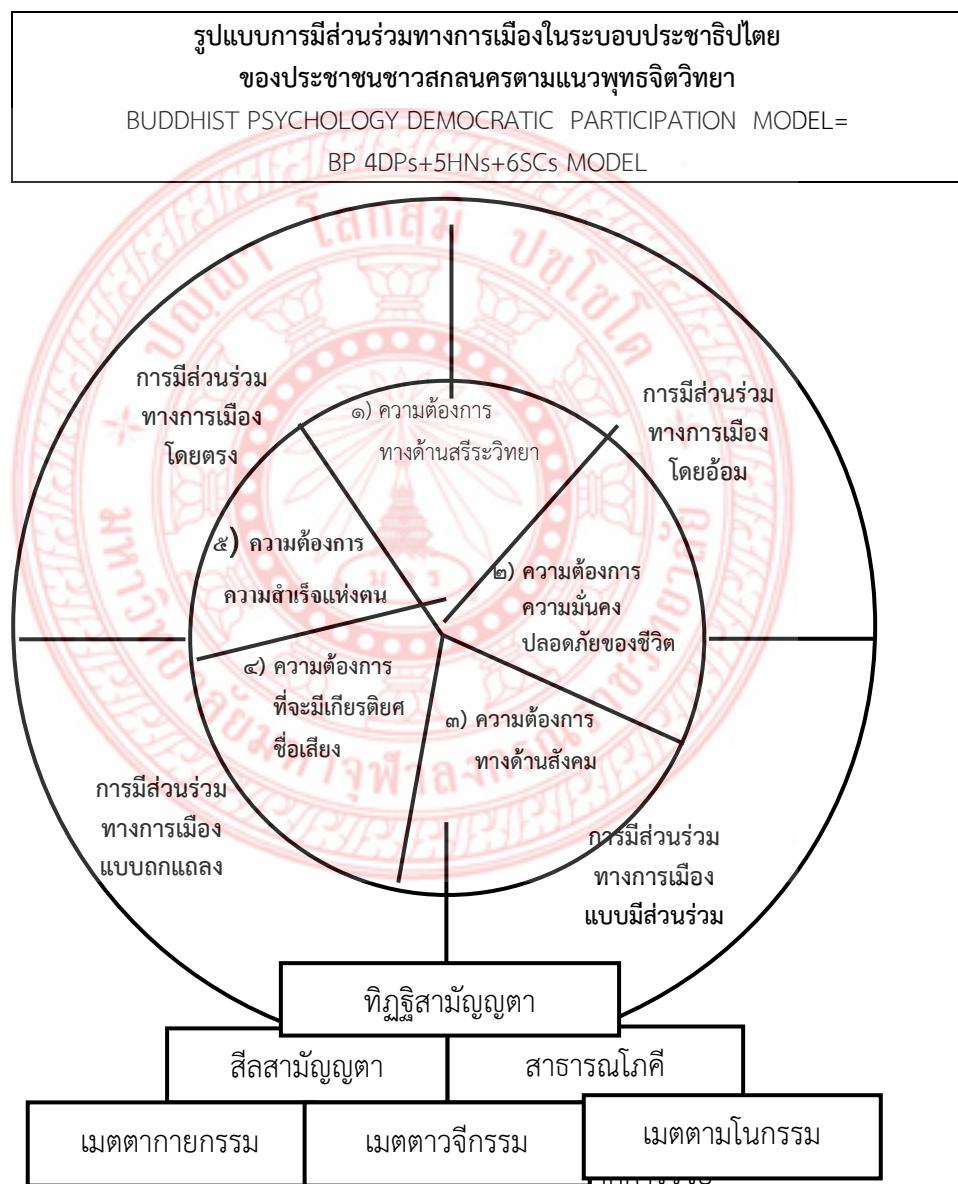
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ ประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๔.๑ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับหลักพุทธกรรมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ ประชาธิปไตยทั้ง ๔ แบบในการวิจัยนี้ จะต้องมีหลักสารานุยธรรม ๖ คือ เมตตา ภายกรรມ เมตตามโนกรรມ สารานุยโกคี สีลามัญญา และทิภูธิสามัญญา เป็นฐานในทางปฏิบัติ เพื่อทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้เกิดส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบบ ประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนเป็นระบบการเมืองแบบอัมมาธิปไตย

๔.๔.๒ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประชาชนชาวสกลนครมีส่วนร่วมทางการ เมืองในระบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๕ ด้าน คือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดย อ้อม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม และ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแคลง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๑ และความต้องการในการมีส่วน ร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร ทั้ง ๕ ลำดับ คือ ความ ต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับ

ความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด ความต้องการให้นักการเมือง พัฒนาปัจจัยสี่ และความต้องการที่จะได้รับการยกย่องเชิดชู

๔.๕.๓ จากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยาในการวิจัยนี้ เป็น BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา สามารถอธิบายดังนี้

การนำหลักสารานุรักษ์ เมตตา ไส้ใจกรรม เมตตามโนกรรม สารณโภคี สีลสารามัญญา ทิภูธิสารามัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพื้น壤ร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตาม และทฤษฎีการเกลี่ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) ของ Maslow ที่มุ่งประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน โดยการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี่ยกล่อมตามลำดับขั้นความต้องการนำมานุรักษ์การกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศ สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

ประการแรก โดยข้อเท็จจริง เมตตา ไส้ใจกรรม พุดต่อ กันด้วยเมตตา และเมตตามโนกรรม คิดต่อ กันด้วยเมตตา เป็นรากฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อสนับสนุนตอบความต้องการของตนเองในทุกระดับ

ประการที่สอง สารณโภคี การแบ่งปันกันอย่างเสมอภาคหรือการได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและทวีถึง เป็นความต้องการของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับหลักความต้องการการยอมรับ อันเป็นความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงยั่งยืนในสังคม

ประการที่สาม การที่ทุกคนปฏิบัติตามกฎติกา ระเบียบ กฎหมายประพฤตินอยู่ในกรอบกติการอย่างเท่าเทียมกัน และได้รับการคุ้มครองจากระบบบุติธรรมอย่างเสมอภาคกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนพัฒนาอย่างยั่งยืน ตรงกับสารานุรักษ์ ข้อ สีลสารามัญญา

ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่เกิดผลอย่างแท้จริง ประชาชนจะต้องเคราะห์ รับฟังความคิดเห็น แล้วจุดร่วมส่วนจุดต่าง ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ถือว่าเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ตรงกับสารานุรักษ์ ข้อ ทิภูธิสารามัญญา

ในทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ประชาชนจะต้องเคารพในความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และต้องปรับความคิดเห็นให้ลงรอยแบบเดียวกัน ซึ่งเป็นหลักทิภูธิสารามัญญา ที่จะนำซึ่งความรู้รักสามัคคี ทำให้คิด พูด ทำต่อ กันด้วยเมตตา ส่งผลให้มีการเกื้อกูลแบ่งปันผลประโยชน์แก่กันและกันด้วยสารณโภคี ภายใต้กฎติกาและระบบบุติธรรมอันเดียวกันอย่างเท่าเทียมด้วยสีลสารามัญญา

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเพื่อให้บรรลุความต้องการตั้งอยู่บนหลักธรรมทั้ง ๖ ประการข้างต้น เป็นหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นของสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ความมั่นคง ศิลธรรมอันดีงาม และความเจริญก้าวหน้าทั้งปวง จะทำให้สังคมที่เราร้อยในปัจจุบันนี้พัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะทุกคนคิด พูดดี ทำดีต่อ กัน รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ เคราะห์และปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายอย่างเคร่งครัด เคราะห์ในความคิดเห็นของคนอื่นโดยยึดหลักการ วิธีการ และกระบวนการการการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหาภักดิริย์เป็นประมุขเป็นสำคัญ

เมื่อประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อให้บรรลุความต้องการสามารถปฏิบัติตามหลักสารานิยธรรม ทั้ง ๖ ประการแล้ว จะต้องนำมาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม ประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยเมตตา เลือกผู้แทนราษฎร ด้วยเมตตา ส่งเสริมการปกครองในระบบประชาธิปไตยด้วยเมตตา ติดตามการทำงานของกองทุนหมู่บ้าน ด้วยเมตตา และร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วยความเสียสละไม่ตรีต่อผู้อื่น ด้านเมตตาวิจกรรม ซักชวนคนร่วมกิจกรรมส่งเสริมระบบประชาธิปไตยด้วยเมตตา แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นในที่ประชุมด้วยเมตตา นำเสนอปัญหาของห้องถินให้เกิดการพัฒนาด้วยเมตตา และพุดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาทางการเมืองด้วยเหตุผล ด้านเมตตามโนธรรม คิดมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเมตตา มีความหวังดีและปรารถนาดีให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และพิจารณาวินิจฉัย คิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนอื่นในชุมชน ด้านสาธารณโภค แบ่งปันผลประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนเสมอภาคกัน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาทางการเมืองเสมอภาค ช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่เห็นแก่ตัว และมีการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเสมอภาค กัน ด้านสีลามัญญา รักษาและเปียบวินัยและกฎติกาของสังคมเสมอภาคกัน บังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมลงประชามติกฎหมายสำคัญ ๆ ด้วยความสุจริต ด้านทิภูธิสามัญญา ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตยร่วมกัน เข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่ร่วมกัน เข้าใจเรื่องเสรีภาพ ภราดรภาพ และเอกภาพร่วมกัน และมีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

๒. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม ส่งความเห็นในการประชุมพิจารณาทางการเมืองด้วยเมตตา ทำหน้าที่เลือกผู้นำห้องถินด้วยเมตตา เลือกผู้แทนห้องถินด้วยเมตตา และเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้วยเมตตา ด้านเมตตาวิจกรรม ส่งความเห็นในการประชุมพิจารณาทางการเมืองด้วยเมตตา ซักชวนให้เลือกผู้นำห้องถินและเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ด้านเมตตามโนธรรม คิดวางแผนไปปลุกประชุมพิจารณาทางการเมืองด้วยเมตตา คิดวางแผนไปเลือกผู้แทนห้องถินและผู้แทนราษฎรด้วยเมตตา ด้านสาธารณโภค แบ่งปันความรู้เรื่องการเมืองกับเพื่อนบ้านอย่างไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และข่าวสารบ้านเมืองด้วยความเต็มใจ แลกเปลี่ยนการเลือกตัวแทนทุกรอบด้วยมีไม่ตรี และแบ่งปันข้อมูลภาครัฐแก่เพื่อนบ้านด้วยความเต็มใจและมีไม่ตรี ด้านสีลามัญญา แนะนำการรักษาและเปียบวินัยและกฎติกาของสังคมด้วยไม่ตรี ชี้แจงความรู้เรื่องกฎหมายด้วยความเต็มใจ และแนะนำคนอื่นให้เลือกตัวแทนทุกรอบด้วยความสุจริต ด้านทิภูธิสามัญญา เคารพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วมสรวงจุดต่าง

๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنศตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองระดับห้องถินด้วยเมตตา มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตด้วยเมตตา

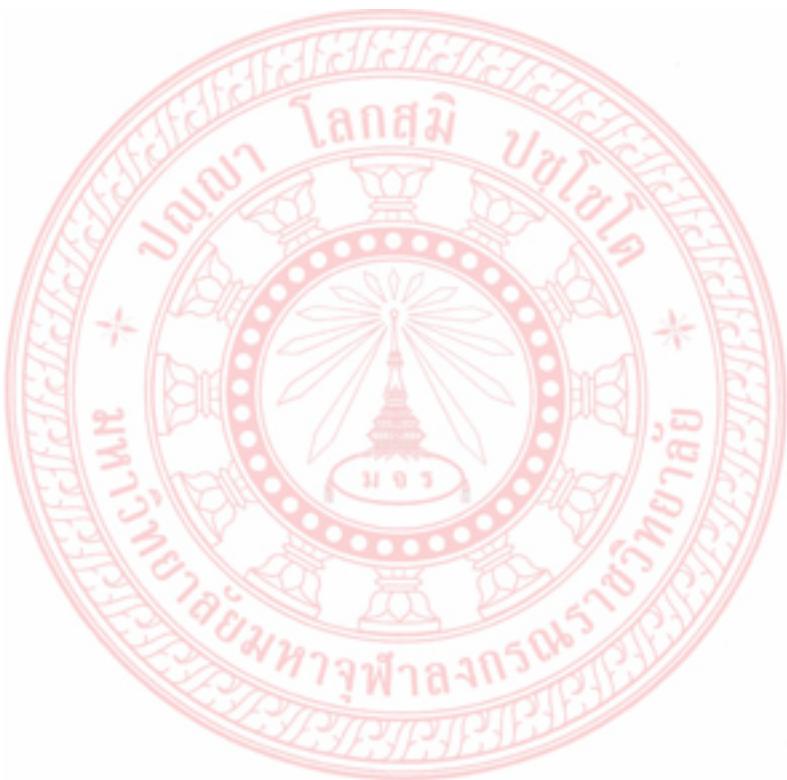
และติดตาม และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา ด้านเมตตาวจีกรรม ซักจุ่งให้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา ซักจุ่งให้ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเมตตา และเสนอทุกฝ่ายให้รับทราบในการแก้ไขปัญหาด้านความสงบสุข ปลอดภัยด้วยเมตตา ด้านเมตตามโนกรรม คิดจัดการชุมชนให้สามารถเรียนรู้ร่วมกันด้วยเมตตา คิดวางแผนติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยเมตตา และคิดวางแผนตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนทุกรัฐดับด้วยเมตตา ด้านสาธารณโภค ให้ความรู้เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความเต็มใจ ปลูกฝังกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่อนุชนด้วยไมตรี และให้ความรู้ติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และผู้แทนทุกรัฐดับอย่างเท่าเทียมกัน ด้านสีลสามัญญา ปลูกฝังและสร้างลักษณะนิสัยเคารพกฎติกาของสังคมอย่างเสมอภาค และปลูกฝังการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและผู้แทนทุกรัฐดับอย่างเท่าเทียม ด้านทิภูธิสามัญญา เคราะห์ความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วมสวยงามจุดต่าง คือ มีความรู้ร่วมกันเรื่องอำนาจตัดสินใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย มีความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีความเห็น ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน

๔. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกแต่ง มีดังนี้

ด้านเมตตาภัยกรรม ทำด้วยความปราณາดีต่อกัน มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง แก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย ด้านเมตตาวจีกรรม พุทธด้วยความปราณາดีต่อกัน คือ ซักชวนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง เชิญชวนแก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง และเสนอแนะปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปราณາดีต่อกัน มีความคิดเห็นในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชน คิดหาทางออกเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา และคิดวางแผนแก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง ด้านสาธารณโภค ให้ความรู้เรื่องมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง มุ่งช่วยเหลือ และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว และผลักดันให้สมาชิกองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ ด้านสีลสามัญญา เคราะห์ในหลักการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ยึดมั่นในนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ร่วมกันสร้าง เคราะห์ในกฎติกาการถูกแต่งหรือสาเนา ด้านทิภูธิสามัญญา ระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ร่วมกันคิดแก้ปัญหาความเหลี่ยมล้ำอันเกิดจากการเมือง การปกครอง และร่วมกันหาทางออกของในปัญหาที่สำคัญ ๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตย

ดังนั้น หลักสารานิยธรรมและทฤษฎีจิตวิทยาแรงจูงใจตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของ Maslow สามารถบูรณาการกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรในรูปแบบ BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งทำให้ประชาชนชาวสกلنกรมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น เป็นกลไกที่ทำให้ประชาชนชาวสกلنกรได้มีโอกาสสื่อสารกับ

นักการเมืองและรัฐมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนตามความต้องการ เป็นการสร้างโอกาสสนับสนุนตามความต้องการ ผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสริมสร้าง ความรัก ความเคารพ ความเอื้อเฟื้อ ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่ประชานชนชาวสกุลครุฑก คนตามแนวพุทธจิตวิทยา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยาโดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรและ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นพระสงฆ์นักวิชาการ นักการเมือง นักการเมืองห้องถิน ผู้นำห้อง และถินข้าราชการตัวแทนหน่วยงาน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลจากกลุ่มอย่าง จำนวน 398 คน จากผลการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำนวน ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อวิเคราะห์ หลักพุทธธรรม และจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร ๒) เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรและ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมี ส่วนร่วม ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร

๑.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงคือ การมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นส่วนโดยประชาชนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ

ตั้งแต่ความต้องการปัจจัยสี่ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์ เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานทุกอย่างร่วมกัน โดยประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ใช้อำนาจอิปไตยนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเองตามสภาพสังคมที่ยังไม่มีความสัมพันธ์ซ้อนมากในอดีต ทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชนซึ่งเป็นไปตามหลักสารานิยธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเข้าศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอิปไตยแทนผ่านการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชน โดยประชาชนมีหน้าที่พื้นฐานของตนที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทในเรื่องการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานิยธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเข้าศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงมาสมมติกับการ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนมีอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนรวมทั้งเปิดโอกาสให้สถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่นภาคประชาชน สังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานิยธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็น

เอกสาร หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพาะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน

๑.๔ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่งเป็นประชาธิปไตยแบบถูกแต่งที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ซึ่งหลักการประชาธิปไตยแบบถูกแต่งไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งระบบประชาธิปไตยแบบถูกแต่งจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมืองและมีจิตสาธารณะรวมหมู่เป็นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และเปลี่ยนถูกแต่งกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตนโดยมีหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือกระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนหรือภาคพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักสาธารณรัฐธรรมนูญ หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพาะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุข ต่อกัน

ตอนที่ ๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنครตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบแบ่งการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถูกแต่งเป็นไปตามหลักสาธารณรัฐธรรมนูญทั้ง ๖ ข้อ คือ ด้านเมตตาภัยกรรม ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปราณາดีต่อกัน ด้านสาระณโ古คี กระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน ด้านสีลสามัญญาติ เคราะพระเบียบวินัย กวามหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเทเที่ยมกัน และด้านทิภูมิสามัญญาติ เคราะความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างในทุกเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงของประชาชน

ชาวจังหวัดสกลนคร จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ตอนที่ ๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

๓.๑ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เป็นชาย จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐ อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๐ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๖๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๔ อาชีพ เกษตรกร จำนวน ๒๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐๕ นักถือศาสนาพุทธ จำนวน ๓๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๒๓ รายได้ต่อเดือน น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๑๐

๓.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ เมื่อพิจารณารายด้าน พบร่วม ด้านที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ และน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกแต่ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ อย่างไรก็ตามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๔ ด้าน

๓.๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ เมื่อพิจารณารายข้อ พบร่วม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๓ ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๘ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภิบาล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๗ น้อยที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๓

๓.๒.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบร่วม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๒ ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภิบาล โกรกี, สีลสามัญญาติ และทิภูนิสามัญญาติในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านส่งความเห็นในการประชุมรัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการรับผิดชอบ การทำประชาพิจารณ์ และข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้งานจัดตั้งแทนตนในรัฐสภา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๐๕

๓.๒.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๙ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีความเข้าใจ การเมืองระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ รองลงมาคือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้ หลักเมตตาภัยกรรม, เมตตามาจิกรรม เมตตามโนกรรมเป็นหลักการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ รองลงมาที่มีนัยสำคัญอันดับสามคือ ข้อ ๗ ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจ ทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมี ส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๐๑

๓.๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกແຄง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๗ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ ๑ ท่านมีส่วนร่วมใน กระบวนการของประชาธิปไตยภาคพื้นเมือง และ ข้อ ๔ ท่านใช้หลักธรรมาภัยกรรม, เมตตา วจิกรรม เมตตามโนกรรมในการถูกແຄงหรือسانเสนาหาทางออก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๓ รองลงมา คือ ข้อ ๑๐ ท่านใช้หลักธรรมาภารณ์โภคี, สีลามัญญา และทิภูธิสมัญญาเป็นหลักในการถูกແຄงหรือ سانเสนาเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๐ น้อยที่สุดคือ ข้อ ๘ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลทำไปสู่การ แก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๖

๓.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัด สกลนครพิจารณาตามลำดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ เมื่อพิจารณา ด้าน พบร้า ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีความต้องการความมั่นคงในการทำงานและการ มีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ รองลงมาคือ ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ และด้านที่น้อย ที่สุด คือ ลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๙ อย่างไรก็ตาม ลำดับความต้องการที่เป็นแรงจูงใจ ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับ มาก ทั้ง ๕ ด้าน

๓.๔ หลักสารานุรักษ์ธรรมและทฤษฎีจิตวิทยาแรงจูงใจตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ของ Maslow สามารถการกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของ ประชาชนชาวสกลนครในรูปแบบ BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งทำให้ประชาชนชาวสกลครมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ กว้างขึ้น เป็นกลไกที่ทำให้ประชาชนชาวสกลนครได้มีโอกาสสื่อสารกับนักการเมืองและรัฐบาลอย่างขึ้น เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนตามความต้องการ เป็นการสร้างโอกาสทางการเมืองที่ร่วมกัน ส่งผลให้

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสริมสร้างความรัก ความเคราะห์ ความเอื้อเฟื้อ ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่ประชานชนชาวสกلنครทุกคนตามแนวพุทธจิตวิทยา

๔.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

๑. อภิปรายผลการวิจัยด้านการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชานชนชาวสกلنคร

๑.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงคือ การมีส่วนร่วมที่ประชาชนทำหน้าที่เป็นส่วนได้ของประชาชนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่ความต้องการปัจจัยสี่ไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุดของชีวิตตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์ เพราะเชื่อว่า ประชานชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานทุกอย่างร่วมกัน โดยประชานชนทุกคนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเองตามสภาพสังคมที่ยังไม่มีความสับซับซ้อนมากในอดีต ทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุยธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และพนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน สัมพันธ์อย่างมีนัยยะสำคัญกับงานวิจัยของภาควิชี โพธิมั่นที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชานชนในองค์กร บริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลลุนคง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชานชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกันโดยประชานชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการมากกว่าแบบไม่เป็นทางการ ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การดำรงตำแหน่งที่สำคัญหรือการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มจัดตั้งในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชานชน อนึ่งประชานชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์กรบริหารส่วนตำบลในระดับต่ำเมื่อเทียบกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ องค์กรบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาล ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่นความรู้ความเข้าใจของประชานชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์กรบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของประชานชน ดังนั้นจึงเสนอแนะว่าควรสร้างความเข้าใจในเรื่องการปกครองตามระบบประชาธิปไตย การส่งเสริมให้ประชานชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์กรบริหารส่วนตำบล

และต้องสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองกับองค์กรบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้น¹

๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอิปไตยแทนตนผ่านการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมของประชาชน โดยประชาชนมีหน้าที่พื้นฐานของตนที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทในเรื่องการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักสาธารณรัฐธรรมนูญ หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคิร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคิรู้จักร่วมมือกัน และอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และห่วงประโยชน์สุขต่อกัน สอดคล้องอย่างมีนัยยะสำคัญกับงานวิจัยของภิวัตติ บุรีกุลและคณะ ศึกษาเรื่อง โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่องค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมืองความเชื่อมั่นต่องค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่องค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขารสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย²

๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงมาสมัพسانกับการ มี

¹ ภาควิชานิพัทธ์มั่น. ๒๕๔๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรบริหารส่วนตำบล :ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลลุนคงอำเภอทางดงจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีสาขาวิชาบริหารส่วนตัว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓ หน้า ๑๐๒ – ๑๐๔

² ภิวัตติบุรีกุลและคณะ, ๒๕๔๖. โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ. ชุดโครงการวิจัยเรื่องการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ๒๕๔๖. หน้า ๖ – ๗.

ส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนมีอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนรวมทั้งเปิดโอกาสให้สถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น ภาคประชาชนสังคม ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานุรักษ์ หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพรียงสามัคคี และผนึกกันเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอื้อต่อกันภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และห่วงใยชื่นสุขต่อกัน ซึ่งสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับการศึกษาของวิทยา บุณยะเวชชีวน เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ระดับมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขต เทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการซักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือการร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขึ้นไปスマชิกสภา เทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิจทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง³

๑.๔ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลงเป็นประชาธิปไตยแบบถกเถลงที่เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ต่ายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อน และมีความแตกต่างหลากหลายได้ ซึ่งหลักการประชาธิปไตยแบบถกเถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลงจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมืองและมีจิตสาธารณะรวมหมู่เป็นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และเปลี่ยน ถก

---

³วิทยา บุณยะเวชชีวน, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปูจังหวัดสมุทรปราการ. ปัญหาพิเศษของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๓. หน้า ๘๗ – ๙๙.

แตลงกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดของตน โดยมีหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนหรือภาคพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักสารานิยธรรม หลักการทำให้เกิดความประسانพร้อมเพียงสามัคคี และผนึกกำลังเป็นเอกภาพ หลักการส่งเสริมให้สังคมประชาธิปไตยต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดี และเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น ทุกคนต้องมีความสามัคคี รู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีลักษณะการแสดงออกด้วยความมีเมตตาปราณາดี และหวังประโยชน์สุขต่อกันซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของบริณญา นวลดีเย็น เรื่อง การมีส่วนร่วมขบวนการชาวนาไทย : กรณีศึกษาสมัชชาคนจน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจน เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นหลัก ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะการเมืองของการให้รัฐรับรอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำการรวมหมู่ด้วยการเดินขบวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนอง โดยให้ความสำคัญกับการกระทำการรวมหมู่ด้วยการเดินขบวนและการชุมนุมเรียกร้อง ที่มีเป้าหมายเพื่อเข้ากดดันการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ให้มีการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องเกี่ยวกับประเด็นปัญหาร่วมกับข้อเสนอเชิงกฎหมายและนโยบายของสมัชชาคนจนและลักษณะของกิจกรรมทางการเมือง จากการผูกขาดความชอบธรรมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐไปสู่การยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมการเมือง ของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากิจกรรมทางการเมืองของสมัชชาคนจน เป็นกรณีมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ และอยู่ในระดับที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบเป็นทางการอีน ฯ ของชาวนาโดยทั่วไป แต่กลับพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่เป็นทางการของสมัชชาคนจน ถือเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยสำหรับสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะรัฐยังคงไม่ให้การยอมรับในลักษณะทางการเมืองดังกล่าวของประชาชน^๔

๒. อกิจกรรมการวิจัยด้านการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนคร

แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ชาวจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยาด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมโดยตรง ด้านการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ด้านการมีส่วนร่วมแบบการมีส่วนร่วม และด้านการมีส่วนร่วมแบบถูกแต่งเป็นไปตามหลักสารานิยธรรมทั้ง ๖ ข้อ คือ ด้านเมตตาภัยกรรม ด้านเมตตา วจีกรรม ด้านเมตตามโนกรรม คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้านสารารณโภคี กระจายผลประโยชน์ หรือทรัพยากรทั่วถึงกัน ด้านสีลสามัญญาติ เคราะพระเบญจบว尼ย กฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเที่ยมกัน และด้านทิภูธิสามัญญาติ เคราะพความคิดเห็นกันและกันแบบแสวงจุดร่วมส่วนจุด

ต่างในทุกเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงของประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการศึกษาของอธิการบดี ศรีสุรกุลเรื่อง “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษาก่อนระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการศึกษาก่อนระบบโรงเรียน พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรม แบบวัดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรม แบบสอบถามการติดตามการใช้ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรม ผลการวิจัยพบว่า (๑) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรมก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบร้า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕๒) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรมของกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง พบร้า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕๓) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรมของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง พบร้า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และ ๔) ค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรมหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบร้า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕⁴

๓. อภิปรายผลการวิจัยด้านรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา

หลักสารณียธรรมและทฤษฎีจิตวิทยาแรงจูงใจตามลำดับขึ้นความต้องการของมนุษย์ของ Maslow สามารถนำการกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครในรูปแบบ BUDDHIST PSYCHOLOGY DEMOCRATIC PARTICIPATION MODEL= BP 4DPs+5HNs+6SCs MODEL ซึ่งทำให้ประชาชนชาวสกลนครมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น เป็นกลไกที่ทำให้ประชาชนชาวสกลนครได้มีโอกาสสื่อสารกับนักการเมืองและรัฐบาลยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนตามความต้องการ เป็นการสร้างโอกาสสนับสนุนผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้มีส่วนร่วมในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสริมสร้างความรัก ความเคารพ ความเอื้อเพื่อ ความสามัคคี และเอกภาพภายในหมู่ประชานชาวสกลครทุกคนตามแนวพุทธจิตวิทยาซึ่งมี

---

⁴อธิการบดี ศรีสุรกุล, “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษาก่อนระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารณียธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต, (ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,).

ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับงานของโภมินทร์ กุลเวชกิจที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลจตุรพักรพิมาน อำเภอจตุรพักรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผล การศึกษาพบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักรพิมาน อำเภอจตุรพักรพิมาน จังหวัด ร้อยเอ็ด มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ในกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่มผลประโยชน์ และการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ

๔.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน จังหวัดสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๔.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจ รัฐคดแนนเฉลี่ยวญในระดับน้อย ดังนั้น รัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนให้ประชาชนมี สิทธิและเสรีภาพในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

(๑) ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรม โดยเฉพาะหลักสาธารณนียธรรมจะช่วยให้ผู้นำ ทางการเมืองสามารถสร้างระบบการเมืองการปกครองและสังคมที่อุดมด้วยความเสมอภาค ภราดร ภาพ นำไปสู่ความเป็นเอกภาพของคนในชาติ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศชาติมั่นคงและมั่งคั่งอย่าง ยั่งยืน

(๒) ผู้นำพรรดาการเมืองต้องมีความมั่นในหลักสาธารณนียธรรม โดยเป็นแบบอย่างในการ แสดงออกที่มุ่งส่งเสริมความสามัคคี โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก

(๓) นักการเมืองในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีมาตรฐานด้านคุณธรรมที่ จะทำให้สามัคคีและจิตสำนึกสาธารณะที่ดีซึ่งเป็นไปตามหลักสาธารณนียธรรม ทำให้สังคมและ ระบบการปกครองระบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น สำคัญ

๔.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- (๑) ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จะทำให้การเมืองภาคประชาชนเข้มแข็งจนทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้
- (๒) ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้าใจบทบาทอำนาจหน้าที่และกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตัวแทน ประชาชนเลือกตัวแทนที่มีคุณภาพเข้าไปทำงานหน้าที่ติดตามและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและการใช้อำนาจจัดทำกฎหมายประชาชน
- (๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำงานหน้าที่เป็นแกนนำให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะทำให้เปลี่ยนขั้นความคิดที่ว่าการตัดสินใจทางการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองไปสู่การเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน

๔.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- (๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักกัญญาณธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย
- (๒) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงทางพุทธจิตวิทยาต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถูกแคลงของประชาชน
- (๓) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานของเทศบาลตำบลที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามแนวพุทธจิตวิทยา
- (๔) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมนิเทศ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปีฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปีฎก ๒๕๐๐.กรุงเทพฯ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๓๔

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. หนังสือ:

กรกฎ โอภาสเจริญมุนคล, วารสารวิทยบริการ, “การบริหารและการพัฒนาวัดโสธรวรารามวรวิหาร จาก: ยุคก่อตั้งสู่อนาคต”, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕
กาญจนฯ แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ แนวคิด และเทคนิค. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เออดิสันเพรส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๗.

โกวิทย์ พวงงาม. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (ม.ป.ท.), ๒๕๔๕.

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการสภาพัฒนาฯ. “การมีส่วน

ร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย”, จุลสาร .กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขานุการสภาพัฒนาฯ.

คณะกรรมการพิมพ์เลี้ยงเชียง. หนังสือบูรณาการแผนใหม่นักธรรมชั้นตรี, กรุงเทพมหานคร: เลี้ยงเชียง. ๒๕๔๖.

เฉลียว บุรีภักดี และคุณอื่นๆ ทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๕.

ณัชพงศ์ จันทร์จุษา. “โครงการวิจัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดเก็บภาษีอากรน้ำมันเชื้อก๊าซ: การจัดการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้านในพื้นที่ตำบลกาเยามาตี อำเภอбаเจา จังหวัดราธิวาส”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๕๒).

ณัฐาพร พิชัยรงค์, รศ.ดร., และคณะ. ๒๕๕๐. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุภาพในชุมชนโดยใช้ประชามติในการจัดการสุภาพภาคประชาชน : กรณีศึกษาตำบลท่าสองคน อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการวิจัย, ทุนสนับสนุนมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ตวิลาวดี บุรีกุล และคณะ, โครงการกรณีศึกษา “การจัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ. ชุดโครงการวิจัยเรื่องการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๕๔๙.

ทองหล่อ วงศ์ธรรม, ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสนา, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอ.เอส.
พรินติ้งเข้าส์. ๒๕๓๘.

ทวีศิลป์ กุลนภาดล. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐.

ทวีศิลป์ กุลนภาดล. “การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
ท้องถิ่นของประชาชน, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. ๒๕๕๓.

ทิศนา แรมมณี. รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย, กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ธนาịnh ศิลป์เจริญ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.

นนท์ กอแก้วทองดี และภัชรา คติกุล, ๒๕๔๔. คู่มือประชาชนต้านการทุจริตโครงการประชาศึกษา
และชุมชนสัมพันธ์, กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. ๒๕๔๖. “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท”,
รายงาน

การวิจัย, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. ๒๕๔๖. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง,
กรุงเทพมหานคร: หน้า ๕๙๘

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. ๒๕๔๗ การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง,
เขียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. ๒๕๔๗., กลไกแนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน
พัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์สิ加
การพิมพ์.

เนตินา โพธิ์ประสาร. ๒๕๔๑. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพันต่องค์กรของ
พนักงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีบริษัทสิทธิผล ๑๙๑ จำกัด, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บุญชุม ศรีสะอาด. การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.)

ปัญญา ใช้บางยาง. ๒๕๔๖. ธรรมมาธิบาย เล่ม 1, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ติธรรม.

ปัทมา สุบกาปា. ๒๕๕๑. “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบศตวรรษที่ผ่านมา: สภาพ
ปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต”, บทความ, กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา
สถาบันพระปกเกล้า.

ปยะนุช เงินคล้าย และคณะ. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษา
เปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท. คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๔๐.

พระราชบัญญัติ (ป.อ.ประยุทธ์). ๒๕๔๓. ธรรมนูญชีวิตพุทธจิตธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่

๓๐, กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). ๒๕๔๗. ธรรมนูญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ประยุตโต). ๒๕๔๘. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ ครั้งที่ 13,กรุงเทพมหานคร: บริษัทເອສ.ອາຣ.ພຣິນຕິ່ງແມສໂປຣດັກສ໌ จำกัด,2548.

พระราชนรนินทร์ (ระบบ จิตัญโณ). ๒๕๓๖. ธรรมะสำหรับประชาชน, กรุงเทพมหานคร: บริษัท คลังวิชา จำกัด.

ภาวีณ์โพธิ์มั่น. ๒๕๔๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรบริหารส่วน ตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคงอำเภอทางดงจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ปริญญาราชบัณฑิตสาขาวิชาการเมืองและการปกครองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เยาวดี raigayakul วิบูลย์ศรี. ๒๕๕๑. การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เยาวภา บัวเวช. ๒๕๕๐. “รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐,กรุงเทพมหานคร: ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐.

ลักษณา สริวัฒน์ จิตวิทยาสำหรับครู,กรุงเทพฯ, โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

วชิรยุทธ บุญมา. “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก”,ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

วรรณ ประสมสุข “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวทางพุทธธรรม”, วารสารศึกษาศาสตร์ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤษจิกายน ๒๕๔๙ – มีนาคม ๒๕๕๐.

วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาฯ.

วิรช วิรชันภารรณ.การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง, กรุงเทพมหานคร: สำนัก พิมพ์โพธิ์ฟูช, ๒๕๔๖.

สมาน อัศวภูมิ. “การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก”, วารสาร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, (บรรณานิพนธ์: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๐).

สานิตย์ บุญชู. การพัฒนาชุมชน: ชุมชนศึกษาและวางแผนโครงการ, กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลราชวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา.กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ迪สันเพรส ໂໂປຣດັກສ໌ จำกัด, ๒๕๔๗.

สุชาติ ประสิทธิรัฐสินธ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘).

สุชาดา จักรพิสุทธิ์. “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.

สุนีย์ มัลลิกะมาร์ย และคณะ. “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเพิ่มพื้นที่ สีเขียวในชุมชนเมือง เพื่อลดภาวะโลกร้อน”, รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานครสถาบันวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.

สุวชา วิริยามนูวงศ์. “การวิจัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชินทร์, ๒๕๕๔.

เสน่ห์ จุยโต, องค์การสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๒, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.

อรทัย กึกผล, “การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน คู่มือพลเมืองยุคใหม่, อกัญญา กังสนารักษ์. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณของสถาบันอุดมศึกษา, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

เอกสิทธิ์ ใจสิตสกุลชัย และคณะ. “การวางแผนจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความมั่นคงด้านน้ำในพื้นที่จังหวัดนครปฐมโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์บนเว็บ”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓.

อัชรา เอืบสุขสิริ. จิตวิทยาสำหรับครู,(กรุงเทพฯ,สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

(๒) วิทยานิพนธ์:

กรรณิกา เจิมเทียนชัย. “การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรคงวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข.,วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต(สาขาวิชาบริหารการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ชัยพร พานิชอัตรา. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทต่อการปฏิบัติงานสำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์”, กรณีศึกษา หมู่บ้านหลุก ตำบลเมืองส่ง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, ดุษฎีบัณฑิตศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๒.

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล. “ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสารานุกรม ของอาสาสมัครสาธารณะประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด,วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต,ครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ทวีวรรณ อินดา. “การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ”,วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑.

บุญส่ง หาญพานิช. ๒๕๕๖ “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”,วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิกุล เลี้ยวสิริพงศ์. “การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมสำหรับระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

พิชญาภา ยืนยา. “รูปแบบการบริหารทรัพยากรในสถาบันอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

วรรณา ศุภบัณฑิต. “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้น

พื้นฐานระดับสถานศึกษาจังหวัดนครนายก: การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา, ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

วิมล จันทร์แก้ว. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕.

ศรีวรรณ เกียรติสุรนันท์ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ, ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๓.

ศักดา สาทนานนท์. “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาคณิตศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

สมศักดิ์ มัจฉาวิทยากูล. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อคุณภาพของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีนิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

สุขุมลาภ ประสมศักดิ์. กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

พ้าเมือง ชาวนินฟ้า, รู้รักสามัคคี, ธรรมะ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaidhammadjak.com>, <http://www.asoke.info/09communication/DharmaPublicize/Dokya/D105/033.html>, :

[๒๐ พฤศจิกายน. ๒๕๕๕].

สายดี, ประชาธิปไตยในพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.writer.dek-d.com>, [๒๐ มีนา. ๒๕๕๙].

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกศรีสุพรรณ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<http://district.cdd.go.th/khoksisuphan>

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโพนนาแก้ว, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://district.cdd.go.th/phonnakaeo/>

(๔) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ พระราชวิสุทธินายก, เจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมประยุทธ์, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อธิตรองประธานวุฒิสภา คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเทียนอัน แสงพรมหาดี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร,
วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร,
วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเจริญ จารย์โภมล, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ อธิตรองประธานสภา
ผู้แทนราษฎร, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลปาก จังหวัดสกลนคร,
วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิชนโนท, คณะดีคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจนครบาล ๔, วันที่ ๒๙
กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอกร, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตการสอนสังคม คณะ
ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายทวี ผาใต้, นายกเทศบาลตำบลทองโข别 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพดุงชัย ชาไชย, กำนันตำบลทองโข别 จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษา, อธิศษามาชิกสภาพผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และอธิตรัฐมนตรี
ช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมราพันธ์ โพธิรีโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะดีคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ ศรีวรา汗 อธิศษามาชิกราชภูมิจังหวัดนครพนมเพื่อไทย. วันที่ ๒๖
สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุธิญาโน, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร.ประภัสสร สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิ
ภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่ม นายเทียนอัน แสงพรมหาดี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาตงวัฒนา จังหวัดสกลนคร
, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

นายชัยวัช เวชกามา, ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

พันตำรวจโท กิตติศักดิ์ วิเศษนันท์, รองผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลปาก จังหวัดสกลนคร, ๒๒
กันยายน ๒๕๖๑.

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิชนโนท, คณะดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

พันตำรวจเอก วีระศักดิ์ พิมพ์มีลาย ผู้กำกับงานสอบสวนตำรวจนครบาล ๔, จังหวัดสกลนคร, ๒๒
กันยายน ๒๕๖๑.

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอกร, ผู้อำนวยการหลักพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตการสอน
 สังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.
 นายทวี พาໄต้, นายนกเทศบาลตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.
 นายพดุลชัย ชาไชย, กำนันตำบลตองโขบ จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.
 ผศ.ดร.เมราพันธ์ โพธิธีโรจน์, รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.
 นายชุม โพนซัยยา, กำนันตำบลบ้านโน彭 จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.
 พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน, หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.
 ดร.ประภัสสร สุภาสร, ผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

(๒) ภาษาอังกฤษ

2. Secondary Sources

(I) Books:

- Brown, and Moberg.1980. **Organization Theory and Management : A Macro Approach**, (New York: John Wiley & Son, Inc.
- Denzin, N.K. 1970. **The research act : A theoretical introduction to Sociological methods**, (Chicago: Aldine Publishing.
- Dye, T.R.. 1999. **Politics in America**, (3^{ed}), Upper Saddle River, New Jersey : Prentice-Hall.
- Elloy, D.E., J.E. Everett and W.R. Flynn.1995. Multidimentinal Mapping of the Correlates of Job Involvement. Canadian Journal of Behavioral Science.
- Frone, M.R., M. Russell and M.L. Cooer. 1995. Job Stressors, Job Involvement and Employee Health. Journal of Occupational & Organizational Psychology.
- Good, Carter V.1973. **Dictionary of Education**. (New York: Mc Graw Hill Book, Co, Inc.
- Hausser, D.L.. 1980. **Comparison of different models for organizational analysis**, New York : john Wiley & Son.
- Husen, T. and N.T. Postlethwaite.1975. **The international encyclopedia of education**, (2nd ed), (New York: Simonand Schuster, Inc.
- Joyce, B. and M. Weil.1985. **Model of Teaching**, (2nd ed), New Delhi : Prentice – Hall of India Private Limited.
- Keeves, P.J.. 1988. **Education Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook**, (Oxford: Pergamon Press.
- Lambert, S.J. 1991. The combinide effects of job and family characteristics on the job

- satisfaction job involvemant and intrinsic motivation of men and women workers. Journal Behavior.
- Maslow, A. H..1954. **Motivation and Personality**, (New York: Harper & Row Publishing.
- Mishra , P.C. and J. Gupta. 1994. Performance as a Function of Employees Motivation and Job Involvement. Psychological Study.
- Neufeldt, Victoria.1988. Webster's New World Dictionary, 3rd Edition, (New York : Simon and Schuster, Inc.
- Newstrom, John w. and Davis Keith.1997. **Organizational Behavior: Human Behavior at Work**, (New York: Mc Graw-Hit Higher Education.
- Orpen, C.1983. Type A Personality as a Moderator for The Effects of Role Conflict Role Ambiguity and Role Overload on Individual Strain Psycholigical Abstract.
- Orpen, C. 1997. Interactive Effects of Communication Quality and Job Involvement on Managerial Job Satisfaction and Work Motivation. Journal of Psychology.
- Ripinen, M. 1994. Extrinsic Occupational Needs and The Relationship Between Need for Achievement and Locus of control. Journal of Psychology.
- Steiner, S.E.. 1988. **Methodology of Theory Construction**, (Sydney : Ecology Associates.
- Stoner, A.F. and C. Wankel. 1986. **Management**, 3rd ed, New Delhi: Prentice – Hill Privated.
- Tosi, H.L. and S.J. Carroll.1982. **Management**, 2nd ed, (New York: John Wiley and Sons.
- WHO and UNICEF,1981. **Report of The International Conference on Primary Health Care**, New York : N.P. Press, 1981.
- Willer, R.H.,1967. **Leader and leadership process**,Boston: Irwin / Mc Graw-Hill.

รายงานผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิชนโนท, ผศ.ดร. คณบดี คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
 น.ร.เอก, พ.ร.บ.(ครุศาสตร์), M.A.(Psychology),
 Ph.D. (Psychology)

พระมหาเพื่อน กิตติโสภาโน, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
 ป.ร.ศ, พ.ร.บ.(จิตวิทยา), ศศม.(จิตวิทยา),
 Ph.D.(Psychology)

ผศ.ดร.เมราพน์ โพธิรัตน์ รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
 ป.ร.ศ, พ.ร.บ.(ภาษาอังกฤษ), M.P.A.,M.A.(Linguistics),
 M.Phil., Ph.D.(Public Admn.)

รศ.ดร.เมราวดี อุดมธรรมานุภาพ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต,
 ค.บ.(จิตวิทยาและการแนะแนว),
 ค.ม.(จิตวิทยาและการแนะแนว),
 Ph.D.(Psychology)

ผศ.ดร. พิเชฐ ทั้งโต
 ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
 พ.ร.บ., M.P.A., Ph.D. (Public Admn.)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

โทร./โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ (ต่อ ๘๖๐๙)

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๕/๓๑๘

วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.เมราพน์ โพธิรัตน์

ด้วย นายนิยม เวชกามา นิสิตหลักสูตรพุทธศาสนาศรัทธาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกอลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา : A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY OF SAKOL NAKHON INHABITANTS BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และให้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัย ของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาส นี้

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนาศรัทธาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร./โทรสาร ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ (ต่อ ๘๒๐๘)

ที่ ๖๑๐๔.๔/๓๓๘

วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.สุวัฒน์ รักขันโภ

ด้วย นายนิยม เวชกามา นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติเข้าทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกุลครดา แนวพุทธจิตวิทยา : A MODEL OF POLITICAL PARTICIPATION IN DEMOCRACY OF SAKOL NAKHON INHABITANTS BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปัญญาและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขอความอนุเคราะห์จาก ท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัย ของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

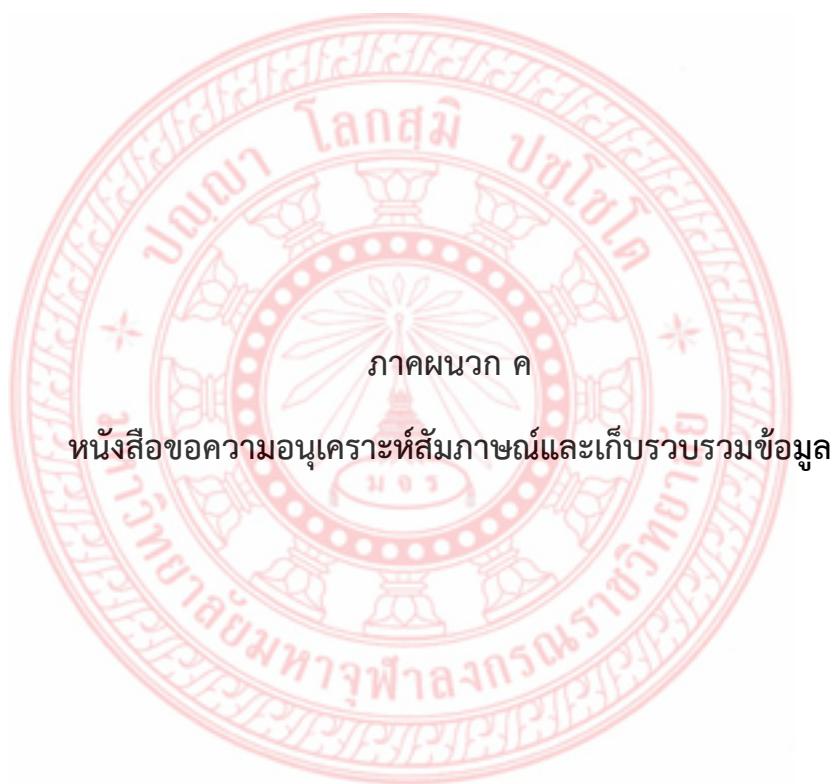
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาส นี้

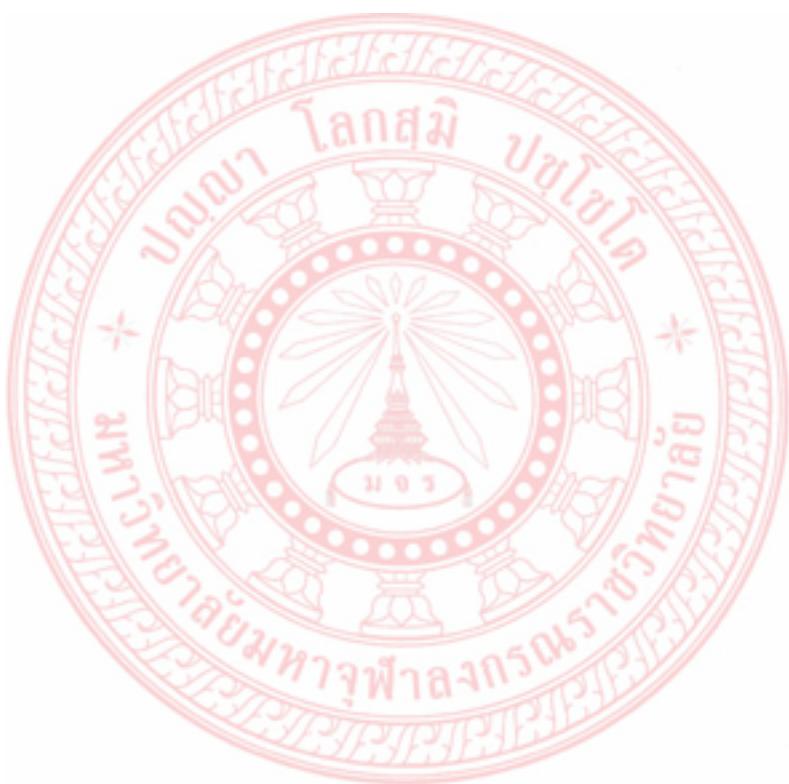
(ผศ.ดร. สิริวนัน พรีเครือดง)

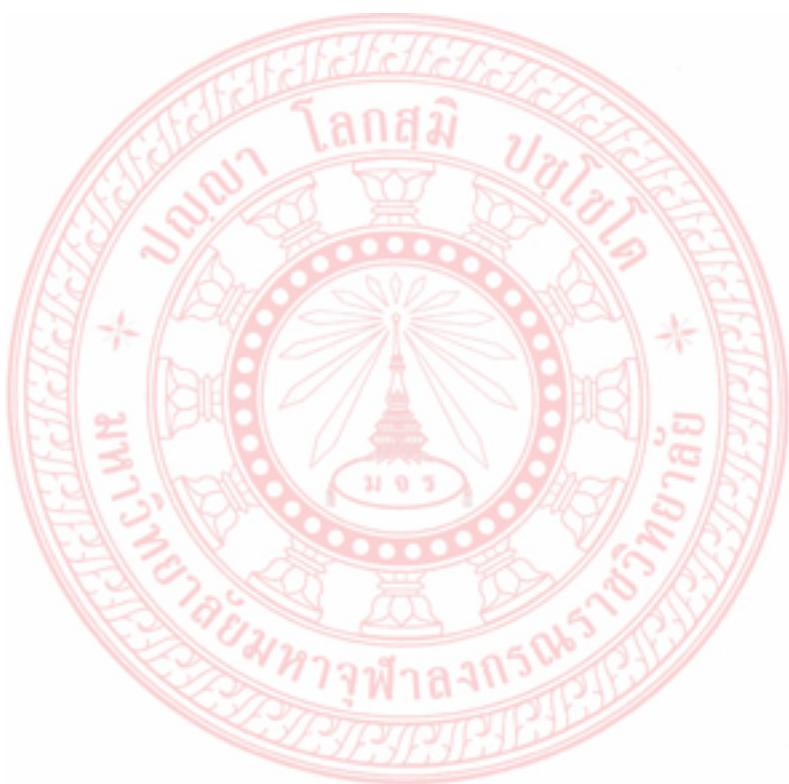
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

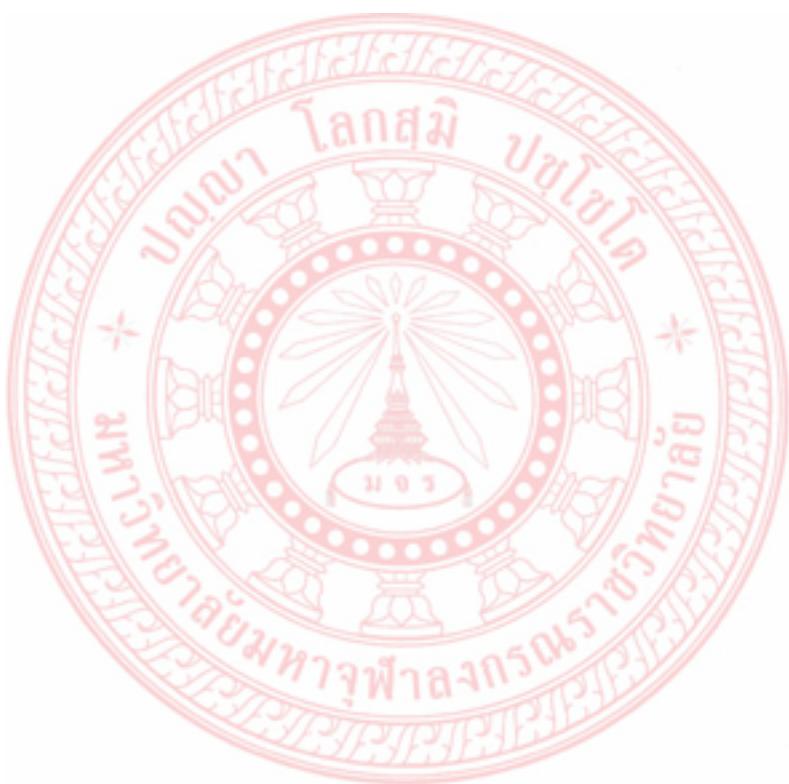
นายวิวัฒน์ รักขันโภ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ๗ ๗.๙.๖๑

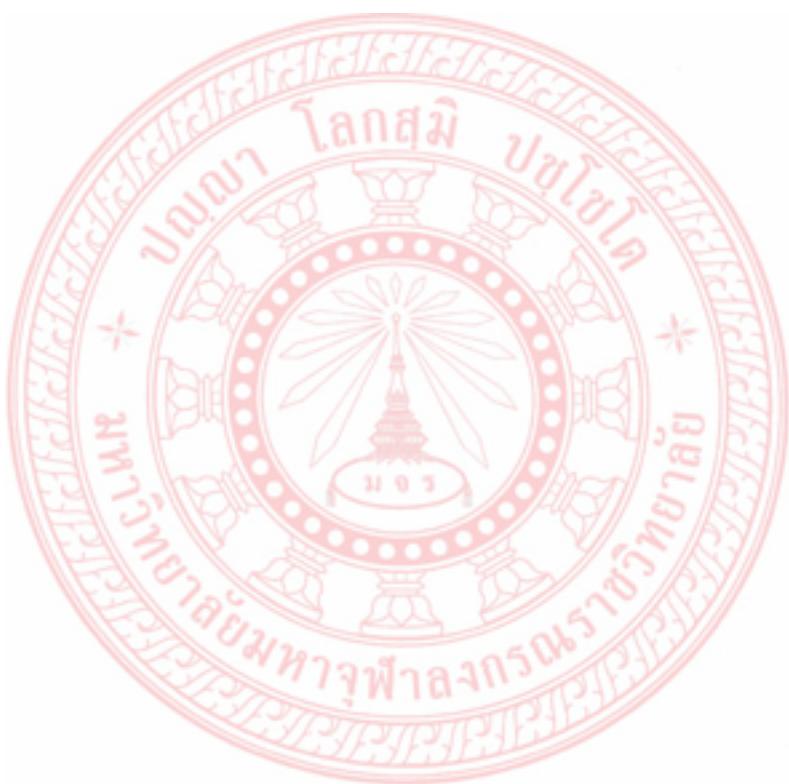

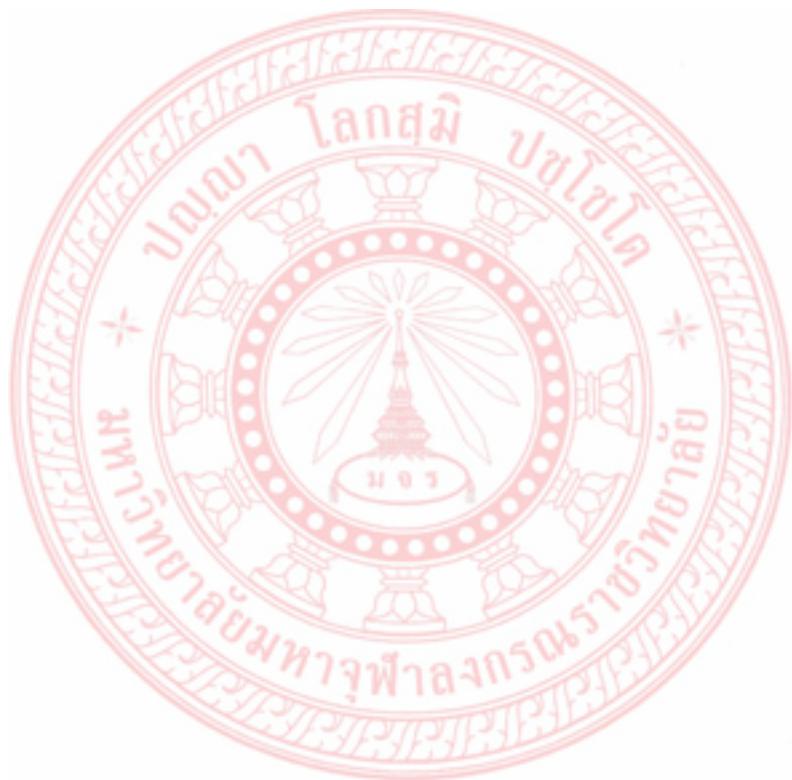

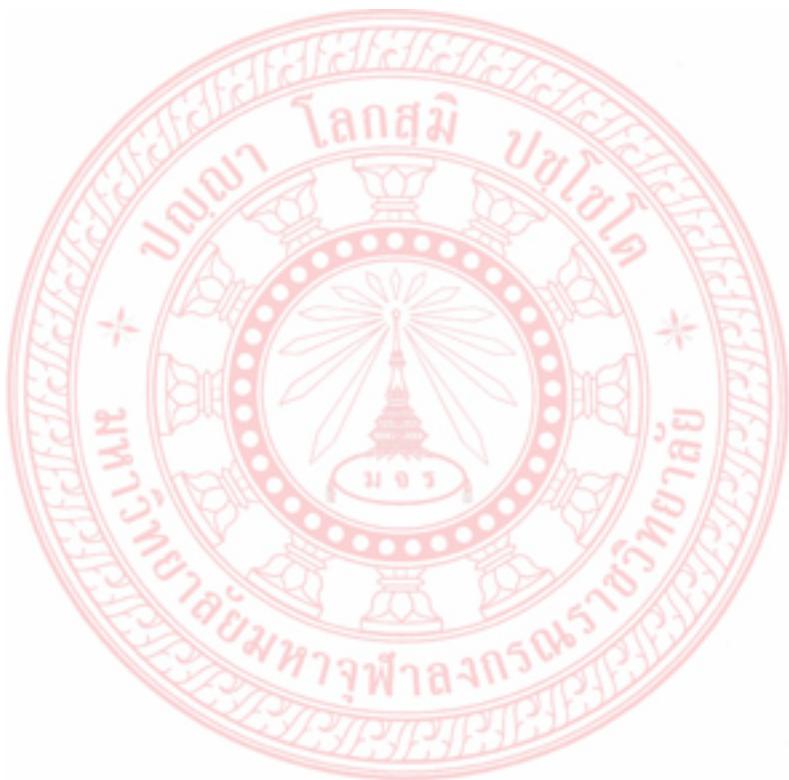

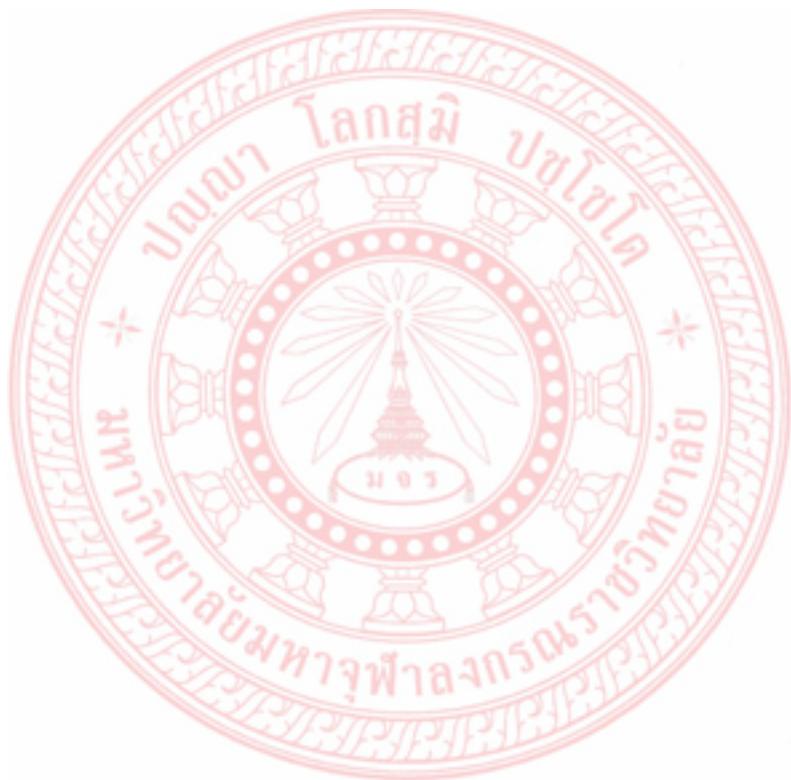

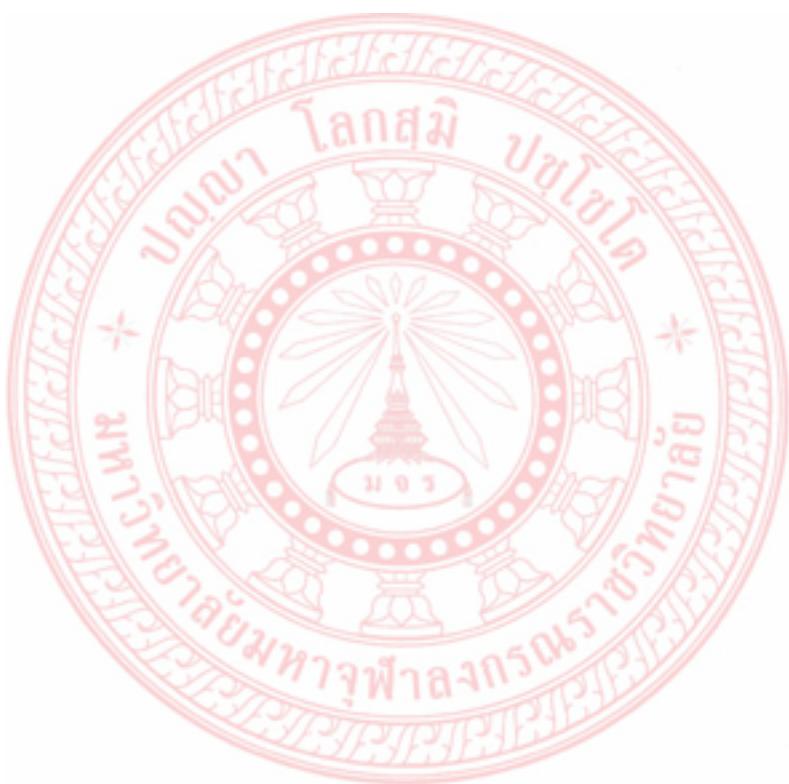

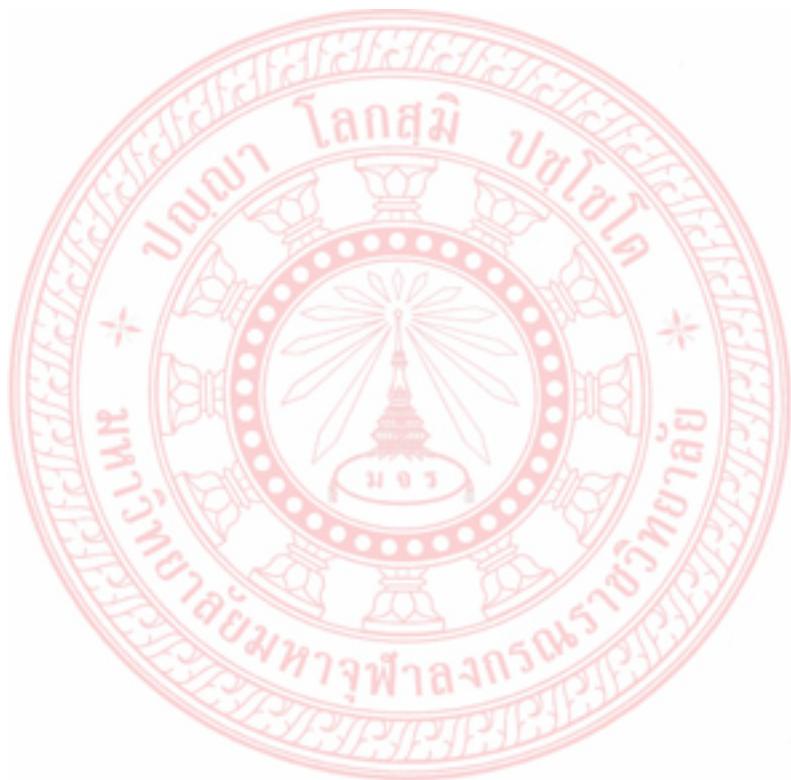

**แบบสอบถามการวิจัย
เรื่อง
รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย
ของประชาชนชาวสกلنครตามแนวพุทธจิตวิทยา**

เรียน ผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา ของข้าพเจ้า นายนิยม เวชกามา นิสิตหลักสูตรพุทธศาสนาศตวรดุษภูบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภช ศรีวิจิตรรากุล เป็นกรรมการที่ปรึกษา

ในการนี้ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ ตามความเป็นจริงตามความคิดเห็นของท่านในทุกข้อ คำถามและข้อมูลที่เก็บรวบรวมนี้จะถูกนำมาใช้ประโยชน์ทางวิชาการในการแสดงผลการวิจัยของดุษฎีบัณฑิตเล่มนี้เท่านั้น คำตอบของท่านจะเป็นความลับและไม่ส่งผลกระทบกับท่านแต่อย่างใด

อนึ่งงานวิจัยนี้จะสำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์ด้วยความอนุเคราะห์ของท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

นายนิยม เวชกามา

หลักสูตรพุทธศาสนาศตวรดุษภูบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาว
สกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา ๔ ด้าน จำนวน ๔๔ ข้อ

ตอนที่ ๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาว
สกلنกรตามลำดับความต้องการของมนุษย์ จำนวน ๕ ข้อ

แสดงรายละเอียดของคำถามแต่ละตอนได้ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ที่ตรงตามข้อมูลของท่าน

๑. เพศ

๑. ชาย

๒. หญิง

๒. อายุ

๑. ๒๐-๓๐ ปี

๒. ๓๑-๔๐ ปี

๓. ๔๑-๕๐ ปี

๔. ๕๑-๖๐ ปี

๕. มากกว่า ๖๐ ปี

๓. อาชีพ

๑. ธุรกิจ

๒. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

๓. เกษตรกร

๔. รับจ้าง

๕. นักศึกษา

๒. คริสต์

๔. ศาสนา

๑. พุทธ

๒. คริสต์

๕. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

๑. น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท

๒. ๑๕,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท

๓. ๓๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ บาท

ตอนที่ ๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกร
ตามแนวพุทธจิตวิทยา

๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

๒.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม

๒.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกแฉลง

คำชี้แจง คำถามในตอนที่ ๒ และ ตอนที่ ๓ เป็นคำถามที่มีการให้คะแนนแบบมาตราฐาน
วัดประมาณค่า (Rating Scale) ที่มีระดับการให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น ๕
ระดับ ดังนี้

- ๑ แทน มีความคิดเห็น ในระดับน้อยที่สุด
- ๒ แทน มีความคิดเห็น ในระดับน้อย
- ๓ แทน มีความคิดเห็น ในระดับปานกลาง
- ๔ แทน มีความคิดเห็น ในระดับมาก
- ๕ แทน มีความคิดเห็น ในระดับมากที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง						
๑	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนและห้องถินด้วยตนเอง					
๒	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในชุมชนและห้องถินด้วยตนเอง					
๓	ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำห้องถินด้วยตนเอง					
๔	ท่านมีส่วนร่วมในการลงประชามติเกี่ยวกับการเมือง เช่น ประชามติเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ					
๕	ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนราษฎรเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ					
๖	ท่านมีส่วนร่วมในนำเสนอปัญหาของห้องถินให้เกิดการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอร่างกฎหมายผ่านผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง					
๘	ท่านมีส่วนร่วมในการกิจกรรมส่งเสริมการปกครองในระบอบประชา-ธิปไตยด้วยตนเอง					
๙	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมติดตามการทำงานของกองทุนหมู่บ้าน					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๐	ท่านใช้หลักธรรมเมตตาภัยกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม ในการทำงานและติดต่อกับเพื่อนบ้านและผู้นำทุกระดับ					
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอ้อม						
๑	ท่านส่งความเห็นในการประชุมสาธารณะรัฐธรรมนูญไปคณะกรรมการ รับผิดชอบการทำประชุมสาธารณะ					
๒	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำหมู่บ้านของตนเอง					
๓	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกผู้นำตำบลของตนเอง					
๔	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล					
๕	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกองค์กรบริหารส่วน จังหวัด					
๖	ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปใช้ อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปใช้ อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา					
๘	ท่านมีส่วนในการทำหน้าที่เลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน					
๙	ท่านใช้หลักธรรมเมตตาภัยกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตา มโนกรรมในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ					
๑๐	ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภคี สีลามัญญา และทิก្យិສាមัญญา ในการทำหน้าที่เลือกตัวแทนทุกระดับ					
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม						
๑	ท่านมีความเข้าใจการเมืองระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม					
๒	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ในปัจจุบัน					
๓	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครอง ระดับท้องถิ่นในปัจจุบัน					
๔	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครอง ระดับจังหวัดในปัจจุบัน					
๕	ท่านมีส่วนร่วมในอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครอง ระดับประเทศในปัจจุบัน					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๖	ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการเมืองในเรื่องสำคัญๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของประชาชน					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น					
๘	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและควบคุมการทำงานของสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎร					
๙	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ					
๑๐	ท่านใช้หลักเมตตาภัยกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตา มโนกรรมเป็นหลักการในการมีส่วนร่วมทางการเมือง					
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกแต่ง						
๑	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยภาคพื้นเมือง					
๒	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการของประชาธิปไตยชุมชน					
๓	ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการเมืองการปกครอง					
๔	ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านที่สำคัญๆ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน					
๕	ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับชุมชนของตนเอง					
๖	ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกองค์กรบริหาร ส่วน ท้องถิ่นนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ					
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการผลักดันให้สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรนำข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่การปฏิบัติ					
๘	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาและทางออกเพื่อให้ทางรัฐบาลนำไปสู่การแก้ไขปัญหา					
๙	ท่านใช้หลักธรรมเมตตาภัยกรรม, เมตตาวจีกรรม เมตตา มโนกรรมในการถูกแต่งหรือสอนแนวทางทางออก					
๑๐	ท่านใช้หลักธรรมสาธารณโภค, สีลมณ์ญาต และทิภูณุสามัญญา เป็นหลักในการถูกแต่งหรือสอนแนวทางเรื่องสำคัญๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชน					

ตอนที่ ๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร
ตามลำดับความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโලว์

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
ลำดับความต้องการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنคร						
๑	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการให้นักการเมืองพัฒนาปัจจัยสี่					
๒	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการที่จะได้รับการยอมรับ					
๓	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการความมั่นคง ในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง					
๔	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง เอื้อเชิญชู					
๕	มีส่วนร่วมทางการเมืองเพราความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้ดีที่สุด					

แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

โครงการวิจัย

**เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنครตาม
แนวพุทธจิตวิทยา**

คำชี้แจง คำถามนี้เป็นคำถามสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกلنกรตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๗ รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรม และจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน และข้อ ๒ เพื่อสังเคราะห์หลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยแนวถามในการสัมภาษณ์นี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

- ๑.๑ ชื่อ..... นามสกุล/ฉายา.....
- ๑.๒ สถานะ..... อายุ.....
- ๑.๓ การศึกษาสูงสุด.....
- ๑.๔ ตำแหน่ง.....
- ๑.๕ สถานที่ทำงาน.....

ตอนที่ ๒ ประเด็นถามเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน

๒.๑ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเมตตาภัยกรรมและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

- ๒.๑.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

.....
 .....
 .....
 .....

๒.๑.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

๒.๑.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

๒.๑.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง

๒.๒ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรมจีกรรมและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

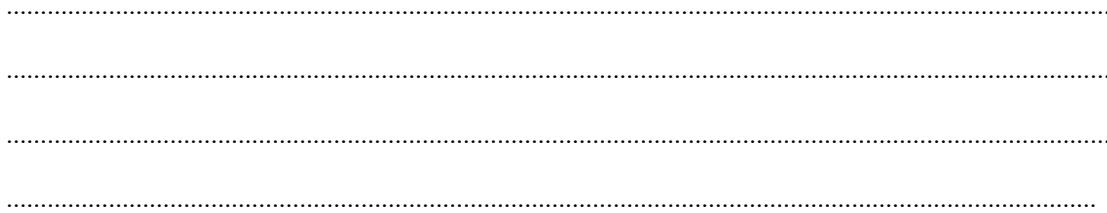
๒.๒.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

๒.๒.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

๒.๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง

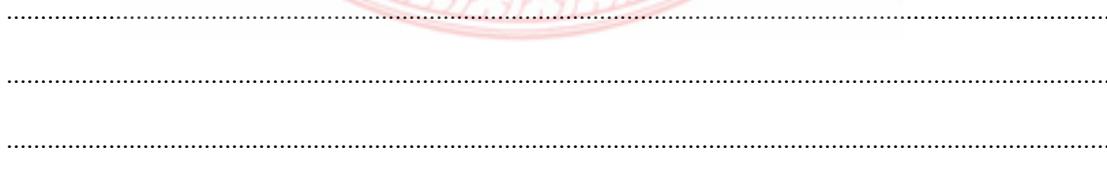

๒.๓ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเมตตามโนกรรມและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

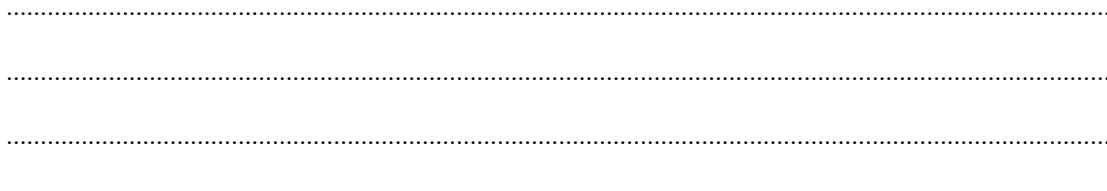
๒.๓.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

๒.๓.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

๒.๓.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

๒.๓.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง

๒.๔ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสาธารณโภคและแรงจูงใจจากความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๔.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

๒.๔.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

๒.๔.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

๒.๔.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง

๒.๕ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสีลสามัญๆ ตามความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๕.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

.....
.....
.....
.....

๒.๕.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

.....
.....
.....
.....

๒.๕.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....
.....
.....
.....

๒.๕.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง

.....
.....
.....
.....

๒.๖ ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักที่ภูมิสามัญๆ ตามความต้องการของมนุษย์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ๔ ด้านดังต่อไปนี้อย่างไร

๒.๖.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

.....
.....
.....
.....

๒.๖.๒ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

๒.๖.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

๒.๖.๔ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง

ตอนที่ ๓ ประเด็นความเกี่ยวกับการสังเคราะห์หลักพุทธจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน

ในความคิดของท่าน หลักพุทธจิตวิทยาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ทั้ง ๔ ด้าน ควรเป็นอย่างไร

๓.๑ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง

๓.๒ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อม

๓.๓ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

.....
.....
.....

๓.๔ แนวทางการสร้างรูปแบบด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบถกเถลง

.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:	นายนิยม เวชกามา
ว/ด/ป เกิด	:	วันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๔
สถานที่เกิด	:	บ้านเลขที่ ๑ ม.๗ บ้านแป้น ต.นาแก้ว อ.เมือง จ.สกลนคร
การศึกษา	:	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) วิทยาลัยครุสกลนคร ปี พ.ศ. ๒๕๒๔
ประวัติการทำงาน	:	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช พ.ศ. ๒๕๒๗ ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สกลนคร เขต ๑ พรรคพลังประชาชน-พรรคเพื่อไทย ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สกลนคร เขต ๒ พรรคเพื่อไทย ๓ กรกฏาคม พ.ศ. ๒๕๕๔-๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ นายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์ไทยและโทรทัศน์ จังหวัดสกลนคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๐ นักวิชาการประกันภัย หัวหน้าสำนักงานประกันภัยจังหวัดยโสธร- สกลนคร, กรรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ – ๒๕๓๙ ครู- นิติกร สปจ.สกลนคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ – ๒๕๓๖
เครื่องราชอิสริยาภรณ์	:	ประธานมูลนิธิไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ประธานมูลนิธิช้างเผือก ปี พ.ศ. ๒๕๕๔
ปีที่เข้าศึกษา	:	๒๕๕๙
ปีที่สำเร็จการศึกษา	:	๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	๔๐ หมู่ ๑๐ บ้านแป้น ต.บ้านแป้น อ.โพนนาแก้ว จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐